Σταυροαναστάσιμα

Σειρά: «Χριστολογικά» ἀριθμ. 37

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΔΑΝΙΗΛ

Σταυροαναστάσιμα

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ 2015

Σταυροαναστάσιμα

Κείμενον:
Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Στοιχειοθεσία, Διακόσμησις, Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως
Ἀδελφότης Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Καρέα

Copyright: Ἱερά Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Λεωφόρος Φορμίωνος 83 - 161 21 Καισαριανή
Τηλ. 210.72.24.123

www.imkby.gr (e-mail) info@imkby.gr

ISBN: 978-960-6841-73-6

Περιεχόμενα

Πρόλογος 9
Τό Ἅγιον Πάσχα..... 11
Ὁ Σταυρός καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ 21
Σωτηρία - Λύτρωση - Δικαίωση..... 41
Σταθμοί τῆς πορείας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πρός τό πάθος καί τήν δόξα 51
Ὁ ἐρχόμενος Θεός καί βασιλέας τῆς δόξης.... 69
Ὁ σκοπός τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ... 81
Οἱ καρποί τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ..... 85
Ζυγός δικαιοσύνης οἱ τρεῖς σταυρωθέντες στόν Γολγοθᾶ 91
Ἡ Σταύρωση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ 97
«Πῶς σέ κηδεύσω Θεέ μου»..... 101
Ὠδή γιά τόν Ἀγαπητό..... 107
Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ..... 113
Ὁ Θρίαμβος τῆς Ἀναστάσεως..... 119
Ἀναστάσεως ἡμέρα καί λαμπρύνθωμεν τῇ πανηγύρει 141
Ἐμπειρία Ἀναστάσεως..... 153
Παράρτημα 163

Πρόλογος

Ὁ Σταυρός καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ βάση τῆς Ἐκκλησίας μας.

Στόν Σταυρό καί στήν Ἀνάσταση στηρίζονται ὅλα τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας μέ τά ὁποῖα ἁγιάζονται καί θεώνονται οἱ πιστοί, ἐξαιρέτως μέ τά μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος καί τῆς θείας Λειτουργίας.

Σταυρώσιμη καί ἀναστάσιμη εἶναι ἡ πορεία τῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ, ἡ *«ἐν Χριστῷ ζωή»*. Νέκρωση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τοῦ φθειρομένου ἀπό τήν ἁμαρτία καί ἀνάσταση τοῦ νέου πού ἀνακαινίζεται ἀπό τήν Χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος σύμφωνα μέ τήν εἰκόνα (δηλαδή τά χαρακτηριστικά) τοῦ ἀναστάντος Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τόν Σταυρό καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑμνοῦν οἱ πιστοί στίς Ἱερές Ἀκολουθίες, τίς ἑορτές τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως πού ἑορτάζει ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας κάθε Κυριακή καί ἐξαιρετικῶς τήν πάνσεπτη Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καί τοῦ Πάσχα.

Ὁ Χριστός πέθανε σταυρωμένος. Ὁ Σταυρός πού ὑπῆρξε τό ὄργανο τῆς ἀπολυτρώσεως, ἔγινε μαζί μέ τόν θάνατο, τόν πόνο καί τό αἷμα μία ἀπό αὐτές τίς οὐσιώδεις λέξεις πού τό ἄκουσμά της φέρνει στόν νοῦ τήν σωτηρία μας. Ὁ Σταυρός δέν εἶναι πιά τό ὄνειδος, ἀλλά ἀπαίτηση καί τίτλος δόξας πρῶτα γιά τόν Χριστό καί ἔπειτα γιά τούς Χριστιανούς. Ἡ Ἀνάσταση ἀποβαίνει τό κέντρο τῆς πίστεως καί τῆς ἐλπίδας τῶν Χριστιανῶν, ἀφότου ὁ Χριστός ξανάρθε στήν ζωή «*ὡς πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν*»*.

Γιά νά συμβάλλουμε στήν ἀνάδειξη τῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας μας γιά τόν Σταυρό καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας δημοσιεύουμε τά κείμενα πού περιέχονται σ᾽ αὐτό τό βιβλίο βοηθώντας τούς πιστούς νά ἐμβαθύνουν στά σωτηριώδη γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου μας μέ τά ὁποῖα ἀναγεννᾶται ὁ ἄνθρωπος καί ἀποκτᾶ ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

Μέ πατρικές εὐχές

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Ἔγραφα στήν Καισαριανή
Κυριακή τῆς Τυρινῆς 22. 2. 2015

* Ἀποκαλύψεως α΄ 5,

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

Ἡ μελέτη μας γιά τήν ἑορτή τοῦ Πάσχα θά στραφεῖ σέ τέσσερα ἐπί μέρους θέματα. Θά ἀναζητήσουμε τήν προέλευση καί τίς ρίζες τῆς ἑορτῆς. Στήν συνέχεια θά ἐκθέσουμε τό νόημα πού ἔδωσε ὁ Κύριός μας σέ αὐτήν. Τέλος θά ἀναφέρουμε πῶς βιώνουν οἱ Χριστιανοί τήν ἑορτή.

Α΄. Οἱ ρίζες τῆς ἑορτῆς - Τό Ἰουδαϊκό Πάσχα

Ἡ ἑορτή τοῦ Πάσχα στήν οἰκονομία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καθιερώθηκε ἀπό τόν Προφήτη καί Νομοθέτη Μωυσῆ γιά νά θυμοῦνται οἱ Ἰσραηλίτες, ὅτι ὁ Θεός τούς ἐλευθέρωσε μέ τίς θαυμαστές ἐπεμβάσεις Του, πού φανερώνουν τήν προστασία καί πρόνοιά Του πρός αὐτούς, ἀπό τήν δουλεία τους στήν Αἴγυπτο, τήν τυραννία καί καταδυνάστευση τῶν Αἰγυπτίων. Ἀπό αὐτές τίς ἐπεμβάσεις ἡ πιό σημαντική ἐκδηλώθηκε μέ

τήν δέκατη πληγή πού ἐξαπολύθηκε κατά τῶν Αἰγυπτίων μέ τήν θανάτωση τῶν πρωτοτόκων[1].

Ἑορταζόταν τήν νύχτα μέ πανσέληνο μετά τήν ἐαρινή ἰσημερία, συγκεκριμμένα τήν 14η πρός τήν 15η τοῦ Ἰουδαϊκοῦ μήνα Νισάν. Ὅπως ὁ Κύριος ξαγρύπνησε τήν νύχτα ἐκείνη γιά νά ἐλευθερώσει τόν λαό Του ἀπό τήν Αἴγυπτο, ἔτσι καί οἱ Ἰσραηλίτες ἔπρεπε νά γιορτάζουν ἀπό γενεά σέ γενεά αὐτή τήν νύχτα μέ ὁλονύκτια ἀγρυπνία γιά νά τιμήσουν τόν Κύριο[2].

Κατά τήν τελετουργία προσφερόταν ὡς θυσία ἕνα νεαρό ζῶο, ἑνός ἔτους. Τό σφάγιο ἔπρεπε νά εἶναι ἀρνί ἤ κατσίκι ἀρσενικό καί ἀρτιμελές[3].

Τό κρέας τοῦ θυσιαζόμενου ζώου τρωγόταν ἀπό τούς Ἰσραηλίτες σέ ἕνα σύντομο δεῖπνο, ὅπου οἱ συνδαιτυμόνες ἦταν ντυμένοι, ἕτοιμοι γιά ταξίδι[4].

Κατά τήν βρώση του δέν ἔπρεπε νά σπάσει κανένα κόκαλό του[5].

Ἡ ἑορτή τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ἀναδεικνύεται σέ ἡμέρα ἀναμνήσεως τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Αἴγυπτο καί τῶν θαυμαστῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κυρίου γιά τήν προστασία τους καί τήν πορεία τους πρός τήν γῆ τῶν πατέρων τους. Θυμίζει, ὅτι ὁ Θεός ἔπληξε τούς Αἰγυπτίους καί *«ἐρρύσατο»* τούς πιστούς Του[6]. Αὐτή ἡ σημασία τῆς ἑορτῆς γίνεται πιό ἔντονα αἰσθη-

1. Ἐξόδου ια΄· ιβ΄.
2. Ἐξόδου λβ΄ 42.
3. Ἐξόδου ιβ΄ 3-6.
4. Ἐξόδου ιβ΄ 4-12.
5. Ἐξόδου ιβ΄ 46.
6. Ἐξόδου ιβ΄ 26 καί ἑξῆς, ιγ΄ 8 καί ἑξῆς.

τή στούς σημαντικούς σταθμούς τῆς ἱστορίας τῶν Ἰσραηλιτῶν:

1. Κατά τήν παραμονή τους στήν ἔρημο τοῦ Σινᾶ[7].

2. Κατά τήν εἴσοδό τους στήν γῆ Χαναάν[8].

3. Στίς μεταρρυθμίσεις τοῦ Ἰουδαίου βασιλιᾶ Ἐζεκία περί τό 716 π.Χ.[9]

4. Σ' αὐτές τοῦ Ἰουδαίου βασιλιᾶ Ἰωσία περί τό 622 π. Χ[10].

5. Στήν μετά τήν ἐξορία ἐπάνοδο στήν πατρίδα τους περί τό 515 π.Χ.[11]

Στήν ἑορτή τοῦ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων ἤ τοῦ Νομικοῦ Πάσχα ἀναφέρεται τό κείμενο τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Βασιλείου Μ. Βέλλα ἀπό τήν μελέτη του *«Ἑβραϊκή Ἀρχαιολογία»* σελ. 206-212, πού ἐπανεξέδωσε ἡ «Ἀποστολική Διακονία» (1980 μ.Χ.).

❀

Β΄. Ἑορτές τοῦ Πάσχα καί τῶν Ἀζύμων

Στήν διαδρομή τοῦ χρόνου, ἀπό τῆς θεσπίσεως τῆς ἑορτῆς καί μετά, ἡ ἑορτή τοῦ Πάσχα συνδέθηκε μέ μία ἄλλη ἑορτή τῶν Ἰσραηλιτῶν, διαφορετική ὡς πρός τήν προέλευσή της, ἀλλά παραπλήσια ὡς πρός τόν χρόνο

7. Ἀριθμῶν θ΄.
8. Ἰησοῦς Ναυῆ ε΄.
9. Παραλειπομένων λ΄.
10. Δ΄ Βασιλειῶν κγ΄ 21 καί ἑξῆς.
11. Ἔσδρα στ΄ 19-22.

πού ἑορταζόταν καί αὐτή, ὡς πρός τήν ἐαρινή ἡμερομηνία της. Ἦταν ἡ ἑορτή τῶν Ἀζύμων[12].

Ἡ ἑορτή τοῦ Πάσχα ἑορταζόταν τήν νύχτα τῆς 14ης πρός τήν 15η τοῦ μηνός Νισάν καί ἡ ἑορτή τῶν Ἀζύμων ἑορταζόταν μία ἑβδομάδα ἀπό τήν 15η ἕως τήν 21η τοῦ ἰδίου μηνός.

Τό ὄνομα τῆς ἑορτῆς ὀφείλετο στό ὅτι οἱ Ἰσραηλίτες ἐπί μία ἑβδομάδα ἔτρωγαν ψωμί χωρίς προζύμι, χωρίς νά ἔχει φουσκώσει, νά ἔχει ἀρθεῖ, δηλαδή νά ὑψωθεῖ τό ζυμάρι. Ἀπό τό αἴρω, πού σημαίνει ὑψώνω, προῆλθε καί τό ὄνομα *ἄρτος*. Γιά τήν παρασκευή τῶν ἀζύμων ἀνακάτευαν τό ἀλεύρι μέ τό νερό καί τό ἔψηναν ἀμέσως.

Οἱ Ἰσραηλίτες καθάριζαν, τίς προηγούμενες ἡμέρες, τήν οἰκία τους ἀπό τό παλιό προζύμι καί ἐπί μία ἑβδομάδα ἔτρωγαν ἄζυμα. Ἡ ἑορτή συμβόλιζε τόν ἐξαγνισμό καί τήν ἐτήσια ἀνανέωση τῆς ζωῆς τους.

Ὁπωσδήποτε ἡ ἰσραηλιτική παράδοση συνέδεσε τήν τελετουργία τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων μέ τήν ἔξοδο τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Αἴγυπτο[13]. Ἀνακαλοῦσε στό παρόν τήν βιαστική ἀναχώρηση τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Αἴγυπτο τό βράδυ ἐκεῖνο, τόσο ξαφνικά πού οἱ Ἰσραηλίτες χρειάστηκε νά πάρουν μαζί τους τό ζυμάρι τους προτοῦ ἀνεβεῖ[14].

Στά λειτουργικά ἰουδαϊκά ἡμερολόγια οἱ ἑορτές

12. Ἐξόδου ιβ΄ 15-20 καί ιγ΄ 3-16.
13. Ἐξόδου κγ΄ 15· λδ΄ 18.
14. Ἐξόδου ιβ΄ 34, 39.

τοῦ Πάσχα καί τῶν Ἀζύμων ἄλλοτε διακρίνονται, ὅπως π. χ. Λευιτικοῦ κγ΄ 5-8, Ἔσδρα στ΄ 19-22 καί Β΄ Παραλειπομένων λε΄ 16-19, ἄλλοτε συγχέονται μεταξύ τους, ὅπως π. χ. Δευτερονομίου ιστ΄ 1-8 καί Β΄ Παραλειπομένων λ΄ 1-13.

❀

Γ΄. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός δίνει νέο νόημα στήν ἑορτή

Ὁ Κύριός μας κατά τήν ἔνσαρκο παρουσία Του ἑόρτασε τήν ἑορτή τοῦ Πάσχα ὡς Ἰουδαῖος. Σταυρώθηκε καί πέθανε τήν παραμονή τῆς ἑορτῆς, συνδέοντας τήν θυσία τῆς ζωῆς Του μέ τήν πασχάλια θυσία τοῦ Ἀμνοῦ προσδίδοντας στήν ἑορτή νέο χαρακτήρα καί νόημα.

Στήν περίοδο πού ἑορταζόταν τό Πάσχα τῶν Ἰουδαίων ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἐκφώνησε λόγους καί ἔπραξε ἔργα πού σιγά-σιγά ἄλλαξαν τήν σημασία του.

Ἔτσι ἔχουμε *τό Πάσχα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ*, πού δωδεκαετής παρέμεινε στόν Ναό καί δέν ἀκολούθησε τήν μητέρα Του καί τούς ἄλλους προσκυνητές, πού ἐπέστρεφαν στά σπίτια τους μετά τό τέλος τῆς ἑορτῆς, ἐπειδή γνώριζε πώς εὑρίσκεται στό σπίτι τοῦ Πατέρα Του[15].

Ὁ Κύριος πρόβαλε τό Πάσχα τοῦ νέου Ναοῦ, ὅπου ὁ Ἴδιος καθάρισε τό προσωρινό ἱερό καί ἀνήγγειλε τήν

15. Λουκᾶ β΄ 41-51.

καθιέρωση τοῦ ὁριστικοῦ, πού εἶναι τό ἀναστημένο Σῶμα Του[16].

Εἰσήγαγε τό Πάσχα τοῦ πολλαπλασιασμένου Ἄρτου, ὁ ὁποῖος θά εἶναι ἡ σάρκα Του, πού θά τήν προσφέρει ὡς θυσία *«ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς»*[17]. Ὁ Ἄρτος *«ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος»*.

Προπάντων καθιέρωσε τό Πάσχα τοῦ νέου Ἀμνοῦ, ὅπου ὁ Ἴδιος ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ πῆρε τήν θέση τοῦ σφάγιου. Ἐγκαινίασε τό νέο πασχάλιο δεῖπνο καί πραγματοποίησε τήν δική Του ἔξοδο[18] ἀπό αὐτόν τόν ἁμαρτωλό κόσμο στήν Βασιλεία τοῦ Πατρός[19].

Στό τελευταῖο δεῖπνο ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἔστω καί ἄν ἔγινε τήν παραμονή τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα, ἔδωσε πασχάλιο χαρακτήρα ἐγκαινιάζοντας τό νέο Πάσχα, τό Πάσχα τῶν χριστιανῶν.

Πάνω στίς τυπικές εὐλογίες πού ἀπευθύνονταν κατά τήν διάρκεια τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πασχάλιου δείπνου στόν ἄρτο καί στόν οἶνο, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἵδρυσε τό Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Προσφέροντας ὡς βρώση τό Σῶμα Του καί ὡς πόση τό Αἷμα Του, παρουσίασε τόν θάνατό Του ὡς τήν θυσία τοῦ Πάσχα, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ νέος Ἀμνός.

Κατά τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη, ἡ θυσία τοῦ ἀμνοῦ στόν Ναό τῆς Ἱερουσαλήμ[20] συνέπεσε μέ τόν σταυρι-

16. Ἰωάννου β΄ 13-23, α΄ 14, 51 καί δ΄ 21-24.
17. Ἰωάννου στ΄ 51.
18. Λουκᾶ θ΄ 31.
19. Ἰωάννου ιγ΄ 1.
20. Ἰωάννου ιή΄ 28 καί ιθ΄ 14, 31, 43.

κό θάνατο τοῦ ἀληθινοῦ πασχάλιου θύματος[21] τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Γι᾽ αὐτό ὁ ἀπόστολος Παῦλος τονίζει αὐτήν τήν μαρτυρία γράφοντας:

«Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός»[22].

Δ΄. τό Χριστιανικό Πάσχα

Στήν πνευματική ζωή τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἑορτή τοῦ Πάσχα βιώνεται κατά τρεῖς τρόπους:

1. Τό Πάσχα τῆς Κυριακῆς

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἀφοῦ σταυρώθηκε τήν παραμονή ἑνός Σαββάτου[23] ἀναστήθηκε τήν ἑπομένη τοῦ ἴδιου αὐτοῦ Σαββάτου, τήν πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδας[24].

Αὐτήν τήν πρώτη ἡμέρα οἱ Ἀπόστολοι ξαναεῖδαν τόν Κύριό τους ἀναστημένο, πού τούς ἐμφανίσθηκε στήν διάρκεια ἑνός δείπνου, πού ἦταν ἐπανάληψη τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου[25].

Τήν πρώτη αὐτή ἡμέρα τῆς ἑβδομάδας καθιερώθηκε, ἀπό τήν ἀποστολική ἐποχή, νά πραγματοποιοῦνται

21. Ἰωάννου ιθ΄ 36.
22. Πρός Κορινθίους Α΄ ε΄ 7.
23. Μάρκου ιε΄ 42, Ἰωάννου ιθ΄ 31.
24. Μάρκου ιστ΄ 2.
25. Λουκᾶ κδ΄ 30, 42 καί ἑξῆς, Μάρκου ιστ΄ 14, Ἰωάννου κ΄ 19-26, καί 1-14 Πράξεων α΄ 4.

οἱ συνάξεις τῶν Χριστιανῶν γιά τόν τεμαχισμό τοῦ ἄρτου[26] δηλαδή τήν ἐπιτέλεση τῆς θείας Λειτουργίας.

Αὐτή ἡ ἡμέρα σύντομα ἔλαβε ἕνα νέο ὄνομα. Ὀνομάσθηκε ἡ Ἡμέρα τοῦ Κυρίου, ἡ Κυριακή[27].

Ἡ ἡμέρα αὐτή ἔκτοτε θυμίζει στούς Χριστιανούς τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου. Τό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, πού τελεῖται σ᾽ αὐτή καί εἶναι πασχάλιο δεῖπνο, τούς ἑνώνει μαζί Του. Ἡ ἡμέρα αὐτή στρέφει τόν νοῦ τους στήν ἔνδοξη ἔλευσή Του.[28]

2. Τό ἐτήσιο Πάσχα

Ἐκτός ἀπό τό Πάσχα τῆς Κυριακῆς, καθιερώθηκε γιά τούς Χριστιανούς ἕνας ἐτήσιος ἑορτασμός τοῦ Πάσχα, πού προσέδωσε νέο περιεχόμενο στό Ἰουδαϊκό Πάσχα. Οἱ Ἰουδαῖοι τό Πάσχα ἑόρταζαν τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό τόν ξένο ζυγό καί περίμεναν ἕνα Μεσσία, ἐθνικό ἀπελευθερωτή. Οἱ χριστιανοί τό Πάσχα ἑορτάζουν τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό τήν ἁμαρτία καί τό θάνατο, ἑνώνονται μέ τόν σταυρωμένο καί ἀναστημένο Χριστό γιά νά μοιρασθοῦν μαζί Του τήν αἰώνια ζωή καί στρέφουν τήν ἐλπίδα τους στήν ἔνδοξη ἔλευσή Του γιά νά τούς παραλάβει στήν βασιλεία τοῦ Πατέρα Του[29].

Σ᾽ αὐτή τήν νύχτα, πού λάμπει στά μάτια τῶν πιστῶν σάν ἡμέρα, γιά νά προετοιμάσουν τήν συνάν-

26. Πράξεων κ΄ 7, Α΄ Κορινθίους ιστ΄ 2.
27. Ἀποκαλύψεως α΄ 10.
28. Πρός Κορινθίους Α΄ ια΄ 26.
29. Ἰωάννου ιδ΄ 3.

τησή τους στήν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας μέ τόν Ἀμνό τοῦ Θεοῦ πού βαστᾶ καί σηκώνει πάνω Του τίς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου, διαβάζεται τό κείμενο τοῦ ἀποστόλου Πέτρου[30], πού ἀποτελεῖ τήν χριστιανική ἐμβάθυνση τῆς διηγήσεως τῆς Ἐξόδου. Οἱ πιστοί, πού ὡς βαπτισμένοι ἀποτελοῦν τόν λαό τοῦ Θεοῦ, πορεύονται στήν ἐξορία μέ τήν μέση ζωσμένοι, ἀπαλλαγμένοι ἀπό τό κακό, πρός τήν ἐπαγγελμένη Γῆ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει τούς πιστούς, ἀφοῦ ὁ Χριστός, τό πασχάλιό τους θῦμα, θυσιάστηκε, πρέπει, ἀπαλλαγμένοι ἀπό τίς ἁμαρτωλές συνήθειες, πού χαρακτηρίζονται ὡς παλιό προζύμι τῆς *«κακίας καὶ πονηρίας»*, κατά τήν ἐπίδραση τῆς ἰουδαϊκῆς ἑορτῆς, νά ἑορτάσουν ὡς ἄζυμοι, στήν πραγματικότητα μέ ζωή *«εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»*[31],

Μαζί μέ τόν Χριστό ζοῦν προσωπικά τό μυστήριο τοῦ Πάσχα, πεθαίνοντας ὡς πρός τήν ἁμαρτία, ἀναστημένοι σέ μία νέα ζωή[32].

Γι᾽ αὐτό ἡ ἑορτή τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ πολύ νωρίς, συνδέεται μέ τό Μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, πού εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάσταση τῶν πιστῶν[33] στούς ὁποίους ἀναβιώνει τό πασχάλιο Μυστήριο[34].

30. Πέτρου Α΄ α΄ 13-25.
31. Πρός Κορινθίους Α΄ ε΄ 6 καί ἑξῆς.
32. Πρός Ρωμαίους στ΄ 3-11, πρός Κολοσσαεῖς β΄ 12.
33. Ἀποκαλύψεως κ΄ 5.
34. Πρός Ρωμαίους στ΄ 3-11.

3. Τό ἐσχατολογικό Πάσχα

Τό πασχάλιο Μυστήριο θά τερματισθεῖ γιά τούς χριστιανούς μέ τόν θάνατο, τήν ἀνάσταση καί τήν συνάντησή τους μέ τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Τό ἐπίγειο Πάσχα ἑτοιμάζει γι᾽ αὐτούς αὐτό τό *«ὕστατο»* πέρασμα, αὐτό τό Πάσχα τῶν ἐσχάτων.

Πράγματι μέ τήν λέξη Πάσχα οἱ πιστοί δέν ἐννοοῦν μόνο τό μυστήριο τοῦ Θανάτου καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὔτε καί τήν ἑβδομαδιαία ἤ ἐτήσια συμμετοχή τους στό Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὡς Πάσχα ἐννοεῖται κυρίως ἡ συμμετοχή τους στό δεῖπνο τῆς Βασιλείας, τό οὐράνιο συμπόσιο πρός τό ὁποῖο πορεύονται ὅλοι.

Ἡ Ἀποκάλυψη ὑψώνει τά μάτια τῶν πιστῶν πρός τό ἐσφαγμένο Ἀρνίο, τόν σημαδεμένο ἀκόμη ἀπό τό μαρτύριό Του Ἀμνό, ἀλλά ζωντανό, ὄρθιο, δυνατό καί ἔνδοξο. Περιβεβλημένο μέ δόξα προσελκύει κοντά Του τούς μάρτυρές Του[35].

Σύμφωνα μέ τά ἴδια Του τά λόγια, ὁ Ἰησοῦς Χριστός πραγματοποίησε ἀληθινά τό Πάσχα μέ τήν εὐχαριστιακή προσφορά τοῦ Θανάτου Του, μέ τήν Ἀνάστασή Του, μέ τό ἀκατάπαυστο Μυστήριο τῆς θυσίας Του καί τέλος μέ τήν Ἔλευσή Του[36], πού θά μᾶς συνάξει γιά τήν χαρά τοῦ αἰώνιου συμποσίου στήν βασιλεία τοῦ Πατέρα Του[37].

35. Ἀποκαλύψεως ε΄ 6-11, ιβ΄ 11.
36. Λουκᾶ κβ΄ 16.
37. Ματθαίου κστ΄ 29.

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ὁ Σταυρός καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ εὑρίσκεται στό κέντρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πιστῶν, στό κέντρο τῆς Ἐκκλησίας.

Μέ τήν τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐπαναλαμβάνουμε αὐτό πού ἔπραξε ὁ Κύριός μας καί μᾶς ἄφησε ἐντολή λέγοντας:

«*Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν*»[1].

Μέ κάθε θεία Λειτουργία πού τελοῦμε, διακηρύσσουμε καί ὁμολογοῦμε τόν θάνατο καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας, σύμφωνα μέ τήν παραγγελία τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «Γιατί ὡσότου νά ἔρθει ὁ Κύριος, πάντοτε, ὅποτε τρῶτε τόν ἄρτο αὐτό καί πίνετε τό ποτήριο αὐτό, διακηρύσσετε τόν θάνατο τοῦ Κυρίου»[2].

1. Λουκᾶ κβ΄ 19.

2. «Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ» (πρός Κορινθίους Α΄ ια΄ 26).

Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας διαμορφώνεται γύρω ἀπό αὐτό τό κέντρο τοῦ μυστηρίου τῆς σταυρικῆς θυσίας καί τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ζωή τῶν μαρτύρων, τῶν δικαίων καί ὅλων τῶν ἁγίων ἀποτελεῖ μίμηση τοῦ Πάθους καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ[3].

Ἡ *ἐν Χριστῷ* ἀναγέννηση καί ἀνακαίνιση τῶν πιστῶν εἶναι καρπός τῆς σταυρικῆς θυσίας καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τά μυστήρια πού τελοῦνται ἀπό τήν Ἐκκλησία μας, γιά τόν ἁγιασμό καί τόν φωτισμό τῶν πιστῶν, στηρίζονται στήν σταυρική θυσία καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μέ τήν θεία Λατρεία ἡ Ἐκκλησία μυσταγωγεῖ τούς πιστούς στό μυστήριο τοῦ θανάτου καί τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐξηγεῖ τά γεγονότα καί τίς ἐνέργειες τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου μας καί διδάσκει στούς πιστούς τόν τρόπο γιά νά βιώσουν τά λυτρωτικά πάθη καί νά συμμετάσχουν στήν δόξα τοῦ ἀναστάντος Κυρίου.

Ὁ Σταυρός καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελοῦν τό θεμέλιο τῆς Ἐκκλησίας. Μέ τό κήρυγμά Της βεβαιώνει τούς ἀνθρώπους, ὅτι *«ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν»*[4]. Μέ τήν ὑμνολογία Της δοξάζει, αἰνεῖ καί εὐλογεῖ τόν σταυρωθέντα

3. Πέτρου Α΄ ε΄ 1.
4. Πρός Ρωμαίους δ΄ 25.

καί ἀναστάντα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Ἀπό τόν Σταυρό καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πήγασαν τά ἅγια μυστήρια πού ἁγιάζουν τήν ζωή μας. Οἱ πιστοί ἀναγεννημένοι ἀπό τήν καθαρτική, σωστική καί φωτιστική χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος ψάλλουν:

«Τὸν σταυρόν σου προσκυνοῦμεν Δέσποτα καὶ τὴν ἁγίαν σου ἀνάστασιν ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν».

Συνοπτικῶς ἀναφέρουμε ὅτι τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα, αὐτόν τόν σταυρικό θάνατο καί τήν ἔνδοξη Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἑορτάζουμε. Πέραν αὐτῆς κάθε Κυριακή ἑορτάζουμε τήν σωτήρια Ἀνάσταση. Ἡ ἑορτή τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ τό ἐπιστέγασμα ὅλων τῶν ἑορτῶν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας.

Κρίνουμε ὅτι εἶναι εὔκαιρον νά θυμηθοῦμε αὐτά πού ὁ θεόπνευστος λόγος τοῦ Θεοῦ ἀναφέρει γιά τόν σταυρικό θάνατο καί τήν ἔνδοξη Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

❀

Α΄. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ:

1. Εἶχε προφητευθεῖ

«Μέσα στήν ταπείνωση καί τόν ἐξευτελισμό, πού βυθίσθηκε, παραγνωρίσθηκε καί καταπατήθηκε τό δίκαιό Του καί τοῦ ἀρνήθηκαν τήν δικαία κρίση. Ὕστερα δέ ἀπό τά παθήματά Του καί τόν ἄδικο θάνατό Του, ποιός θά ὑπάρξει καί ποιός θά τολμήσει νά διηγηθεῖ τήν γενεά Αὐτοῦ; Διότι ἀφαιρέθηκε βίαια καί ἄδι-

κα ἡ ζωή Του ἀπό τήν γῆ. Ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων ὁδηγήθηκε σέ θάνατο»[5].

«Μετά δέ τήν παρέλευση τῶν ἑξήντα δύο ἑβδομάδων ἐτῶν, θά θανατωθεῖ Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φέρει τό καθ' αὐτό χρῖσμα, ὁ χριστός Κυρίου, χωρίς νά ὑπάρχει καμμία ἀπολύτως ἁμαρτία καί αἰτία θανάτου γι' Αὐτόν. Ἡ πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ καί ὁ ἅγιος ναός θά καταστραφοῦν μαζί μέ τούς ἡγουμένους, τούς ἄρχοντες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ κάτοικοι θά κατακλυσθοῦν ἀπό συμφορές καί ἕνας ξένος λαός θά ἀναλάβει πόλεμο κατά τοῦ Ἰσραήλ, μέχρι τέλους δέ τοῦ πολέμου θά ἐπιφέρει φοβερές καταστροφές καί τρομερούς ἀφανισμούς»[6].

«Ρομφαία ἄς ὑψωθεῖ ἐναντίον τῶν κακῶν ποιμένων μου καί ἐναντίον κάθε κακοῦ συμπολίτου μου, λέγει Κύριος ὁ Παντοκράτωρ. Κτυπῆστε τούς κακούς ποιμένες, ἀποσπᾶστε καί γλυτώσετε ἀπό τά χέρια τους τά πρόβατα. Ἐγώ δέ θά ἐπιφέρω βαρύ καί τιμωρητικό τό χέρι μου ἐναντίον τῶν ποιμένων»[7].

---

5. «Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον» (Ἡσαΐου νγ΄ 8).

6. «Καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξηκονταδύο ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ· καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ καὶ ἐκκοπήσονται ἐν κατακλυσμῷ, καὶ ἕως τέλους πολέμου συντετμημένου τάξει ἀφανισμοῖς» (Δανιήλ θ΄ 26).

7. «Ρομφαία ἐξεγέρθητι ἐπὶ τοὺς ποιμένας μου καὶ ἐπὶ ἄνδρα πολίτην μου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· πατάξατε τοὺς ποιμένας καὶ ἐκσπάσατε τὰ πρόβατα, καὶ ἐπάξω τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τοὺς ποιμένας» (Ζαχαρίου ιγ΄ 7).

2. Ὁρίστηκε ἀπό τόν Θεό

«Ὅλοι σάν πρόβατα εἴχαμε πλανηθεῖ. Κάθε ἄνθρωπος στόν δρόμο καί τόν τρόπο τῆς ζωῆς του πλανήθηκε. Γιά τίς δικές μας ἁμαρτίες ὁ Κύριος παρέδωκε Αὐτόν σέ παθήματα καί θάνατο»[8].

«Αὐτόν ὅμως τόν Ἰησοῦν, πού σᾶς παραδόθηκε ἀπό τόν προδότη σύμφωνα μέ τήν ὁρισμένη ἀπόφαση καί πρόγνωση τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ τόν πιάσατε, τόν καρφώσατε στόν σταυρό καί τόν θανατώσατε παραδίδοντάς Τον νά σταυρωθεῖ ἀπό τούς Ρωμαίους στρατιῶτες οἱ ὁποῖοι ἦταν ἐθνικοί καί ξένοι ἀπό τόν Νόμο»[9].

3. Ἦταν ἀπαραίτητη γιά τήν ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου

«Καί τούς εἶπε: Οἱ Γραφές λένε ὅτι ἔτσι ἔπρεπε νά γίνει, καί ἔτσι ἔπρεπε νά πάθει ὁ Μεσσίας, Καί ν' ἀναστηθεῖ ἀπό τούς νεκρούς τήν τρίτη ἡμέρα»[10].

«Ἑρμηνεύοντας τήν Γραφή, παρέθετε ἀπ' αὐτή χωρία γιά νά ἀποδείξει ὅτι ὁ Χριστός, σύμφωνα μ' αὐτή ἔπρεπε νά πάθει καί ν' ἀναστηθεῖ ἀπό τούς νεκρούς. Καί αὐτός εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ Ἰησοῦς, Αὐτός

8. «Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη· καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν» (Ἡσαΐου νγ΄ 6).

9. «Τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαβόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλετε» (Πράξεων β΄ 23).

10. «Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι οὕτω γέγραπται καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ» (Λουκᾶ κδ΄ 46).

πού ἐγώ σᾶς κηρύττω, τούς ἔλεγε ὁ ἀπόστολος Παῦλος»[11].

4. Ἔγινε δεκτός, σάν θυσία στόν Θεό

«Ὅπως καί ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου δέν ἦρθε γιά νά Τόν ὑπηρετήσουν, ἀλλά γιά νά ὑπηρετήσει καί νά προσφέρει τήν ζωή Του λύτρα γιά ὅλους»[12].

«Νά συμπεριφέρεστε μέ ἀγάπη κατά τό πρότυπο τοῦ Χριστοῦ, πού μᾶς ἀγάπησε κι ἔδωσε τήν ζωή Του γιά μᾶς ὡς προσφορά καί θυσία, πού τήν δέχεται εὐχάριστα ὁ Θεός»[13].

«Πού πέθανε γιά μᾶς, ὥστε, ὅταν ἔρθει, εἴτε μᾶς βρεῖ ζωντανούς εἴτε νεκρούς, νά ζήσουμε μαζί Του»[14].

5΄. Ἦταν ἑκούσιος

«Ἤ νομίζεις ὅτι δέν μπορῶ τώρα νά παρακαλέσω τόν Πατέρα μου καί Αὐτός νά μοῦ στείλει γιά συμπαράσταση περισσότερες ἀπό δώδεκα λεγεῶνες ἀγγέλων»[15];

---

11. «Διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, Ἰησοῦς ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν» (Πράξεων ιζ΄ 3).

12. «Ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθαίου κ΄ 28).

13. «Καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας» (πρός Ἐφεσίους ε΄ 2).

14. «Τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν εἴτε καθεύδωμεν ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν (πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄ ε΄ 10).

15. «Ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων;» (Ματθαίου κστ΄ 53).

«Γι' αὐτό ὁ Πατέρας μέ ἀγαπάει, γιατί ἐγώ θυσιάζω τήν ζωή μου, ὥστε νά τήν ξαναπάρω. Κανείς δέν μοῦ τήν παίρνει, ἀλλά ἐγώ ἀπό μόνος μου τήν προσφέρω. Ἀπό μένα ἐξαρτᾶται νά τήν προσφέρω καί ἀπό μένα ἐξαρτᾶται νά τήν ξαναπάρω. Αὐτή τήν ἐντολή ἔλαβα ἀπό τόν Πατέρα μου»[16].

6. Ἦταν ἄδικος

«Ἐγώ δέ σέ ἐκδίκηση τοῦ ἄδικου θανάτου καί τῆς ταφῆς Του, θά τιμωρήσω καί θά παραδώσω σέ θάνατο τούς κακούς ἀνθρώπους καί γιά τόν θάνατο Αὐτοῦ θά παραδώσω τούς πονηρούς πλούσιους καί ἄρχοντες. Διότι ὁ παῖς μου αὐτός δέν διέπραξε καμμία παρανομία, οὔτε βρέθηκε ποτέ δόλος καί ψέμα στό στόμα του»[17].

❀

Β΄. Ὁ τρόπος τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

1. Προλέχθηκε ἀπό τόν Ἰησοῦ Χριστό

«Ἀνεβαίνουμε στά Ἱεροσόλυμα· ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου θά παραδοθεῖ ἐκεῖ στούς ἀρχιερεῖς καί στούς γραμματεῖς καί θά τόν καταδικάσουν σέ θάνατο. Καί θά τόν παραδώσουν στούς ἐθνικούς, γιά νά Τόν περι-

16. «Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου» (Ἰωάννου ι΄ 17-18).

17. «Καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ὅτι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (Ἡσαΐου νγ΄ 9).

γελάσουν, νά Τόν μαστιγώσουν καί νά Τόν σταυρώσουν, ὅμως τήν τρίτη ἡμέρα θ' ἀναστηθεῖ»[18].

«Ἐγώ, ὅταν θά ὑψωθῶ ἀπό τήν γῆ, ὅλους τούς ἀνθρώπους θά τούς τραβήξω κοντά μου. Λέγοντας αὐτό, ὑποδήλωνε μέ τί εἴδους θάνατο θά πέθαινε»[19].

2. Προεικονίσθηκε

«Ὁ δέ Κύριος εἶπε στόν Μωυσῆ· κατασκεύασε χάλκινο φίδι, τοποθέτησε αὐτό σέ σημεῖο ἐμφανές, ἐπάνω σέ ὑψηλό πάσσαλο. Ἐκεῖνος πού θά δαγκωθεῖ ἀπό τά δηλητηριώδη φίδια, θά βλέπει πρός τό χάλκινο φίδι, θά θεραπεύεται καί θά διαφεύγει τόν θάνατο»[20].

«Ὅπως ὁ Μωυσῆς ὕψωσε τό χάλκινο φίδι στήν ἔρημο, ἔτσι πρέπει νά ὑψωθεῖ ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου, ὥστε ὅποιος πιστεύει σ' Αὐτόν νά μή χαθεῖ ἀλλά νά ζήσει αἰώνια[21].

3. Ἦταν αἰσχρός

«Ἄς ἔχουμε τά μάτια μας προσηλωμένα στόν

18. «Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται» (Ματθαίου κ΄ 18-19).

19. «Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν» (Ἰωάννου ιβ΄ 32-33).

20. «Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· ποίησον σεαυτῷ ὄφιν καὶ θὲς αὐτὸν ἐπὶ σημείου, καὶ ἔσται ἐὰν δάκῃ ὄφις ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται» (Ἀριθμῶν κα΄ 8).

21. «Καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου» (Ἰωάννου γ΄ 14).

Ἰησοῦ, πού μᾶς ἔδωσε τήν πίστη, τήν ὁποία καί τελειοποιεῖ. Αὐτόν πού, ἀντί γιά τήν χαρά πού θά μποροῦσε νά ἔχει, ὑπέμεινε τόν σταυρικό θάνατο περιφρονώντας τήν ἀτίμωση, καί κάθισε στά δεξιά τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ»[22].

4. Ἦταν καταραμένος

«Ὁ Χριστός μᾶς ἐξαγόρασε ἀπό τήν κατάρα τοῦ νόμου, ἀφοῦ ἔγινε κατάρα γιά χάρη μας. Γιατί εἶναι γραμμένο: Καταραμένος ὅποιος κρεμιέται ἐπάνω σέ ξύλο»[23].

5. Φανέρωσε τήν ταπείνωσή Του

«Καί ὄντας πραγματικός ἄνθρωπος ταπεινώθηκε θελληματικά ὑπακούοντας μέχρι θανάτου καί μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ»[24].

6. Θεωρήθηκε σκάνδαλο γιά τούς Ἰουδαίους καί μωρία γιά τούς εἰδωλολάτρες

«Τό κήρυγμα γιά τόν σταυρικό θάνατο τοῦ Χριστοῦ εἶναι μωρία γι' αὐτούς πού πᾶνε πρός τόν χαμό

22. «Ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν» (πρός Ἑβραίους ιβ΄ 2).

23. «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται γάρ· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου» (πρός Γαλάτας γ΄ 13).

24. «Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (πρός Φιλιππησίους β΄ 8).

τους· ἀλλά γιά μᾶς πού εἴμαστε στόν δρόμο τῆς σωτηρίας εἶναι ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ»[25].

«Ἐμεῖς ὅμως κηρύττουμε τόν σωτήρα Χριστό, καί μάλιστα σταυρωμένο, κήρυγμα ἀπαράδεκτο γιά τίς μεσσιανικές προσδοκίες τῶν Ἰουδαίων καί ἀνόητο γιά τίς ἀναζητήσεις τῶν ἐθνικῶν»[26].

7. Ζητήθηκε ἀπό τούς Ἰουδαίους

«Τούς λέει ὁ Πιλάτος: Καί τί νά τόν κάνω τόν Ἰησοῦ, πού τόν λένε Χριστό; Ὅλοι τοῦ λένε: Νά σταυρωθεῖ! Ὁ Πιλάτος ξαναρωτᾶ: Γιατί; Τί κακό ἔκανε; Τό πλῆθος ὅμως κραύγαζε μέ περισσότερη δύναμη: Νά σταυρωθεῖ!»[27].

8. Ἐπεβλήθηκε ἀπό τούς εἰδωλολάτρες Ρωμαίους

«Τότε τούς ἀπελευθέρωσε τόν Βαραββά, ἐνῶ τόν Ἰησοῦ Τόν μαστίγωσε καί Τόν παρέδωκε νά σταυρωθεῖ. Τότε οἱ στρατιῶτες τοῦ Πιλάτου πῆραν τόν Ἰησοῦ στό διοικητήριο καί μάζεψαν γύρω Του ὅλη τήν φρουρά. Τοῦ ἔβγαλαν τά ροῦχα καί Τόν ἔντυσαν μέ μία κόκκι-

25. «Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστι» (πρός Κορινθίους Α΄ α΄ 18).

26. «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν» (πρός Κορινθίους Α΄ α΄ 23).

27. «Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες· σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες· σταυρωθήτω» (Ματθαίου κζ΄ 22-23).

νη χλαίνη. Ἔπλεξαν ἕνα στεφάνι ἀπό ἀγκάθια καί Τοῦ τό φόρεσαν στό κεφάλι σάν στέμμα, καί στό δεξί Του χέρι Τοῦ ἔβαλαν ἕνα καλάμι. Ὕστερα γονάτισαν μπροστά Του καί Τοῦ ἔλεγαν περιπαιχτικά: Ζήτω ὁ βασιλιάς τῶν Ἰουδαίων! Ἔπειτα Τόν ἔφτυσαν, Τοῦ πῆραν τό καλάμι καί μ' αὐτό Τόν χτυποῦσαν στό κεφάλι. Κι ἀφοῦ Τόν περιπαίξανε, Τοῦ ἔβγαλαν τήν χλαίνη, Τόν ἔντυσαν μέ τά ροῦχα Του καί Τόν πῆγαν νά Τόν σταυρώσουν. Βγαίνοντας ἀπό τό διοικητήριο, οἱ στρατιῶτες βρῆκαν κάποιον Σίμωνα ἀπό τήν Κυρήνη καί τόν ἀγγάρεψαν νά σηκώσει τόν σταυρό τοῦ Ἰησοῦ. Ἔφτασαν ἔτσι στόν τόπο πού λέγεται Γολγοθάς, πού στά ἑλληνικά τό ὄνομα σημαίνει *Τόπος Κρανίου*. Ἔδωσαν στόν Ἰησοῦ νά πιεῖ ξύδι ἀνακατεμένο μέ χολή. Ὅταν ὅμως τό γεύτηκε δέν ἤθελε νά πιεῖ. Ὕστερα Τόν σταύρωσαν καί στήν συνέχεια μοιράστηκαν τά ροῦχα Του τραβώντας κλῆρο»[28].

28. «Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον συνήγαγον ἐπ᾽ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν· καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὅ ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν. σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες κλῆρον» (Ματθαίου κζ΄ 26-35).

9. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός θανατώθηκε μεταξὺ τῶν ἀνόμων

«Γι᾽ αὐτό Αὐτός θά πάρει σάν δική Του πνευματική κληρονομιά πολλούς· καί ἀπό τούς ἰσχυρούς θά πάρει καί θά διαμοιράσει λάφυρα, διότι ἑκουσίως παραδόθηκε στόν λυτρωτικό γιά μᾶς θάνατο ἡ ζωή Του. Κατατάχθηκε δέ μεταξύ τῶν παρανόμων καί ὡς τέτοιος θεωρήθηκε. Αὐτός ὅμως μέ τήν σταυρική Του θυσία πῆρε ἐπάνω Του τίς ἁμαρτίες πολλῶν καί παραδόθηκε στόν σταυρικό θάνατο γιά τίς ἁμαρτίες τους»[29].

«Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων»[30].

10. Συνοδευόταν ἀπό ὑπερφυσικά σημεῖα

«Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης»[31].

«Τότε τό καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σκίστηκε στά δύο, ἀπό ἐπάνω ὡς κάτω, ἡ γῆ σείστηκε, ἔσπασαν οἱ ταφόπετρες καί ἄνοιξαν τά μνήματα· πολλοί ἅγιοι πού εἶχαν πεθάνει ἀναστήθηκαν καί βγῆκαν ἀπό τά μνήματα, καί μετά τήν ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ μπῆκαν στήν ἁγία πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ κι ἐμφανίστηκαν σέ πολλούς ἀνθρώπους»[32].

29. «Διὰ τοῦτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλοὺς καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα, ἀνθ᾽ ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη· καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη» (Ἡσαΐου νγ΄ 12).

30. Ματθαίου κζ΄ 38.

31. Ματθαίου κζ΄ 45.

32. «Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο

11. Μνημονεύεται στόν Δεῖπνο τοῦ Κυρίου

«Ὕστερα πῆρε ἄρτο καί, ἀφοῦ ἔκανε εὐχαριστήρια προσευχή, τόν κομμάτιασε καί τούς τό ἔδωσε λέγοντας: Αὐτό εἶναι τό σῶμα μου, πού παραδίνεται γιά χάρη σας· αὐτό πού κάνω τώρα νά τό κάνετε σέ ἀνάμνησή μου. Τό ἴδιο, μετά τό δεῖπνο, πῆρε καί τό ποτήρι λέγοντας: Αὐτό τό ποτήρι εἶναι ἡ νέα διαθήκη, πού ἐπισφραγίζεται μέ τό αἷμα μου πού χύνεται γιά χάρη σας»[33].

«Γιατί μέχρι νά ἔρθει ὁ Κύριος, πάντοτε, ὅποτε τρῶτε αὐτό τόν ἄρτο καί πίνετε ἀπό αὐτό τό ποτήριο, διακηρύττετε τόν θάνατο τοῦ Κυρίου. Ὅποιος λοιπόν, τρώει τόν ἄρτο καί πίνει ἀπό τό ποτήριο τοῦ Κυρίου μέ τρόπο ἀνάξιο, γίνεται ἔνοχος ἁμαρτήματος ἀπέναντι στό σῶμα καί στό αἷμα τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτό πρέπει νά ἐξετάζει κανείς προσεκτικά τόν ἑαυτό του, καί τότε νά τρώει ἀπό τόν ἄρτο καί νά πίνει ἀπό τό ποτήριο. Γιατί ὅποιος τρώει τόν ἄρτο καί πίνει τόν οἶνο μέ τρόπο ἀνάξιο, χωρίς νά ἀναγνωρίζει σ' αὐτά τό σῶμα τοῦ Κυρίου, αὐτό πού τρώει κι αὐτό πού πίνει φέρνουν ἐπάνω του καταδίκη»[34].

ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων, μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς» (Ματθαίου κζ΄ 51-53).

33. «Καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον» (Λουκᾶ κβ΄ 19-20).

34. «Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτή-

12. Νέκρωσε τήν ἁμαρτία

«Ἤ μήπως λησμονεῖτε πώς τό βάπτισμα στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σημαίνει συμμετοχή στόν θάνατό Του; Πραγματικά, τό βάπτισμά μας σημαίνει πώς συμμετέχουμε στόν θάνατο καί στήν ταφή τοῦ Χριστοῦ. Καί ὅπως ὁ Πατέρας Θεός μέ τήν δύναμή Του ἀνάστησε τόν Χριστό ἀπό τούς νεκρούς, τό ἴδιο κι ἐμεῖς μποροῦμε νά ζήσουμε μία νέα ζωή. Ὅπως δηλαδή ἐνταχτήκαμε ὀργανικά στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ μέ μία πράξη πού συμβολίζει συμμετοχή στόν θάνατό Του, ἔτσι θά συμμετάσχουμε πραγματικά καί στήν Ἀνάστασή Του. Ξέρουμε ἄλλωστε μέ βεβαιότητα τοῦτο: Ὁ παλιός ἁμαρτωλός ἑαυτός μας πέθανε στόν σταυρό μαζί μέ τόν Χριστό. Ἔτσι, ἔπαψε νά ζεῖ ὁ ἁμαρτωλός ἄνθρωπος καί δέν εἴμαστε πιά ὑπόδουλοι στόν ζυγό τῆς ἁμαρτίας. Γιατί σ' ἕναν πού πέθανε, ἡ ἁμαρτία δέν ἔχει πιά καμμία ἐξουσία. Ἄν, λοιπόν, πεθάναμε μαζί μέ τόν Χριστό, εἴμαστε βέβαιοι πώς θά ζήσουμε μαζί του»[35].

ριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου» (πρός Κορινθίους Α΄ ια΄ 26-29).

35. «Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἐσόμεθα, τοῦτο

«Καί δέν ζῶ πιά ἐγώ, ἀλλά ζεῖ στό πρόσωπό μου ὁ Χριστός. Κι ἡ τωρινή σωματική μου ζωή εἶναι ζωή βασισμένη στήν πίστη μου στόν Υἱό τοῦ Θεοῦ, πού μέ ἀγάπησε καί πέθανε ἑκούσια γιά χάρη μου»[36].

Γιά τόν Σταυρό τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ παραθέτουμε ὅσα ὁ πρύτανις τῶν θεολόγων Πατέρων ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός διδάσκει:

«Ἐπίσης κάθε πράξη καί θαυματουργική ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ εἶναι πολύ μεγάλη καί θεία καί θαυμαστή, ἀλλά τό πιό θαυμαστό ἀπό ὅλα εἶναι ὁ τίμιος Σταυρός Του. Μέ κανένα ἄλλο μέσο δέν καταργήθηκε ὁ θάνατος, δέν λύθηκε ἡ ἁμαρτία τοῦ προπάτορα, δέν λαφυραγωγήθηκε ὁ ἅδης, δέν δωρίστηκε ἡ ἀνάσταση, δέν δόθηκε σέ μᾶς δύναμη νά περιφρονοῦμε τά παρόντα καί τόν ἴδιο τόν θάνατο, δέν κατορθώθηκε ἡ ἐπάνοδος πρός τήν ἀρχαία μακαριότητα, δέν ἀνοίχτηκαν οἱ πύλες τοῦ παραδείσου, δέν πῆρε ἡ φύση μας τιμητική θέση δεξιά τοῦ Θεοῦ, δέν γίναμε παιδιά τοῦ Θεοῦ καί κληρονόμοι, παρά μόνο μέ τόν Σταυρό τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιατί ὅλα αὐτά κατορθώθηκαν μέ τόν Σταυρό. Ὅσοι "*γὰρ ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν, λέει ὁ*

γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ» (πρός Ρωμαίους στ΄ 3-8).

36. «Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ» (πρός Γαλάτας β΄ 20).

Ἀπόστολος, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν”. Καί ὅσοι βαπτισθήκαμε στόν Χριστό, τόν Χριστό φορέσαμε. Καί ὁ Χριστός εἶναι δύναμη Θεοῦ καί σοφία. Νά, λοιπόν, ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή ὁ Σταυρός, μᾶς περιέβαλε μέ τήν ἐνυπόστατη σοφία καί δύναμη τοῦ Θεοῦ. Δύναμη Θεοῦ εἶναι ὁ λόγος, πού προέρχεται ἀπό τόν Σταυρό, ἤ γιατί φανερώθηκε διά μέσου αὐτοῦ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ἡ νίκη κατά τοῦ θανάτου, ἤ γιατί, ὅπως τά τέσσερα ἄκρα τοῦ Σταυροῦ κρατιοῦνται καί συσφίγγονται μέ τό μεσαῖο κέντρο, ἔτσι ἀκριβῶς μέ τήν δύναμη τοῦ Θεοῦ συνέχεται τό ὕψος καί τό βάθος, τό μῆκος καί τό πλάτος, δηλαδή ὁλόκληρη ἡ ὁρατή καί ἀόρατη κτίση»[37].

37. «Πᾶσα μὲν οὖν πρᾶξις καὶ θαυματουργία Χριστοῦ μεγίστη καί θεία καὶ θαυμαστή, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ θαυμαστότερον ὁ τίμιος αὐτοῦ Σταυρός. Δι᾽ οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου ὁ θάνατος κατήργηται, ἡ τοῦ προπάτορος ἁμαρτία λέλυται, ὁ ᾅδης ἐσκύλευται, ἡ ἀνάστασις δεδώρηται, δύναμις ἡμῖν τοῦ καταφρονεῖν τῶν παρόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου δέδοται, ἡ πρὸς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα ἐπάνοδος κατώρθωται, πύλαι παραδείσου ἠνοίγησαν, ἡ φύσις ἡμῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ κεκάθικε, τέκνα Θεοῦ καὶ κληρονόμοι γεγόναμεν εἰ μὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὰ τοῦ Σταυροῦ ταῦτα πάντα κατώρθωται. "Ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν", φησὶν ὁ ἀπόστολος, "εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν". Ὅσοι δὲ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα. Χριστὸς δέ ἐστι Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία. Ἰδοὺ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἤτοι ὁ Σταυρὸς τὴν ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ δύναμιν ἡμᾶς περιέβαλε. Δύναμις δὲ Θεοῦ ἐστιν ὁ λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ, ἢ ὅτι τὸ δυνατὸν τοῦ Θεοῦ ἤτοι κατὰ τοῦ θανάτου νίκη δι᾽ αὐτοῦ ἡμῖν πεφανέρωται, ἢ ὅτι, ὥσπερ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ Σταυροῦ διὰ τοῦ μέσου κέντρου κρατοῦνται καὶ συσφίγγονται, οὕτω διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τό τε ὕψος καὶ βάθος μῆκος τε καὶ πλάτος ἤτοι πᾶσα ὁρατή τε καὶ ἀόρατος κτίσις

«Ὁ Σταυρός μᾶς δόθηκε σάν σημεῖο στό μέτωπο, μέ τόν τρόπο πού δόθηκε στόν Ἰσραήλ ἡ περιτομή· γιατί μέ τόν Σταυρό οἱ πιστοί ξεχωρίζουμε ἀπό τούς ἀπίστους καί γνωριζόμαστε. Αὐτός εἶναι μεγάλη ἀσπίδα καί ὅπλο καί τρόπαιο κατά τοῦ Διαβόλου. Αὐτός εἶναι σφραγίδα, γιά νά μήν μᾶς προσβάλλει αὐτός πού σπέρνει τόν ὄλεθρο, ὅλως λέει ἡ Γραφή. Αὐτός εἶναι τῶν πεσμένων ἡ ἀνάσταση, τῶν ὀρθίων τό στήριγμα, τῶν ἀρρώστων τό ραβδί, αὐτῶν πού ποιμαίνονται ἡ ἐξουσία, αὐτῶν πού ἐπιστρέφουν ἡ χειραγωγία, αὐτῶν πού προκόβουν ἡ τελείωση, ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος, δύναμη πού ἀπομακρύνει ὅλα τά κακά, πρόξενος ὅλων τῶν ἀγαθῶν, δύναμη πού ξεριζώνει τήν ἁμαρτία, φυτό ἀναστάσεως, ξύλο αἰώνιας ζωῆς»[38].

συνέχεται» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ· «Περὶ σταυροῦ, ἐν ᾧ ἔτι καὶ περὶ πίστεως». Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως. ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 354).

38. «Οὗτος ἡμῖν σημεῖον δέδοται ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὃν τρόπον τῷ Ἰσραὴλ ἡ περιτομή· δι᾽ αὐτοῦ γὰρ οἱ πιστοὶ τῶν ἀπίστων ἀποδιιστάμεθά τε καὶ γνωριζόμεθα. Οὗτος θυρεὸς καὶ ὅπλον καὶ τρόπαιον κατὰ τοῦ Διαβόλου. Οὗτος σφραγίς, ἵνα μὴ θίγῃ ἡμῶν ὁ ὀλοθρεύων, ὥς φησιν ἡ Γραφή. Οὗτος τῶν κειμένων ἀνάστασις, τῶν ἑστώτων στήριγμα, ἀσθενῶν βακτηρία, ποιμαινομένων ράβδος, ἐπιστρεφόντων χειραγωγία, προκοπτόντων τελείωσις, ψυχῆς σωτηρία καὶ σώματος, πάντων κακῶν ἀποτρόπαιον, πάντων ἀγαθῶν πρόξενος, ἁμαρτίας ἀναίρεσις, φυτὸν ἀναστάσεως, ξύλον ζωῆς αἰωνίου» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ· «Περὶ σταυροῦ, ἐν ᾧ ἔτι καὶ περὶ πίστεως». Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως. ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 354-356).

Γ΄. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ἀπό τούς ἁγίους Ἀποστόλους, τούς αὐτόπτες μάρτυρες τοῦ θανάτου καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκόμαστε, ὅτι ἡ Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται:

1. Σφραγίδα ἑνός τελειωμένου ἔργου

«Κι ὅταν ἐκτέλεσαν ὅλα ὅσα εἶχαν προφητεύσει οἱ Γραφές γι' Αὐτόν, τόν κατέβασαν ἀπό τόν Σταυρό καί τόν ἔβαλαν σ' ἕνα μνῆμα. Ὁ Θεός ὅμως τόν ἀνάστησε ἀπό τούς νεκρούς»[39].

2. Ἀπόδειξη ἑνός ἔνδοξου θριάμβου

«Ἐπειδή λοιπόν τά παιδιά αὐτά ἦταν ἄνθρωποι, ἔγινε κι ὁ Ἰησοῦς ἄνθρωπος, γιά νά καταργήσει μέ τόν θάνατό Του αὐτόν πού ἐξουσίαζε τόν θάνατο, δηλαδή τόν διάβολο»[40].

«Γι' αὐτό λέει ἡ Γραφή. Ἀνέβηκε ψηλά, πῆρε μαζί του αἰχμαλώτους ἔδωσε δῶρα στούς ἀνθρώπους»[41].

39. «Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Πράξεων ιγ΄ 29-30).

40. «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον» (πρός Ἑβραίους β΄ 14).

41. «Διὸ λέγει· ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις» (πρός Ἐφεσίους δ΄ 8).

3. Ὑπόσχεση μιᾶς ἐρχόμενης ἀναστάσεως

«Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πώς ὁ Χριστός ἔχει ἀναστηθεῖ, κάνοντας τήν ἀρχή γιά τήν ἀνάσταση ὅλων τῶν νεκρῶν. Γιατί ὅπως ὁ θάνατος ἦρθε στόν κόσμο ἀπό ἕναν ἄνθρωπο, ἔτσι ἀπό ἕναν ἄνθρωπο ἦρθε καί ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Ὅπως πεθαίνουν ὅλοι ἐξαιτίας τῆς συγγένειας μέ τόν Ἀδάμ, ἔτσι, χάρη στήν συγγένεια μέ τόν Χριστό, ὅλοι θά ξαναπάρουν ζωή»[42].

4. Βεβαίωση μιᾶς μέλλουσας κρίσεως

«Γιατί καθόρισε μία ἡμέρα πού θά κρίνει τήν οἰκουμένη μέ δικαιοσύνη, μέσω ἑνός ἀνδρός πού τόν ὅρισε γι' αὐτό. Κι ἔδωσε βέβαιη ἀπόδειξη σέ ὅλους, ὅτι Αὐτός θά εἶναι ὁ Κριτής, ἀνασταίνοντάς Τον ἀπό τούς νεκρούς»[43].

42. «Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται» (πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 20-22).

43. «Διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Πράξεων ιζ΄ 31).

Χριστὸς
ὁ Σωτὴρ ἡμῶν,
τὸ καθ᾽ ἡμῶν χειρόγραφον
προσηλώσας, τῷ Σταυρῷ
ἐξήλειψε, καὶ τοῦ θανάτου
τό κράτος κατήργησε·
προσκυνοῦμεν αὐτοῦ
τὴν τριήμερον
ἔγερσιν

Σωτηρια - Λυτρωση - Δικαιωση

«Ὁ Θεός Πατέρας μᾶς λύτρωσε ἀπό τήν σκοτεινή ἐξουσία τοῦ σατανᾶ καί μᾶς πολιτογράφησε στήν βασιλεία τοῦ ἀγαπητοῦ Υἱοῦ Του, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε τήν ἀπολύτρωση, μᾶς συγχώρησε τίς ἁμαρτίες»[1].

Στήν Ἁγία Γραφή χρησιμοποιοῦνται τρία ρήματα, μέ τρεῖς ἔννοιες πού ἀναφέρονται στό θέμα μας καί εὑρίσκονται σέ μία προοδευτική σχέση καί ἀλληλοεξάρτηση μεταξύ τους.

Πρωτο εἶναι τό ρῆμα *σώζω* ἀπό τό ὁποῖο παράγεται ἡ ἔννοια τῆς σωτηρίας. Σώζω σημαίνει ὅτι καθιστῶ ἤ διατηρῶ κάποιον σῶον, ἀκέραιον, προφυλάσσοντάς τον ἀπό κάποιον κίνδυνο καί βέβαιη ἀπειλή.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός θεράπευσε τήν ὕπαρξή μας, τήν ψυχή καί τό σῶμα μας, ἀπό τίς συνέ-

1. «Ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν» (πρός Κολοσσαεῖς α΄ 13-14).

πειες τῆς ἁμαρτίας καί τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καθιστώντας σώα τήν ὕπαρξή μας πού εἶχε τραυματισθεῖ ἀπό τήν ἁμαρτία καί τήν ἀπειλοῦσε ὁ θάνατος.

Οἱ συνέπειες τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐπιφέρουν τελικῶς τόν θάνατο κατά τήν προειδοποίησή Του *«ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ᾽ αὐτοῦ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»*[2].

καί τήν διαπίστωση τοῦ ἀποστόλου Παύλου *«τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος»*[3].

Μέ τήν θυσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπηλλάγησαν οἱ ἄνθρωποι ἀπό τίς ὀλέθριες συνέπειες τῆς παρακοῆς τους στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί δόθηκε ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν μέ τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση νά μετανοήσουν γι᾽ αὐτές.

Σύμφωνα μέ τά προηγούμενα ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ὀνομάζεται Σωτήρας.

Δευτερο εἶναι τό ρῆμα *λυτρώνω* ἀπό τό ὁποῖο παράγεται ἡ ἔννοια τῆς λυτρώσεως.

Τό λυτρώνω ἐμπεριέχει τήν ἔννοια τοῦ σώζω, ἀλλά μέ τήν καταβολή τῶν λύτρων τῆς ἐξαγορᾶς.

Διδάσκει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅτι *«Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν»*[4].

«Ὅταν ὅμως ἔφτασε ἡ ὥρα πού εἶχε καθορίσει ὁ Θεός, ἀπέστειλε τόν Υἱό του. Γεννήθηκε ἀπό μία γυ-

2. Γενέσεως β΄ 17.
3. Πρός Ρωμαίους στ΄ 23.
4. Πρός Γαλάτας γ΄ 15.

ναίκα καί ὑποτάχθηκε στόν νόμο, γιά νά ἐξαγοράσει τούς ὑπόδουλους στόν νόμο, γιά νά γίνουμε παιδιά τοῦ Θεοῦ»[5].

«Σᾶς ἀγόρασε ὁ Θεός καί πλήρωσε τό τίμημα. Τόν Θεό λοιπόν νά δοξάζετε μέ τό σῶμα σας καί μέ τό πνεῦμα σας, πού ἀνήκουν σ' Αὐτόν»[6].

«Ἔχει καταβληθεῖ τό ἀντίτιμο γιά τήν ἀπελευθέρωσή σας. Γι' αὐτό μήν ὑποδουλώνεστε σέ ἀνθρώπους»[7].

Ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων ἀπόστολος Πέτρος ἐπισημαίνει ὅτι:

«Ὑπῆρχαν ὅμως καί ψευδοπροφῆτες ἀνάμεσα στούς Ἰσραηλίτες, ὅπως ἀνάμεσά σας θά ὑπάρξουν ψευδοδιδάσκαλοι. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί θά διασπείρουν στήν κοινότητά σας αἱρετικές διδασκαλίες πού ὁδηγοῦν στήν ἀπώλεια, καί θ' ἀπαρνοῦνται τόν Κύριο, πού τούς ἐλευθέρωσε ἀπό τήν ἁμαρτία· ἔτσι θά φέρουν ἐπάνω τους γρήγορα τήν καταστροφή»[8].

Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης γράφει στήν Ἀποκάλυ-

5. «Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν» (πρός Γαλάτας δ΄ 4-5).

6. «Ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ» (πρός Κορινθίους Α΄στ΄ 20).

7. «Τιμῆς ἠγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων» (πρός Κορινθίους Α΄ ζ΄ 23).

8. «Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν» (Β΄ Πέτρου β΄ 1).

ψη, ὅτι εἶδε καί ἄκουσε τούς λελυτρωμένους νά ὑμνοῦν στόν οὐρανό τό Ἐσφαγμένο Ἀρνίο, δηλαδή τόν Ἐσταυρωμένο Κύριο γιά αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο:

«Κι ἔψελναν ἕναν καινούργιο ὕμνο: Εἶσαι ἄξιος νά πάρεις τό βιβλίο καί ν' ἀνοίξεις τίς σφραγίδες του. Γιατί θυσιάστηκες καί μέ τό αἷμα σου μᾶς ἐξαγόρασες γιά τόν Θεό, ἀπό κάθε φυλή, γλώσσα, λαό καί ἔθνος»[9].

Κατά τήν ἔννοια τῆς λυτρώσεως ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ὀνομάζεται Λυτρωτής.

Τρίτο εἶναι τό ρῆμα *δικαιώνω*, δηλαδή ἀποκαθιστῶ, πού περιέχει τίς ἔννοιες τῶν προηγούμενων ρημάτων σώζω καί λυτρώνω ἐνῶ προστίθεται καί ἡ ἔννοια τῆς τιμῆς.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος κηρύττει ὅτι μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προσφέρεται στούς ἀνθρώπους ἄφεση ἁμαρτιῶν πού δέν παρεχόταν στόν καιρό τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

«Μάθετε, λοιπόν, ἀδελφοί, ὅτι μέσω Αὐτοῦ σᾶς προσφέρεται συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν, καί λυτρώνεται καθένας πού τόν ἐμπιστεύεται ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα ἀπ' ὅσα δέν μπορέσατε νά λυτρωθεῖτε μέ τόν νόμο τοῦ Μωυσῆ»[10].

9. «Καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες· ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους» (Ἀποκαλύψεως ε΄ 9).

10. «Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται» (Πράξεων ιγ΄ 38-39).

Στόν ἐξιλασμό τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἀναφέρεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφοντας τά ἑξῆς:

«Τώρα ὅμως ἔγινε αὐτό πού εἶχαν προαναγγείλει ὁ νόμος καί οἱ προφῆτες: Ἀποκαλύφθηκε στόν κόσμο ἡ σωτήρια ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ, χωρίς τήν μεσολάβηση τοῦ νόμου. Ἡ σωτήρια αὐτή ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ ἀπευθύνεται, διά μέσου τῆς πίστεως στόν Ἰησοῦ Χριστό, σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους καί ὁ Θεός σώζει ὅλους ὅσους πιστεύουν, χωρίς νά κάνει διάκριση Ἰουδαίων καί ἐθνικῶν. Γιατί ὅλοι ἁμάρτησαν καί εὑρίσκονται μακριά ἀπό τήν δόξα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ὅμως τούς δικαιώνει χωρίς ἀντάλλαγμα, μέ τήν χάρη του. Γι' αὐτό ἔστειλε τόν Ἰησοῦ Χριστό νά μᾶς ἐλευθερώσει ἀπό τήν ἁμαρτία. Ὁ Θεός τόν ὅρισε νά γίνει, μέ τόν σταυρικό Του θάνατο, ὁ ἐξιλασμός τῶν ἁμαρτιῶν διά τῆς πίστεως, δείχνοντας τήν ἀγάπη Του καί συγχωρώντας τίς ἁμαρτίες πού ἔγιναν στό παρελθόν ἐξαιτίας τῆς ἀνεκτικότητάς Του. Ἔτσι ὁ Θεός φανερώνει τήν ἀγάπη Του τόν ἔσχατο αὐτό καιρό, καί δείχνει καθαρά ὅτι εἶναι καί δίκαιος καί δικαιώνει ὅσους πιστεύουν στόν Ἰησοῦ»[11].

11. «Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστι διαστολή· Πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ» (πρός Ρωμαίους γ΄ 21-26).

«Καί τέτοιοι ἤσασταν κάποτε μερικοί· ἀλλά μέ τήν δύναμη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ καί μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ καθαριστήκατε ἀπό τήν ἁμαρτία, γίνατε λαός τοῦ Θεοῦ καί σωθήκατε ἀπό τήν ἐπερχόμενη ὀργή τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός δοξάζεται μέ τό πνεῦμα καί μέ τό σῶμα μας»[12].

Ἔτσι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός καλεῖται καί Δικαιοσύνη.

«Χάρη σ' Αὐτόν ὅμως ἐσεῖς εὑρίσκεστε μέσα στήν πίστη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκείνου πού ἔγινε ἀπό τόν Θεό σοφία δική μας καί δικαίωση καί ἐξαγιασμός καί ἀπολύτρωση»[13].

❀

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Ὁ κάθε ἄνθρωπος οἰκειοποιεῖται τήν σωτηρία, τήν λύτρωση, τήν δικαίωση μέ τήν μετάνοιά του, τήν πίστη του στόν Ἰησοῦ Χριστό καί τήν θυσία Του, συμμετέχοντας στά ἅγια Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας καί μέ τόν ἀγώνα του νά μήν ὑποδουλωθεῖ στήν ἁμαρτία.

1. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος μέ τήν θεολογία του τόνισε καί ἐξήγησε ὅτι οἱ συνέπειες τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καθιστοῦσαν τούς ἀνθρώπους ἔνο-

12. «Καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» (πρός Κορινθίους Α΄ στ΄ 11).

13. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις» (πρός Κορινθίους Α΄ α΄ 30).

χους στήν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, πού ἔπρεπε νά τιμωρηθοῦν δίκαια κατά τό «*πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβε ἔνδικον μισθαποδοσίαν*»[14].

Οἱ ἔνοχοι καθίσταντο καταραμένοι, διότι δέν εἶχαν τήν δύναμη νά τηρήσουν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ[15].

Ἦρθε ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός καί ἀποτίναξε ἀπό τό ἀνθρώπινο γένος τήν ἐνοχή καί κατ᾽ ἀκολουθίαν τήν τιμωρία.

Ἔτσι ἔθεσε σέ ἰσχύ ἕνα νέο νόμο, αὐτόν τόν νόμο τῆς σωτηρίας διά τῆς πίστεως στόν Ἰησοῦ Χριστό[16] καί τῆς μετάνοιας. Ὅποιος μετανοήσει ἀπαλλάσσεται ἀπό τήν τιμωρία γιά τίς ἁμαρτίες πού ἔχει διαπράξει.

«Μετανοήστε, λοιπόν καί ἐπιστρέψτε στόν Θεό, γιά νά ἐξαλειφθοῦν οἱ ἁμαρτίες σας»[17].

«Ὁ Θεός παρέβλεψε τά χρόνια τῆς ἄγνοιας, τώρα ὅμως ἀπαιτεῖ ἀπ᾽ ὅλους τούς ἀνθρώπους σέ κάθε τόπο νά μετανοήσουν»[18].

«Ἀλλά ἄρχισα νά κηρύττω, πρῶτα σ᾽ αὐτούς πού ἦταν στήν Δαμασκό καί στά Ἱεροσόλυμα κι ὕστερα σ᾽ ὅλη τήν χώρα τῆς Ἰουδαίας καί στούς ἐθνικούς, νά μετανοήσουν καί νά ἐπιστρέψουν στόν Θεό καί νά δείχνουν τήν μετάνοιά τους μέ τά ἀνάλογα ἔργα τους»[19].

14. Πρός Ἑβραίους β΄ 2.
15. Πρός Γαλάτας γ΄ 10.
16. Πρός Ρωμαίους γ΄ 27-31.
17. «Μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας» (Πράξεων γ΄ 19).
18. «Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν» (Πράξεων ιζ΄ 30).
19. «Ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς

2. Ἡ λύτρωσή μας ὀφείλεται στό Αἷμα τοῦ θυσιασμένου στό ἀτιμωτικό ξύλο τοῦ Σταυροῦ ἀναμάρτητου Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀναφέρει ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος:

«Ξέρετε καλά τί πληρώθηκε ὡς ἀντάλλαγμα γιά νά ἀπελευθερωθεῖτε ἀπό τόν μάταιο τρόπο ζωῆς, πού κληρονομήσατε ἀπό τούς προπάτορές σας. Δέν ἦταν κάτι πού φθείρεται, ὅπως τό ἀσήμι ἤ τό χρυσάφι, ἀλλά τό ἀνεκτίμητο αἷμα τοῦ Χριστοῦ, πού θυσιάστηκε σάν ἄμωμος κι ἄσπιλος ἀμνός[20].

3. Τόν σκοπό τῆς λυτρώσεώς μας ἀναφέρει ὁ ἀπόστολος Παῦλος:

«Ὁ Ὁποῖος ἔδωσε τόν ἑαυτό Του σέ θάνατο γιά χάρη μας, γιά νά μᾶς ἐξαγοράσει ἀπό κάθε παράβαση τοῦ νόμου, νά μᾶς καθαρίσει καί νά μᾶς κάνει ἔτσι δικό του ἐκλεκτό λαό, λαό γεμάτο ζῆλο γιά καλά ἔργα»[21].

Ὅπως ὅταν ὁ Μωυσῆς ζήτησε ἀπό τόν Φαραώ τῆς Αἰγύπτου νά ἐπιτρέψει στούς Ἰσραηλίτες νά ἐγκαταλείψουν τήν Αἴγυπτο γιά νά πᾶνε στήν ἔρημο νά λατρεύσουν τόν Θεό τους[22], ἔτσι καί ὁ Κύριός μας Ἰη-

πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλω μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας» (Πράξεων κστ΄ 20).

20. «Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ» (Α΄ Πέτρου α΄ 18-19).

21. «Ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων» (πρός Τίτον β΄ 14).

22. Ἐξόδου η΄ 19, 21-13· θ΄ 24.

σοῦς Χριστός μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπό τήν πνευματική δουλεία τῆς ἁμαρτίας καί τίς συνέπειές της γιά νά λατρεύουμε *«εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας»*[23].

Καθώς ἡ Ἐκκλησία μας ἑορτάζει τήν Ἁγία καί Μεγάλη Ἑβδομάδα τήν σωτηρία μας, τήν λύτρωσή μας, τήν δικαίωσή μας ὀφείλουμε νά ἐξαγνισθοῦμε ἀπό τίς ἁμαρτίες μας συμμετέχοντες στά ἅγια Μυστήρια γιά νά λάβουμε ἄφεση ἁμαρτιῶν καί ὡς νέες ὑπάρξεις καθαρές ἀπό τόν μολυσμό καί τόν ρύπο τῆς ἁμαρτίας νά ἑορτάσουμε τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐλογώντας τόν Φιλάνθρωπο Κύριο μέ καθαρή καρδιά κατά τήν ἀποστολική προτροπή:

«Ἄρα λοιπόν ἄς ἑορτάζουμε ὄχι μέ τό παλιό προζύμι (τῶν ἰουδαϊκῶν καί εἰδωλολατρικῶν φρονημάτων καί συνηθειῶν), οὔτε μέ προζύμι κακίας καί πονηρίας, ἀλλά μέ ἄζυμα ζωῆς καθαρῆς, συμμορφωμένης μέ τήν χριστιανική ἀλήθεια καί εὐθύτητα»[24].

23. Πρός Ἑβραίους ιβ΄ 28.

24. «Ὥστε ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας» (πρός Κορινθίους Α΄ ε΄ 8).

Τῷ σῷ Σταυρῷ
Χριστὲ Σωτήρ,
θανάτου κράτος λέλυται,
καὶ τοῦ διαβόλου ἡ πλάνη
κατήργηται· γένος δὲ ἀνθρώπων,
πίστει σωζόμενον,
ὕμνον σοι καθ᾽ ἑκάστην
προσφέρει

Σταθμοι της πορειας του Κυριου Ιησου Χριστου προς το παθος και την δοξα

Ὅταν ὁ Κύριος ξεκίνησε τήν τελευταία πορεία Του μέ τούς Μαθητές Του κατευθυνόμενος πρός τά Ἱεροσόλυμα, τούς προετοίμασε προλέγοντάς τους ὅσα ἐπρόκειτο νά συμβοῦν:

«Ἀνεβαίνουμε στά Ἱεροσόλυμα· ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου θά παραδοθεῖ ἐκεῖ στούς ἀρχιερεῖς καί στούς γραμματεῖς καί θά τόν καταδικάσουν σέ θάνατο. Καί θά τόν παραδώσουν στούς ἐθνικούς, γιά νά τόν περιγελάσουν, νά τόν μαστιγώσουν καί νά τόν σταυρώσουν, ὅμως τήν τρίτη ἡμέρα θ' ἀναστηθεῖ»[1].

1. «Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται» (Ματθαίου κ΄ 18-19).

Σ᾽ αὐτή τήν πορεία πρός τὸ Πάθος καί τήν δόξα ὑπάρχουν οἱ ἑξῆς σταθμοί:

❀

Α΄. Τό πάθος καί ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ

Τό πάθος καί ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι κατά τήν ἁγία Γραφή ἱλαστήρια θυσία πού προσφέρεται ἑκούσια γιά τίς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι ἀποκαλύπτεται τό μυστήριο τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πέθανε γιά νά κατανικήσει τόν ἴδιο τόν θάνατο.

Ἡ μονομαχία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ τόν θάνατο σημαίνει ὅτι:

1. Ὁ Χριστός ἀνέλαβε τόν θάνατό μας

Οἱ ἐπαγγελίες τῶν Γραφῶν πραγματοποιοῦνται χάρη στόν Χριστό. Γιά νά μᾶς ἐλευθερώσει ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ θανάτου θέλησε πρῶτα νά κάνει δική Του τήν θνητή ὕπαρξή μας.

Ὁ θάνατός Του δὲν ἦταν τυχαῖος. Τόν γνώριζε καί τόν εἶχε προαναγγείλει στούς μαθητές Του γιά νά προλάβει τόν σκανδαλισμό τους.

Ἄν καί ταράχθηκε μπροστά στόν θάνατο, ἐν τούτοις ἀποδέχθηκε νά πιεῖ τό πικρό ποτήρι γιά νά ἐκπληρώσει τίς Γραφές καί γιά νά ὑπακούσει στό θέλημα τοῦ Πατέρα *«ἐγένετο ὑπήκοος μέχρι θανάτου»*[2].

2. Πρός Φιλιππησίους β΄ 8.

Δέχθηκε νά θεωρηθεῖ ὁ θάνατός Του ὡς τιμωρία πού ἀπαιτοῦσε ὁ Νόμος γιά τούς παραβάτες τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἦταν ἀλληλέγγυος μέ τόν λαό Του καί ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος ἔχοντας λάβει σάρκα *«ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας»*[3].

Ὁ Θεός *«ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησε τὸν Χριστόν»*[4]. ἔτσι ὥστε ἡ τιμωρία πού ἄξιζε στήν ἀνθρώπινη ἁμαρτία ἔπρεπε νά πέσει ἐπάνω Του.

Γι᾽ αὐτό πεθαίνοντας στέρησε ἀπό κάθε ἐξουσία τήν ἁμαρτία[5]. Ἄν καί ἀθῶος ἀνέλαβε πλήρως τήν ἁμαρτωλή φύση *«γευσάμενος θανάτου»*[6], ὅπως ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοί, κατεβαίνοντας *«στὸν Ἅδην»* ὅπως καί αὐτοί. Πηγαίνοντας ὅμως ἔτσι στούς νεκρούς, τούς ἔφερε αὐτή τήν καλή εἴδηση, ὅτι θά τούς ξαναδινόταν ἡ ζωή[7].

2. Ὁ Χριστός πέθανε γιά μᾶς

Πράγματι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἦταν γόνιμος, ὅπως ὁ θάνατος τοῦ σπόρου τοῦ σιταριοῦ πού ρίχνεται στό χωράφι[8].

Ἄν καί κρίθηκε φαινομενικά ὡς τιμωρία γιά τήν *«βλασφημία»*[9], ἐπειδή ὁμολόγησε ὅτι εἶναι Υἱός τοῦ

3. Πρός Ρωμαίους η΄ 3.
4. Πρός Κορινθίους Β΄ ε΄ 21, πρός Γαλάτας γ΄ 13.
5. Πρός Ρωμαίους στ΄ 14.
6. Πρός Ἑβραίους β΄ 9, πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄ δ΄ 14,
7. Α΄ Πέτρου γ΄ 19, δ΄ 6.
8. Ἰωάννου ιβ΄ 24-32.
9. Ματθαίου κστ΄ 63-66.

Θεοῦ, στήν πραγματικότητα ἦταν ἱλαστήριος θυσία[10]. Ὁ Χριστός πέθανε *«ὑπὲρ τοῦ λαοῦ»*[11] καί ὄχι μόνο γιά τόν λαό Του, ἀλλὰ *«ὑπὲρ πάντων»*[12].

Πέθανε *«ὑπὲρ ἡμῶν»*[13] ἐνῶ εἴμαστε ἁμαρτωλοί[14] δίνοντάς μας ἔτσι τήν ὑπέρτατη ἀπόδειξη ἀγάπης[15].

Πέθανε γιά μᾶς. Ὄχι στήν θέση μας, ἀλλά γιά χάρη μας. Γιατί πεθαίνοντας *«ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν»*[16] πέτυχε τήν καταλλαγή μας μέ τόν Θεό μέ τόν θάνατό Του[17], ἔτσι πού νά μποροῦμε νά λάβουμε τήν ἐπαγγελία τῆς αἰώνιας κληρονομίας[18].

3. Ὁ Χριστός νίκησε τόν θάνατο

Στήν ἐρώτηση πῶς μπόρεσε ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ νά ἔχει αὐτή τήν μυστηριώδη ἀποτελεσματικότητα, δίνεται ἡ ἀπάντηση ὅτι αὐτό συνέβη, ἐπειδή ὁ Χριστός ἀντιμετώπισε καί νίκησε τόν παλαιό ἐχθρό τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Στήν διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς Του διαφαίνονταν ἤδη τά σημεῖα αὐτῆς τῆς μελλοντικῆς νίκης, ὅταν καλοῦσε τούς νεκρούς στήν ζωή[19]. Στήν βασιλεία τοῦ

10. Πρός Ἑβραίους θ΄ 26, 28, Ἡσαΐου ιγ΄ 10.
11. Ἰωάννου ια΄ 50 ιη΄ 14.
12. Πρός Κορινθίους Β΄ ε΄ 14.
13. Πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄ ε΄ 10
14. Πρός Ρωμαίους ε΄ 6.
15. Πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄ ε΄ 9, Ἰωάννου ιε΄ 13, Α΄ Ἰωάννου δ΄ 10.
16. Πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 3, Α΄ Πέτρου γ΄ 18.
17. Πρός Ρωμαίους ε΄ 10.
18. Πρός Ἑβραίους θ΄ 15.
19. Ματθαίου θ΄ 18-25, Λουκᾶ ζ΄ 14, Ἰωάννου ια΄ 44.

Θεοῦ πού ἐγκαινίαζε, ὁ θάνατος ὑποχωροῦσε μπροστά σ᾽ Αὐτόν πού ἦταν *«ἡ ἀνάσταση καὶ ἡ ζωή»*[20].

Τελικά ἀντιμετώπισε τόν θάνατο μέσα στόν δικό Του χῶρο καί τόν νίκησε τήν στιγμή πού ὁ θάνατος νόμιζε ὅτι Τόν νικοῦσε. Μπῆκε στόν Ἅδη ὡς Κύριος καί βγῆκε μέ τήν θέλησή Του, ἀφοῦ ἔλαβε *«τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου»*[21].

Ἐπειδή ὑπέστη τόν θάνατο ἑκουσίως, ὁ Θεός Τόν στεφάνωσε μέ δόξα[22].

Στό πρόσωπό Του πραγματοποιήθηκε αὐτή ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν πού τήν ἀνήγγειλαν οἱ Γραφές[23]. Ἔγινε *«ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν»*[24].

Τώρα πού *«ὁ Θεὸς ἀνέστησεν αὐτὸν λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου»*[25] καί τῆς νεκρικῆς φθορᾶς, εἶναι φανερό ὅτι ὁ θάνατος ἔχασε κάθε ἐξουσία ἐπάνω Του[26]. Συγχρόνως αὐτός πού εἶχε τήν ἐξουσία τοῦ θανάτου, δηλαδή ὁ διάβολος, εἶδε νά καταργεῖται ἡ δύναμή του[27].

Αὐτή ἦταν ἡ πρώτη πράξη τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ. Θάνατος καί ζωή συγκρούστηκαν σέ μία θαυμαστή μονομαχία. Ὁ Κύριος τῆς ζωῆς πέθανε, ἀλλά βασιλεύει ζωντανός.

20. Ἰωάννου ια΄ 25.
21. Ἀποκαλύψεως α΄ 18.
22. Πρός Ἑβραίους β΄ 9.
23. Πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 4.
24. Πρός Κολοσσαεῖς α΄ 18 καί Ἀποκαλύψεως α΄ 5.
25. Πράξεων β΄ 24.
26. Πρός Ρωμαίους στ΄ 9.
27. Πρός Ἑβραίους β΄ 14-15.

Ἀπό τήν στιγμή αὐτή ἄλλαξε ἡ σχέση τῶν ἀνθρώπων μέ τόν θάνατο. Ὁ Νικητής Ἰησοῦς Χριστός φωτίζει στό ἑξῆς «*τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους*»[28]. Τούς ἀπελευθέρωσε «*ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου*» στόν ὁποῖο ἦταν ὡς τότε δοῦλοι[29].

Τελικά στήν συντέλεια τῶν αἰώνων ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θά ὁλοκληρωθεῖ μέ τήν καθολική ἀνάσταση ὅλων τῶν ἀνθρώπων[30]. Τότε θά ἐξαφανισθεῖ γιά πάντα ὁ θάνατος[31].

❀

Β΄. Ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς πέθανε σταυρωμένος. Ὁ Σταυρός πού ὑπῆρξε τό ὄργανο τῆς ἀπολυτρώσεως ἔγινε μαζί μέ τόν θάνατο, τόν πόνο καί τό αἷμα, μία ἀπό τίς οὐσιώδεις λέξεις πού τό ἄκουσμά της φέρνει στόν νοῦ μας τήν σωτηρία μας. Ὁ Σταυρός δέν εἶναι πιά ὄνειδος, ἀλλά ἀπαίτηση καί τίτλος δόξας, πρῶτα γιά τόν Χριστό καί ἔπειτα γιά τούς Χριστιανούς.

1. Τό σκάνδαλο τοῦ Σταυροῦ

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος κήρυξε καί ἔγραψε στούς Κορινθίους:

28. Λουκᾶ α΄ 79.
29. Πρός Ρωμαίους η΄ 2 καί πρός Ἑβραίους β΄ 15.
30. Ἀποκαλύψεως κ΄ 13.
31. Ἀποκαλύψεως κ΄ 14, πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 26.

«Ἐμεῖς ὅμως κηρύττουμε τόν Σωτήρα Χριστό, καί μάλιστα σταυρωμένο - κήρυγμα ἀπαράδεκτο γιά τίς μεσσιανικές προσδοκίες τῶν Ἰουδαίων καί ἀνόητο γιά τίς ἀναζητήσεις τῶν ἐθνικῶν»[32].

Μέ αὐτά τά λόγια ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκφράζει τήν αὐθόρμητη ἀντίδραση κάθε ἀνθρώπου μπροστά στόν σταυρό τῆς ἀπολυτρώσεως.

Κατά τήν ἀντίληψη τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου ἡ σωτηρία ἦταν ἀδύνατον νά προέλθη ἀπό τήν σταύρωση, πού ἦταν τό μαρτύριο γιά σκλάβους[33] καί πού δέν ἀποτελοῦσε μόνον ἕνα σκληρό τρόπο θανατώσεως, ἀλλά καί ντροπῆς[34].

Κατά τήν ἀντίληψη τῶν Ἑβραίων ἡ ἀπολύτρωση ἦταν ἀδύνατον νά δοθεῖ ἀπό ἕνα πτῶμα, κάτι τόσο ἀκάθαρτο πού θά ἔπρεπε νά ἀπαλλαγοῦν ἀπ᾽ αὐτό ὅσο τό δυνατόν πιό σύντομα[35], ἀπό ἕναν κατάδικο κρεμασμένο στό ξύλο πού ἔφερνε ἐπάνω του τό σημάδι τῆς θεϊκῆς κατάρας[36]. Στόν Γολγοθᾶ οἱ παριστάμενοι μποροῦσαν νά θριαμβεύουν εὔκολα κοροϊδεύοντάς Τον καί καλώντας Τον νά κατέβη ἀπό τόν Σταυρό[37].

Ὅσο γιά τούς μαθητές Του μπορεῖ εὔκολα κάποιος νά προβλέψει τήν τρομαγμένη ἀντίδρασή τους.

32. «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον Ἕλλησι δὲ μωρίαν» (πρός Κορινθίους Α΄ α΄ 23).
33. Πρός Φιλιππησίους β΄ 8.
34. Πρός Ἑβραίους ιβ΄ 2, ιγ΄ 12.
35. Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ι΄ 2, Β΄ Βασιλειῶν κα΄ 9, Ἰωάννου ιθ΄ 31
36. Δευτερονομίου κα΄ 22, πρός Γαλάτας γ΄ 13.
37. Ματθαίου κζ΄ 39-44.

2. Τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ

Ἄν ὁ Ἰησοῦς καί οἱ μαθητές Του ὕστερα ἀπ᾽ Αὐτόν δέν μετρίασαν τό σκάνδαλο τοῦ σταυροῦ, εἶναι ἐπειδή ὁ σταυρός ἔκρυβε ἕνα νόημα.

Πρίν ἀπό τό Πάσχα ὁ Χριστός ἦταν ὁ μόνος πού βεβαίωνε γιά τήν ἀναγκαιότητα τοῦ σταυροῦ, γιά νά ὑπακούσει στό θέλημα τοῦ Πατέρα[38].

Μετά τήν Πεντηκοστή οἱ Μαθητές, φωτισμένοι ἀπό τό ἅγιο Πνεῦμα, κηρύττουν μέ τόν σταυρό τους τήν ἀναγκαιότητα αὐτή τοποθετώντας τό σκάνδαλο τοῦ σταυροῦ μέσα στήν θεία οἰκονομία.

«Ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ»[39].

3. Ἡ θεολογία τοῦ Σταυροῦ

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γνώριζε ἀπό τήν ἀρχέγονη παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ὅτι *«ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς»*[40].

Ἀπό τόν Σταυρό ἐκδηλώνεται μέ λαμπρότητα ἡ σοφία τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ πού εἶχε ἀναγγελθεῖ στήν Παλαιά Διαθήκη.

Μέσα ἀπό τήν ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου φανερώνεται ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ὡς ἑξῆς:

* Ὁ Ἰησοῦς κρεμάσθηκε ἐπί ξύλου σάν καταρα-

38. Ματθαίου ιστ΄ 21.
39. Λουκᾶ κδ΄ 26.
40. Πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 3.

μένος. Αὐτό ἔγινε γιά νά μᾶς ἐξαγοράσει ἀπό τόν Νόμο[41].

* Τό πτῶμα τό ὑψωμένο στόν σταυρό *«ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας»*[42], ἐπέτρεψε στόν Θεό *«κατακρῖναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί»*[43].

Ἡ ἀπόφαση τοῦ Νόμου ἐκτελέσθηκε, ἀλλά τήν ἴδια στιγμή ὁ Θεός «κατήργησε τό χρεόγραφο μέ τίς διατάξεις του, πού ἦταν ἐναντίον μας, καί τό ἔβγαλε ἀπό τήν μέση καρφώνοντάς το στόν Σταυρό. Ἀφήρεσε τήν δύναμη πού εἶχαν οἱ δαιμονικές ἀρχές καί ἐξουσίες καί τίς διαπόμπεψε, σέρνοντάς τες νικημένες στόν θρίαμβο τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ»[44].

* *«Διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σταυροῦ αὐτοῦ»* ὁ Θεός κατηλλάγη μέ ὅλα τά πλάσματα[45] καί ξανάφερε τήν εἰρήνη καί τήν ἑνότητα σ' ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος.

4. Ὁ Σταυρός ἀνύψωσε πρός τήν δόξα

Ὁ Σταυρός εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ στόν Σταυρό ὁ Ἰησοῦς Χριστός θριαμβεύει.

Μέ τόν τρόπο πού ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης διηγεῖται τό πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, θά ἔλεγε κάποιος

41. Πρβλ. πρός Γαλάτας γ΄ 13.
42. Πρός Ρωμαίους η΄ 3.
43. Πρός Ρωμαίους η΄ 3.
44. «Ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ» (πρός Κολοσσαεῖς β΄ 14-15).
45. Πρός Κολοσσαεῖς α΄ 20.

ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός προχωρεῖ πρός τόν Σταυρό μέ μεγαλοπρέπεια. Ἀνεβαίνει σ᾽ αὐτόν θριαμβευτικά γιατί ἐκεῖ θεμελιώνει τήν Ἐκκλησία Του *«παραδοὺς τὸ πνεῦμα»*[46] καί ἀφήνοντας νά κυλίσει ἀπό τό πλευρό Του αἷμα καί νερό[47], τά μυστήρια μέ τά ὁποῖα ὁ πιστός γίνεται μέτοχος καί κοινωνός τῆς δόξας Του.

❀

Γ΄. Ἡ εἰς Ἅδου Κάθοδος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ἐνῶ ὁ Σωτήρας μας μέ τήν ἐνανθρώπηση καί ὅλη τήν ἐπί γῆς ζωή Του καί δράση Του καί μάλιστα τῆς ἐπί τοῦ Σταυροῦ θυσίας Του φανερώθηκε καί ἐνήργησε σωτηριωδῶς μεταξύ τῶν ἀνθρώπων πού ζοῦνε στήν γῆ, μέ τήν κατάβαση στόν Ἅδη ἐπεφάνη καί ἐνήργησε σωτηριωδῶς καί στίς ἀπ᾽ αἰῶνος κατεχόμενες ἀπό αὐτόν ψυχές.

Κατά τήν διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας λέγοντες γιά τήν κάθοδο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στόν Ἅδη, ἐννοοῦμε τήν μεταξύ τοῦ θανάτου καί τῆς Ἀναστάσεως γενομένη κατάβαση τῆς μετά τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὑποστατικῶς ἑνωμένης ψυχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στό βασίλειο τῶν νεκρῶν, γιά νά κηρύξει καί πρός αὐτούς τό Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας καί νά προσφέρει τήν θεία Χάρη καί σωτηρία στούς ἀξίους ἀπ᾽ αὐτούς καί ἐπιδεκτικούς αὐτῆς.

46. Πρβλ. Ἰωάννου ιθ΄ 30.
47. Ἰωάννου ιθ΄ 34.

Ἡ τεθεωμένη ψυχή τοῦ Χριστοῦ κατῆλθε στόν Ἅδη εὐθύς μετά τήν ἐκφώνηση τοῦ *«τετέλεσται»*[48] ὅταν χωρίσθηκε τοῦ ἀχράντου σώματός Του. Ἔμεινε στόν Ἅδη κατά τό μέχρι τῆς ἀναστάσεως χρονικό διαστημα, κατά τό ὁποῖο τό σῶμα ἐκεῖνο ἄπνουν καί ἀδιάφθορο κειτόταν στόν τάφο, ἤτοι ἀπό τό βράδυ τῆς Παρασκευῆς μέχρι τό πρωί τῆς Κυριακῆς. Ἀφοῦ τό σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιά τρεῖς ἡμέρες κειτόταν νεκρό στόν τάφο καί ἡ ψυχή Του οὔτε μέ τό σῶμα ἦταν δυνατόν νά εὑρίσκεται στόν τάφο, οὔτε ἦταν δυνατόν νά ἀνεβεῖ πρός τόν Πατέρα, δέν ὑπάρχει ἄλλη διέξοδος παρά νά παραδεχθοῦμε ὅτι κατέβηκε καί παρέμεινε στόν Ἅδη μαζί μέ τίς ψυχές τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, πρός τούς ὁποίους ἦταν κατά πάντα ὅμοιος ὡς τέλειος ἄνθρωπος.

Στόν Ἅδη ὁ Ἰησοῦς Χριστός κατῆλθε ἐλεύθερα καί ἑκούσια, ὅπως ἀκριβῶς ἀνῆλθε καί στόν Σταυρό, διότι δέν ἦταν ὑποκείμενος στόν θάνατο ἀλλά ἐξουσιαστής του. Μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός διέμεινε *«ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος»*[49] καί ἀναδείχθηκε ἐλευθερωτής τους.

Κατῆλθε λοιπόν πρός ὅλες τίς ψυχές καί σ᾽ αὐτές πού εὑρίσκοντο σέ παράκληση καί σ᾽ αὐτές πού ὀδυνῶντο, τούς ἀγαθούς καί τούς ἁμαρτωλούς, τούς δικαίους καί ἀδίκους, τούς πιστούς καί τούς ἀπίστους.

Σκοπός τῆς καθόδου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στόν Ἅδη ἦταν ἀφ᾽ ἑνός μέν νά διαλύσει τό κράτος τοῦ θανάτου καί τοῦ Ἅδη καί τοῦ Διαβόλου, ἀφ᾽ ἑτέρου δέ νά κη-

48. Ἰωάννου ιθ΄ 30.
49. Ψαλμοῦ οζ΄ (οη΄) 87, 5

ρύξει καί πρός τίς ψυχές τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος κεκοιμημένων τό Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας καί νά ἀπολυτρώσει καί νά ἐλευθερώσει τίς ψυχές.

Οἱ ὀρθόδοξοι Πατέρες καί θεολόγοι διδάσκουν ὁμόφωνα τήν καθολικότητα τοῦ κηρύγματος τοῦ Κυρίου στόν Ἅδη καί τήν προσφορά τῆς σωτηρίας πρός ὅλους τούς τεθνεῶτες, ἀπό τούς ὁποίους σώθηκαν οἱ πιστεύσαντες σ᾽ Αὐτόν[50].

❀

Δ΄. Ἡ Ἀνάσταση

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶχε προαναγγείλει στούς Μαθητές Του ὅτι ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νά πεθάνει καί νά ἀναστηθεῖ τήν τρίτη ἡμέρα ἀπό τόν θάνατό Του[51].

Αὐτή ἡ ἐξαγγελία μιᾶς ἀναστάσεως ἐκ τῶν νεκρῶν παρέμεινε ἀκατανόητη γιά τούς Δώδεκα Ἀποστόλους. Ἀκόμη περισσότερο ἦταν ἀκατανόητη γιά τούς ἐχθρούς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού λαμβάνοντες ἀφορμή ἀπό αὐτήν ζήτησαν νά φρουρηθεῖ ὁ Τάφος Του[52].

1. Ἡ πασχαλινή ἐμπειρία

Ὁ θάνατος καί ἡ ταφή τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γέμισε τούς Δώδεκα Μαθητές μέ ἀπελπισία[53].

50. Α΄ Πέτρου γ΄ 18-22, δ΄ 6, Ἡσαΐου νθ΄ 9.
51. Μάρκου η΄ 31, θ΄ 31, καί ι΄ 34.
52. Ματθαίου κζ΄ 63-64.
53. Μάρκου ιστ΄ 14, Λουκᾶ κδ΄ 21-24, 37, Ἰωάννου κ΄ 11.

Μόνο ἡ πασχαλινή ἐμπειρία μπόρεσε νά τούς ὁδηγήσει στήν πίστη.

Ἡ εὕρεση τοῦ κενοῦ τάφου δὲν ἦταν ἀρκετή καί ἱκανή γιά νά τούς πείσει. Μόνο ὁ Ἰωάννης πίστευσε ἀμέσως[54]. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός μέ τίς ἐμφανίσεις Του, *«ἐπὶ ἡμέρας πλείους»*[55] ἤ ἀκριβέστερα *«δι᾽ ἡμερῶν τεσσαράκοντα»*[56] ὡς τήν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεώς Του, ἐπιβεβαίωσε τούς Δώδεκα ὅτι ζεῖ μετά τόν θάνατό Του.

Οἱ διηγήσεις αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων ὑπογραμμίζουν αὐτόν τόν χαρακτήρα τῶν ἐμφανίσεων.

* Αὐτός πού ἐμφανίζεται εἶναι πράγματι ὁ Ἰησοῦς ἀπό τήν Ναζαρέτ.

* Οἱ Ἀπόστολοι Τόν βλέπουν, Τόν ἀγγίζουν[57], τρῶνε μαζί Του[58].

* Εἶναι κοντά τους ὄχι σάν φάντασμα, ἀλλά μέ τό σῶμα Του[59].

Αὐτό τό σῶμα ὅμως δέν ὑπόκειται στούς συνήθεις περιορισμούς τῆς ἐπίγειας ζωῆς[60].

* Ὁ Ἰησοῦς ἐξακολουθεῖ νά ἐνεργεῖ, ὅπως καί στό διάστημα τῆς πρό τοῦ θανάτου Του ζωῆς Του, καί αὐτό ἐπιτρέπει τήν ἀναγνώρισή Του[61].

54. Ἰωάννου κ΄ 8.
55. Πράξεων ιγ΄ 31.
56. Πράξεων α΄ 3.
57. Λουκᾶ κδ΄ 36-40, Ἰωάννου κ΄ 19-29.
58. Λουκᾶ κδ΄ 30, 41, Ἰωάννου κα΄ 9-13, Πράξεων ι΄41.
59. Ματθαίου κη΄ 9, Λουκᾶ κδ΄ 37, Ἰωάννου κ΄ 20, 27.
60. Ἰωάννου κ΄ 19.
61. Λουκᾶ κδ΄ 30, Ἰωάννου κα΄ 6, 12.

* Ὁ λαός δέν εἶναι θεατής αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων, ὅπως ἦταν θεατής τοῦ πάθους καί τοῦ θανάτου Του.

* Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐπιφυλάσσει τίς ἐμφανίσεις Του στούς μάρτυρες πού ὁ Ἴδιος ἐξέλεξε[62] καί πού ὁ τελευταῖος ἀπ' αὐτούς εἶναι ὁ Παῦλος στόν δρόμο πρός τήν Δαμασκό[63].

Ἐμφανίζεται σ' αὐτούς *«καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ»*[64], γιατί ὁ κόσμος δέν ἀποδέχεται τήν πίστη.

* Οἱ φύλακες τοῦ τάφου τρομοκρατημένοι ἀπό τήν μυστηριώδη θεοφάνεια[65] δέν βλέπουν τόν Ἴδιο τόν Ἰησοῦ νά ἀνασταίνεται. Γι' αὐτό εἶναι ἀδύνατη ἡ περιγραφή τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως, δηλαδή τῆς στιγμῆς πού ὁ Ἰησοῦς ἐπανέρχεται στήν ζωή ἀπό τόν θάνατο.

2. Τό Εὐαγγέλιο τῆς Ἀναστάσεως καί τό ἀποστολικό κήρυγμα

Ἀπό τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἡ Ἀνάσταση ἀποτελεῖ τό ἐπίκεντρο τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, γιατί ἀποκαλύπτεται ὡς τό βασικό περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Αὐτό τό κήρυγμα τοῦ Πάσχα εἶναι πρίν ἀπ' ὅλα ἡ μαρτυρία γιά τό γεγονός ὅτι ὁ Ἰησοῦς σταυρώθηκε καί πέθανε καί ὁ Θεός Τόν ἀνέστησε καί χαρίζει μέ τήν Ἀνάστασή Του τήν σωτηρία στούς ἀνθρώπους.

62. Πράξεων β΄ 32, ι΄ 41.
63. Πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 8.
64. Ἰωάννου ιδ΄ 22.
65. Ματθαίου κή΄. 4

Αὐτή εἶναι ἡ κατήχηση τοῦ Πέτρου πρός τούς Ἰουδαίους[66] καί ἡ ὁμολογία του μπροστά στό Ἰουδαϊκό Συνέδριο[67].

Αὐτή εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Φιλίππου στόν Αἰθίοπα εὐνοῦχο[68].

Τό ἴδιο διακήρυξε καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος στούς Ἰουδαίους[69] καί στούς εἰδωλολάτρες Ἀθηναίους[70]. Αὐτή ἦταν ἡ ὁμολογία του μπροστά στούς κριτές του[71].

Στό κήρυγμά τους οἱ μάρτυρες τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ὑπογραμμίζουν ὅτι ἡ Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξεπλήρωσε τίς προφητικές ἐπαγγελίες γιά τήν ἐξύψωση τοῦ Μεσσία στά δεξιά τοῦ Θεοῦ[72], γιά τόν δοξασμό τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ[73], γιά τήν ἐνθρόνιση τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου[74].

Γιά νά ἀποδώσουν αὐτό τό μυστήριο, πού εὑρίσκεται πέρα ἀπό τήν ἱστορική ἐμπειρία, χρησιμοποιοῦν ἕνα σύνολο ἐκφράσεων καί σκιαγραφοῦν τίς διάφορες πτυχές του ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι:

* Ὁ Ἅγιος πού ὁ Θεός τόν γλυτώνει ἀπό τήν φθορά τοῦ Ἅδη[75].

66. Πράξεων γ΄ 14.
67. Πράξεων δ΄ 10.
68. Πράξεων η΄ 35.
69. Πράξεων ιγ΄ 34, ιζ΄ 3.
70. Πράξεων ιζ΄ 31.
71. Πράξεων κγ΄ 6.
72. Πράξεων β΄ 34.
73. Πράξεων δ΄ 30, πρός Φιλιππησίους β΄ 7.
74. Πράξεων ζ΄ 56, Ματθαίου κστ΄ 64
75. Πράξεων β΄ 52-32, ιγ΄ 35, Ψαλμοῦ ιε΄ 8-11.

* Ὁ νέος Ἀδάμ πού στά πόδια Του ὁ Θεός ἔθεσε τά πάντα[76].

* Ἡ πέτρα πού καταφρονήθηκε καί ὅμως ἔγινε ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος[77].

3. Ἔννοια καί σπουδαιότητα τῆς Ἀναστάσεως

Στό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων γιά τήν Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διατυπώνεται μία θεολογική ἑρμηνεία τοῦ γεγονότος.

Μέ τήν Ἀνάσταση καί τήν ἐν συνεχεία ἐξύψωση τοῦ Υἱοῦ ἀπό τόν Πατέρα, ὁ Θεός σφράγισε τό ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως πού ἐγκαινιάσθηκε μέ τήν ἐνσάρκωση καί ἐκπληρώθηκε στόν Σταυρό.

Μέ τήν Ἀνάσταση ὁ Ἰησοῦς ἀναδείχθηκε *«Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει»*[78] *«Κύριος καὶ Χριστός»*[79], *«ἀρχηγὸς καὶ σωτήρ»*[80], *«κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν*[81].

Ἔτσι ἀποκαλύφθηκε πλήρως τό βαθύτερο νόημα τῆς ἐπίγειας ζωῆς Του. Αὐτή ἡ ζωή ἦταν ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ ἐδῶ στήν γῆ, τῆς ἀγάπης Του καί τῆς χάρης Του[82].

76. Πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 27, πρός Ἑβραίους α΄, 5-13, Ψαλμοῦ η΄ 7.
77. Πράξεων δ΄ 11, Ψαλμοῦ ριζ΄ 22.
78. Πρός Ρωμαίους α΄ 4, Πράξεων ιγ΄ 33, πρός Ἑβραίους α΄ 5, ε΄ 5, Ψαλμοῦ β΄ 7.
79. Πράξεων β΄ 30.
80. Πράξεων ε΄ 31.
81. Πράξεων ι΄ 42, πρός Ρωμαίους ιδ΄ 9, πρός Τιμόθεον Β΄ δ΄ 1.
82. Πρός Τιμόθεον Β΄ α΄ 10, πρός Τίτον β΄ 11 καί γ΄ 4.

Ἡ φανέρωση ἦταν συγκαλυμμένη γιατί ἡ δόξα δέν ἦταν ἀντιληπτή παρά μόνο μέ σημεῖα[83] ἤ γιά σύντομα χρονικά διαστήματα, ὅπως στήν Μεταμόρφωση[84].

Τώρα πού ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθε ὁριστικά στήν δόξα, ἡ φανέρωση συνεχίζεται μέσα στήν Ἐκκλησία μέ τά θαύματα[85] καί μέ τήν δωρεά τοῦ ἁγίου Πνεύματος σ' ὅσους πιστεύουν[86].

Ἔτσι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, *«πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν»*[87], εἰσῆλθε πρῶτος σ' αὐτόν τόν νέο κόσμο πού εἶναι τό λυτρωμένο σύμπαν. Ὡς *«Κύριος τῆς δόξης»*[88] εἶναι ὁ αἴτιος τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων[89].

Ἐνισχυμένος μέ τήν θεϊκή ἐξουσία δημιουργεῖ ἕνα ἅγιο λαό δικό Του[90] πού τόν ὁδηγεῖ ἐπάνω στά ἴχνη Του.

83. Ἰωάννου α΄ 4,
84. Λουκᾶ θ΄ 32, 35.
85. Πράξεων γ΄ 16.
86. Πράξεων β΄ 38, καί ι΄ 44.
87. Πράξεων κστ΄ 23, πρός Κολοσσαεῖς α΄ 18, Ἀποκαλύψεως α΄ 5.
88. Πρός Κορινθίους β΄ 8, Ἰακώβου β΄ 1, πρός Φιλιππησίους β΄ 1.
89. Πράξεων γ΄ 6.
90. Α΄ Πέτρου β΄ 9.

Τὸν Σταυρόν σου τὸν τίμιον,
προσκυνοῦμεν Χριστέ,
καὶ τὴν Ἀνάστασίν σου,
ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν·
τῷ γὰρ μύλωπί σου,
ἡμεῖς οἱ πάντες ἰάθημεν.

Ο ερχομενος Θεος και βασιλεας της δοξης

Ἀναλύοντας τά γεγονότα πού συνέβησαν κατά τήν εἴσοδο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ στά Ἱεροσόλυμα πρό ἕξι ἡμερῶν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα, διαπιστώνουμε ὅτι ἀποκαλύπτεται ἐνώπιόν μας ἡ ταυτότητά Του:

«Ὅταν πλησίασαν στά Ἱεροσόλυμα κι ἔφτασαν στήν Βηθσφαγή, κοντά στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὁ Ἰησοῦς ἔστειλε δύο μαθητές λέγοντάς τους: Νά πᾶτε στό χωριό πού εἶναι ἀπέναντί σας, καί θά βρεῖτε ἀμέσως ὄνο δεμένο, μαζί μέ τό πουλάρι του. Νά τά λύσετε καί νά μοῦ τά φέρετε. Κι ἄν σᾶς πεῖ κανένας τίποτε, νά τοῦ πεῖτε πώς τά χρειάζεται ὁ Κύριος. Κι αὐτός θά τά στείλει ἀμέσως. Αὐτά ἔγιναν γιά νά ἐκπληρωθεῖ ἐκεῖνο πού εἶχε πεῖ ὁ Θεός μέ τά λόγια τοῦ προφήτη: Πέστε στήν θυγατέρα Σιών: Νάτος, ἔρχεται σ' ἐσένα σάν βασιλιάς σου, πρᾶος, καβάλα ἐπάνω σέ ὄνο καί ἐπάνω σέ πουλάρι, γέννημα ὑποζυγίου. Οἱ μαθητές πῆγαν κι ἔκαναν ὅπως τούς πρόσταξε ὁ Ἰησοῦς. Ἔφεραν τόν

ὄνο καί τό πουλάρι του, ἔβαλαν ἐπάνω του τά ροῦχα τους κι Ἐκεῖνος κάθισε ἐπάνω σ' αὐτά. Οἱ πιό πολλοί ἀπό τό πλῆθος ἔστρωναν τά ροῦχα τους στόν δρόμο, ἐνῶ ἄλλοι ἔκοβαν κλαδιά ἀπό τά δέντρα καί τά ἔστρωναν στόν δρόμο. Καί ἀπό τό πλῆθος, ὅσοι βάδιζαν μπροστά Του κι ὅσοι ἀκολουθοῦσαν, κραύγαζαν: Δόξα στόν Υἱό τοῦ Δαβίδ! Εὐλογημένος Αὐτός πού ἔρχεται σταλμένος ἀπό τόν Κύριο! Δόξα στόν ὕψιστο Θεό! Ὅταν μπῆκαν στά Ἱεροσόλυμα, ἀναστατώθηκε ὅλη ἡ πόλη, καί ἔλεγαν: Ποιός εἶναι αὐτός; Καί τό πλῆθος ἔλεγε: Αὐτός εἶναι ὁ προφήτης Ἰησοῦς, ἀπό τήν Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας. Ὁ Ἰησοῦς μπῆκε στόν ναό τοῦ Θεοῦ κι ἐδίωξε ὅλους αὐτούς πού πουλοῦσαν καί ἀγόραζαν στόν χῶρο τοῦ ναοῦ, καί ἀναποδογύρισε τά τραπέζια τῶν ἀργυραμοιβῶν καί τά καθίσματα αὐτῶν πού πουλοῦσαν περιστέρια, καί τούς εἶπε: Ἡ Γραφή λέει: Ὁ οἶκος μου πρέπει νά εἶναι οἶκος προσευχῆς· ἐσεῖς ὅμως τόν κάνατε σπήλαιο ληστῶν. Ἐκεῖ στόν ναό τόν πλησίασαν κουτσοί καί τυφλοί, καί τούς θεράπευσε. Ὅταν εἶδαν οἱ ἀρχιερεῖς καί οἱ γραμματεῖς τά θαύματα πού ἔκανε καί τά παιδιά νά φωνάζουν μέσα στόν ναό καί νά λένε '*δόξα στόν Υἱό τοῦ Δαβίδ*', ἀγανάκτησαν καί τοῦ εἶπαν: Δέν ἀκοῦς τί λένε αὐτοί; Κι ὁ Ἰησοῦς τούς λέει: Καί βέβαια τ' ἄκουσα. Ἀλλά κι ἐσεῖς δέν διαβάσατε ποτέ στήν Γραφή πώς ἀπό τό στόμα τῶν νηπίων καί τῶν βρεφῶν ἔκανες νά βγεῖ τέλειος ὕμνος; Τούς ἄφησε καί βγῆκε ἔξω ἀπό τήν πόλη, στήν Βηθανία, καί διανυκτέρευσε ἐκεῖ»[1].

1. «Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγῆ

Ἀπό τήν μαρτυρία τῶν Εὐαγγελιστῶν προκύπτουν τά ἑξῆς σχετικῶς μέ τήν ταυτότητα τοῦ Κυρίου μας:

1. Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὑποδέχθηκαν τόν Κύριό μας Ἰησοῦ ὡς τόν Μεσσία, τόν Ὁποῖο εἶχε ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός, ὅτι θά ἔστελνε στόν κόσμο ὡς Λυτρωτή καί Σωτή-

---

εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς λέγων αὐτοῖς· Πορεύεθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην καὶ πῶλον μετ᾽ αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι, πραΰς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες (αὐτὸν) καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυΐδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· Τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυΐδ, ἠγανάκτησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ» (Ματθαίου κα΄ 1-17).

ρα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Στό πρόσωπό Του ἐκπληρώθηκαν καί πραγματοποιήθηκαν οἱ προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Γι' αὐτό καί ὁ λαός Τόν ἐπευφημοῦσε, κραυγάζοντας:

«Δόξα στόν Υἱό τοῦ Δαβίδ! Εὐλογημένος αὐτός πού ἔρχεται σταλμένος ἀπό τόν Κύριο! Δόξα στόν ὕψιστο Θεό»[2].

Ἡ προφητική διδασκαλία καί γραμματεία προλέγει ὅλα τά χαρακτηριστικά τῆς ταυτότητας τοῦ Μεσσία, τῆς ἐποχῆς Του, τῆς ἀποστολῆς Του καί τοῦ ἔργου Του, τά ὁποῖα ἦταν γνωστά στούς Ἰουδαίους.

Ἄν καί ὁ Ἰησοῦς στήν διάρκεια τῆς ζωῆς Του κράτησε ἐπιφυλακτική στάση στόν τίτλο τοῦ Μεσσία, ἐπειδή ἔπρεπε νά τόν ἀποκαθάρει καί νά τόν ἀπαλλάξει ἀπό τά χαρακτηριστικά μιᾶς ἐπίγειας ἐγκόσμιας βασιλείας, ὡστόσο τήν ἡμέρα τῶν Βαΐων σκόπιμα ἀφήνει νά ἐπευφημηθεῖ ὡς Υἱός τοῦ Δαβίδ.

Στήν θρησκευτική δίκη ὁ Ἀρχιερέας τῶν Ἰουδαίων Τόν ὑποχρεώνει νά ἀπαντήσει ἄν εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος σ' αὐτή τήν πρόκληση χωρίς νά ἀπορρίψει αὐτόν τόν τίτλο τόν ἑρμηνεύει δίδοντάς του ὑπερβατική προοπτική, ὅτι εἶναι ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου, ὁ προορισμένος νά καθίσει στά δεξιά τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀπάντησή Του αὐτή ἐπέσυρε τήν καταδίκη Του, ἐφόσον Τόν ἔκριναν *«ἔνοχον θανάτου»*[3].

2. «Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυΐδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις» (Ματθαίου κα΄ 9).

3. Ματθαίου κστ΄ 63-66.

Ἔτσι ἀποκαλύπτεται κατά τήν θεολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτι ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ ἐξύψωσή Του στόν θεϊκό θρόνο προϋποθέτει τό πάθος καί τόν θάνατο.

«Ταπεινώθηκε θελληματικά ὑπακούοντας μέχρι θανάτου καί μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Γι' αὐτό καί ὁ Θεός τόν ἀνέβασε πολύ ψηλά καί τοῦ χάρισε τό ὄνομα πού εἶναι ἐπάνω ἀπ' ὅλα τά ὀνόματα. Κι ἔτσι, στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ὅλα τά ἐπουράνια, τά ἐπίγεια καί τά ὑποχθόνια θά προσκυνήσουν, καί κάθε γλώσσα θά ὁμολογήσει ὅτι Κύριος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, γιά νά δοξάζεται ἔτσι ὁ Θεός Πατέρας»[4].

Γι' αὐτό καί οἱ πνευματικοί ἡγέτες τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ διαμαρτυρήθηκαν, ἐπειδή ὁ Κύριος δέχθηκε αὐτούς τούς χαρακτηρισμούς οἱ ὁποῖοι, κατά τήν γνώμη τους, δέν Τοῦ ἀνῆκαν:

«Καί τοῦ εἶπαν: Δέν ἀκοῦς τί λένε αὐτοί; Κι ὁ Ἰησοῦς τούς λέει: Καί βέβαια τ' ἄκουσα. Ἀλλά κι ἐσεῖς δέν διαβάσατε ποτέ στήν Γραφή πώς ἀπό τό στόμα τῶν νηπίων καί τῶν βρεφῶν ἔκανες νά βγεῖ τέλειος ὕμνος;»[5].

4. «Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός» (πρός Φιλιππησίους β΄ 8-11).

5. «Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;» (Ματθαίου κα΄ 16).

Ὁ Χριστός δικαιολόγησε τόν λαό πού Τόν ἐπευφημοῦσε, ἀποδίδοντας σ' Αὐτόν ὅλα αὐτά τά χαρακτηριστικά πού συνέθεταν τήν μεσσιανικότητά Του.

Μετά τήν Ἀνάστασή Του οἱ Δώδεκα Μαθητές κατάλαβαν τό νόημα, τί ἀκριβῶς σήμαινε ὁ τίτλος Του, ὅταν τούς ἐξηγοῦσε τίς προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιά τόν Μεσσία καί τούς ρωτοῦσε:

«Αὐτά δέν ἔπρεπε νά πάθει ὁ Μεσσίας καί νά δοξαστεῖ;»[6].

2. Ὅτι ὁ Κύριος ἀπέρριψε τήν ἀντίληψη, ὅτι εἶναι ἕνας ἐγκόσμιος πολιτικός ἡγέτης – βασιλιάς καί ὅτι ἦλθε νά ἐγκαταστήσει μία ἐπίγεια κοσμική ἐξουσία, ἕνα κράτος. Διαπιστώνουμε, ὅτι ἡ ἀντίληψη αὐτή δέν ἦταν ἄγνωστη καί στούς Δώδεκα, ὅπως δείχνουν τά σχόλιά τους[7].

Καθισμένος ἐπάνω σ' ἕνα ταπεινό ὀνάριο, μόνο ἐπίγειος κοσμικός βασιλιάς δέν φαινόνταν. Οἱ ἀγέρωχοι Ρωμαῖοι στρατιῶτες συνηθισμένοι στούς μεγαλοπρεπεῖς, γεμάτους ἰσχύ καί ἐπίδειξη θριάμβους τῶν στρατηγῶν καί αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, μᾶλλον τό ἐξέλαβαν ὡς ἑορταστικό ἐπεισόδιο τῶν προσελθόντων Ἰουδαίων γιά τήν ἑορτή τοῦ Πάσχα. Γι' αὐτό καί δέν τό ἐμπόδισαν νά ἐξελιχθεῖ.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἀνακρινόμενος ἀπό

6. «Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;» (Λουκᾶ κδ΄ 26).

7. Ἰωάννου ιδ΄ 23 καί Πράξεων α΄ 6.

τόν Πιλᾶτο στήν ἐρώτησή του *«οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ;»*[8] ἀπήντησε ὅτι:

«Ἡ δική μου βασιλεία δέν προέρχεται ἀπ' αὐτόν τόν κόσμο· ἄν ἡ βασιλεία μου προερχόταν ἀπό τόν κόσμο αὐτόν, οἱ στρατιῶτες μου θά ἀγωνίζονταν νά μήν πέσω στά χέρια τῶν Ἰουδαίων. Ἀλλά ἡ δική μου βασιλεία δέν προέρχεται ἀπό ἐδῶ»[9].

Οὔτε βασιλιάς ἐγκόσμιος ἦταν, οὔτε στρατό διέθετε, οὔτε ἐγκόσμια βασιλεία ἦλθε νά ἐγκαταστήσει. Δίδαξε τούς μαθητές Του νά προσεύχονται στόν ἐπουράνιο Θεό καί Πατέρα καί νά παρακαλοῦν *«ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου»*[10].

Αὐτή ἡ Βασιλεία εἶναι πνευματική, αἰώνιος, ἀδιάδοχος καί ἀσάλευτος. Εἶναι Βασιλεία δικαιοσύνης, ἁγιότητος, ὑπακοῆς στό θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατέρα μας.[11]

Αὐτά τά χαρακτηριστικά προσέδιδαν στήν βασιλεία τοῦ Μεσσία, τοῦ Χριστοῦ καί οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως εἴτε ἀδυνατοῦσαν νά ἐννοήσουν τό νόημα αὐτῶν τῶν προφητικῶν κηρυγμάτων, εἴτε ἐπλανῶντο, τρέφοντας ἐλπίδες γιά ἐθνική ἀποκατάσταση καί κυριαρχία ἐπί ἄλλων λαῶν.

Ὁ Κύριος στήν δημόσια δράση του ποτέ δέν ὑπέκυψε σ' αὐτό τόν μεσσιανικό ἐνθουσιασμό τῶν Ἰου-

8. Ἰωάννου ιη΄ 37.

9. «Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἄν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν» (Ἰωάννου ιη΄ 36).

10. Ματθαίου στ΄ 10.

11. Λουκᾶ α΄ 32-33.

δαίων πού ἦταν ἀνάμεικτος μέ πολλά ἀνθρώπινα στοιχεῖα καί ἐγκόσμιες ἐλπίδες.

Γι' αὐτό δέν ἀντιτάχθηκε στήν ἐξουσία τοῦ Τετράρχη Ἡρώδη ὁ ὁποῖος παρά ταῦτα ὑποπτευόταν τόν Ἰησοῦ ὡς ἀντίπαλό του:

«Ἐκείνη τήν ἡμέρα πλησίασαν μερικοί Φαρισαῖοι καί τοῦ εἶπαν: Ἀπομακρύνσου ἀπ' αὐτή τήν περιοχή, γιατί ὁ Ἡρώδης θέλει νά σέ σκοτώσει»[12].

Οὔτε τήν ἐξουσία τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα ἀμφισβήτησε, στόν ὁποῖο ἔπρεπε νά καταβάλουν οἱ Ἰουδαῖοι τήν φορολογία.

Διευκρίνισε ὅτι ἡ ἀποστολή Του ἦταν ἄλλης φύσεως *«ἵνα τελειώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ Πατέρα»*[13].

Δέν ἀπέκρουσε τήν ὁμολογία τῆς μεσσιανικῆς πίστεως τοῦ Ναθαναήλ πού διακήρυξε, ὅτι *«σύ εἶ ὁ βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ»*[14], ἀλλά τόν προσανατόλιζε πρός τήν παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου.

Ἀποδέχθηκε ὡστόσο τήν δημόσια ἐκδήλωση τῶν Ἰουδαίων στήν θριαμβευτική εἴσοδό Του στήν Ἱερουσαλήμ καθισμένος ἐπάνω σ' ἕνα ταπεινό ὑποζύγιο, σύμφωνα μέ τήν προφητεία τοῦ Ζαχαρία[15]. Δέχθηκε νά Τόν ἐπευφημήσουν ὡς Βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ[16], ἀλλά ἀ-

12. «Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ· Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε ἀποκτεῖναι» (Λουκᾶ ιγ΄ 31).

13. Ἰωάννου δ΄, 34· ε΄, 36· ιζ΄ 34.

14. Ἰωάννου α΄ 50.

15. Ματθαίου κα΄ 9 καί Ζαχαρίου θ΄ 9.

16. Λουκᾶ ιθ΄ 38 καί Ἰωάννου ιβ΄ 13.

κριβῶς αὐτή ἡ ὑποδοχή καί ἐπευφημία ἐπέσπευσε τήν ὥρα τοῦ πάθους καί τοῦ θανάτου Του.

Οἱ ἐρωτήσεις πού ἀπευθύνθηκαν στόν Κύριο Ἰησοῦ, στήν διάρκεια τῆς θρησκευτικῆς δίκης Του, ἀναφέρονται στήν ἰδιότητά Του ὡς Μεσσία καί Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Στήν πολιτική ὅμως δίκη Του μπροστά στόν Πιλᾶτο κατηγορήθηκε γιά τήν βασιλική ἰδιότητά Του. Ὁ Ἴδιος διευκρίνισε, ὅτι ἡ βασιλεία Του *«οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»*[17] καί συνεπῶς δέν ἀνταγωνιζόταν τόν Καίσαρα:

«Ἐκεῖ ἄρχισαν νά τόν κατηγοροῦν λέγοντας: Αὐτόν ἐδῶ τόν πιάσαμε νά ξεσηκώνει τό λαό μας, νά τόν ἐμποδίζει νά πληρώνει τούς φόρους στόν αὐτοκράτορα, καί νά ἰσχυρίζεται γιά τόν ἑαυτό του πώς εἶναι ὁ βασιλιάς, ὁ Μεσσίας»[18].

Ὁ Ρωμαῖος διοικητής τῆς Ἰουδαίας Πιλᾶτος κάρφωσε ἐπάνω στόν Σταυρό τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καί τόν λόγο πού καταδικάσθηκε σέ θάνατο μέ σταύρωση[19] εἴτε γιά νά Τόν ἐμπαίξει, εἴτε γιά νά εἰρωνευθεῖ καί νά χλευάσει τούς Ἰουδαίους πού ἐνοχλήθηκαν καί διαμαρτυρήθηκαν γι᾽ αὐτή τήν ἐνέργειά του[20].

Πράγματι ὁ Ἰησοῦς θά γνωρίσει τήν βασιλική δόξα, ἀλλά αὐτό θά συμβεῖ μέ τήν Ἀνάστασή Του,

17. Ἰωάννου ιή΄ 36.

18. «Ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες· Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι» (Λουκᾶ κγ΄ 2).

19. Ματθαίου κζ΄ 29, 37.

20. Ἰωάννου ιθ΄ 21.

τήν Ἀνάληψή Του καί τήν παρουσία Του τήν ἔσχατη ἡμέρα.

Ὅπως ὁ ὑποψήφιος βασιλιάς πῆγε νά ἀναλάβει τήν βασιλεία, ἀλλά τόν ἀρνήθηκαν οἱ συμπατριῶτες του, θά ἔρθει ὡς βασιλιάς γιά νά ζητήσει λογαριασμό καί νά ἐκδικηθεῖ τούς ἐχθρούς Του:

«Εἶπε λοιπόν: Ἕνας εὐγενής πῆγε σέ μακρινή χώρα νά χριστεῖ βασιλιάς καί νά ἐπιστρέψει. Πρίν φύγει, κάλεσε δέκα δούλους του, τούς ἔδωσε ἀπό ἕνα χρυσό νόμισμα καί τούς εἶπε: Ἐμπορευτεῖτε μ' αὐτά, ὥσπου νά ἔρθω. Οἱ συμπολίτες του τόν μισοῦσαν κι ἔστειλαν ὕστερα ἀπ' αὐτόν ἀντιπροσωπεία γιά νά πεῖ: Αὐτόν δέν τόν θέλουμε γιά βασιλιά μας. Ὅταν ὅμως αὐτός χρίστηκε βασιλιάς καί γύρισε πίσω, εἶπε νά τοῦ φωνάξουν τούς δούλους στούς ὁποίους εἶχε δώσει τά χρήματα, γιά νά μάθει πῶς τά ἐκμεταλλεύτηκε ὁ καθένας ... Ὅσο γιά τούς ἐχθρούς μου, αὐτούς πού δέν μέ θέλησαν γιά βασιλιά τους, φέρτε τους ἐδῶ καί σφάξτε τους μπροστά μου»[21].

Στόν Σταυρό ἡ βασιλική ἰδιότητα τοῦ Κυρίου

21. «Εἶπεν οὖν· Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· πραγματεύσασθε ἐν ᾧ ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες· οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα ἐπιγνῷ τίς τί διεπραγματεύσατο... πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου» (Λουκᾶ ιθ΄ 12-15, 27).

Ἰησοῦ Χριστοῦ λάμπει γιά ὅποιον ἔχει τήν ἱκανότητα νά βλέπει τά πράγματα μέ τά μάτια τῆς πίστεως. Γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία Τόν προσφωνεῖ καί Τόν προσκυνεῖ ὡς Βασιλέα τῆς δόξης.

3. Ὅτι ἡ ἀποστολή Του ἦταν νά ἀποκαθάρει τήν θρησκευτικότητα, τήν εὐσέβεια, τήν πνευματική ζωή ἀπό τίς ἀλλοιώσεις τῆς ἐκκοσμικεύσεως πού ἐμείωνε τήν λάμψη τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, νά ὑπομνήσει τό νόημα τῆς θρησκείας καί τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό.

Στήν παράδοση τῶν συνοπτικῶν Εὐαγγελιστῶν (Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ) ἡ εἴσοδος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στά Ἱεροσόλυμα συνδέεται μέ τήν ἐκδίωξη τῶν ἐμπόρων ἀπό τόν Ναό τῶν Ἱεροσολύμων κατά τήν ἐπιτέλεση πολλῶν θεραπειῶν[22].

Οἱ Εὐαγγελιστές Τόν παρουσιάζουν νά συνεχίζει τό ἔργο καί τήν ἀποστολή τῶν Προφητῶν, ὡς ὁ κατ' ἐξοχήν Προφήτης, πού μέ ζῆλο ἀγωνίζεται ὅπως κι ἐκεῖνοι στό παρελθόν γιά τήν ἁγνή λατρεία τοῦ Θεοῦ πού ἔπρεπε νά τελεῖται μέ πίστη καί καθαρή καρδιά.

Ἐπίσης οἱ διάφορες θεραπεῖες ἀποτελοῦν χαρακτηριστικό τῆς Μεσσιανικῆς ἐποχῆς καί τῆς δράσεως τοῦ Μεσσία, κατά τήν διδασκαλία τῶν Προφητῶν.

Ὅταν ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής ἦταν φυλακισμένος ἔστειλε δύο μαθητές του νά ρωτήσουν τόν Κύριο Ἰησοῦ

22. Ματθαίου κα΄, 12-16, Μάρκου ια΄, 15-19, Λουκᾶ ιθ΄, 45-48.

ἐάν εἶναι ὁ Μεσσίας. Ὁ Κύριος τούς ἀπάντησε νά ἐπιστρέψουν στόν Ἰωάννη καί νά τοῦ ἀναγγείλουν αὐτά πού συνέβαιναν, δηλαδή τίς διάφορες θεραπεῖες πού ἦταν οἱ ἀποδείξεις τῆς Μεσσιανικῆς ἐποχῆς:

«Ὅταν ὁ Ἰωάννης, πού βρισκόταν στήν φυλακή, ἄκουσε γιά τά ἔργα τοῦ Χριστοῦ, ἔστειλε δύο ἀπό τούς μαθητές του νά τόν ρωτήσουν: Ἐσύ εἶσαι ὁ Μεσσίας πού εἶναι νά ἔρθει ἤ περιμένουμε κάποιον ἄλλο; Τούς εἶπε: Νά πᾶτε καί νά πεῖτε στόν Ἰωάννη αὐτά πού ἀκοῦτε καί βλέπετε: Τυφλοί ξαναβλέπουν καί κουτσοί περπατοῦν, λεπροί καθαρίζονται καί κουφοί ἀκοῦν, νεκροί ἀνασταίνονται καί φτωχοί ἀκοῦνε τό χαρμόσυνο ἄγγελμα. Καί εἶναι μακάριος ὅποιος δέν χάσει τήν ἐμπιστοσύνη του σ' ἐμένα»[23].

23. «Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί» (Ματθαίου ια΄ 2-6).

Ο σκοπος του θανατου του Ιησου Χριστου

Σταχυολογοῦμε ἀπό τά ἱερά κείμενα τίς ἀναφορές τῶν θεοπνεύστων συγγραφέων πού φανερώνουν τό νόημα τοῦ διά σταυρώσεως θανάτου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς σταυρώθηκε:

1. Γιά νά ἐπιστρέψει στόν ὁλόφωτο πατρικό κόλπο τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ὅπως ὁ Ἴδιος εἶπε στούς μαθητές Του:

«Ἀκούσατε αὐτό πού σᾶς εἶπα ἐγώ· φεύγω, ἀλλά θά ξανάρθω κοντά σας. Ἄν μέ ἀγαπούσατε, θά χαιρόσασταν πού σᾶς εἶπα ὅτι πηγαίνω στόν Πατέρα, γιατί ὁ Πατέρας εἶναι ἀνώτερος ἀπό μένα»[1].

2. Γιά νά στείλει τό ἅγιο Πνεῦμα στούς μαθητές Του καί σ' ὅλους τούς πιστούς, τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας:

1. «Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα· ὅτι ὁ πατὴρ μου μείζων μού ἐστι» (Ἰωάννου ιδ΄ 28).

«Κι ὅμως, ἐγώ σᾶς λέω τήν ἀλήθεια· σᾶς συμφέρει νά φύγω ἐγώ. Γιατί, ἄν ἐγώ δέν φύγω, δέν θά ἔρθει σ' ἐσᾶς ὁ Παράκλητος, ἐνῶ ἄν πάω ἐκεῖ, θά τόν στείλω σ' ἐσᾶς»[2].

3. Γιά νά μᾶς καθαρίσει ἀπό τήν ἁμαρτία καί νά μᾶς ἑνώσει μεταξύ μας καί ὅλους μας μέ τόν Θεό Πατέρα:

«Καί γιά χάρη τους ἀφιερώνω καί προσφέρω τόν ἑαυτό μου σ' Ἐσένα, ὥστε κι αὐτοί, μέ τήν βοήθεια τῆς ἀλήθειας, νά εἶναι ἀφιερωμένοι σ' Ἐσένα. Προσεύχομαι ὄχι μόνο γι' αὐτούς ἀλλά καί γιά ἐκείνους πού μέ τό κήρυγμα αὐτῶν θά πιστεύσουν σ' ἐμένα, ὥστε νά εἶναι ὅλοι ἕνα, ὅπως ἐσύ, Πατέρα, εἶσαι ἑνωμένος μ' ἐμένα κι ἐγώ μ' Ἐσένα· νά εἶναι κι αὐτοί ἑνωμένοι μ' ἐμᾶς. Κι ἔτσι ὁ κόσμος νά πιστέψει ὅτι μ' ἔστειλες ἐσύ»[3].

4. Γιά τίς ἁμαρτίες μας καί τήν πνευματική ἀποκατάστασή μας κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο:

«Ὁ Ἰησοῦς παραδόθηκε στόν θάνατο γιά τίς ἀνομίες μας κι ἀναστήθηκε γιά τήν σωτηρία μας»[4].

---

2. «Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν· συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς» (Ἰωάννου ιστ΄ 7).

3. «Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσιν, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας» (Ἰωάννου ιζ΄ 19-21).

4. «Ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμαίους δ΄ 25).

5. Γιά νά ἀποκαλυφθεῖ ἡ ὑπερβολική ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά μᾶς, ὅπως ἔγραψε ὁ ἀπόστολος Παῦλος:

«Ὁ Θεός ὅμως μᾶς ἀγάπησε, γιατί εἶναι πλούσιος σέ ἔλεος κι ἔχει ἀπέραντη ἀγάπη. Κι ἐνῶ ἤμασταν πνευματικά νεκροί ἐξαιτίας τῶν παραπτωμάτων μας, μᾶς ξανάδωσε ζωή μαζί μέ τόν Χριστό. Μέ τήν χάρη Του ἔχετε σωθεῖ. Μᾶς ἀνέστησε μαζί μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό καί μᾶς ἔβαλε νά καθίσουμε μαζί μ' Αὐτόν στά οὐράνια. Κι ἔτσι, μέ τήν ἀγάπη πού μᾶς ἔδειξε διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φανερώνει στίς μελλοντικές γενιές πόσο ὑπερβολικά γενναιόδωρη εἶναι ἡ χάρη Του»[5].

6. Γιά νά ζήσουμε σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ κατά τόν κορυφαῖο τῶν Ἀποστόλων Πέτρο:

«Ἀφοῦ, λοιπόν, ὁ Χριστός πέθανε γιά μᾶς ὡς ἄνθρωπος, πρέπει κι ἐσεῖς νά ὁπλιστεῖτε μέ τό ἴδιο φρόνημα, γιατί ὅποιος πέθανε ὡς πρός τόν παλαιό ἄνθρωπο, ἔπαψε νά ζεῖ μέσα στήν ἁμαρτία. Ἀπό τώρα, λοιπόν, καί στό ἑξῆς πρέπει νά ζεῖτε τήν ὑπόλοιπη ζωή σας ὄχι σύμφωνα μέ τίς ἀνθρώπινες ἐπιθυμίες, ἀλλά σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ»[6].

---

5. «Ὁ δὲ Θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ· χάριτί ἐστε σεσῳσμένοι· καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Ἐφεσίους β΄ 4-7).

6. «Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον» (Α΄ Πέτρου δ΄ 1-2).

Πύλας χαλκᾶς
συνέτριψας,
καὶ μοχλοὺς συνέθλασας
Χριστὲ ὁ θεός,
καὶ γένος ἀνθρώπων,
πεπτωκὸς ἀνέστησας·
διὰ τοῦτο συμφώνως βοῶμεν·
ὁ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν,
Κύριε δόξα σοι.

Οι καρποι της σταυρικης θυσιας του Κυριου μας Ιησου Χριστου

«Καί γιά χάρη τους ἀφιερώνω καί προσφέρω τόν ἑαυτό μου σ' Ἐσένα, ὥστε κι αὐτοί, μέ τήν βοήθεια τῆς ἀλήθειας, νά εἶναι ἀφιερωμένοι σ' Ἐσένα. Προσεύχομαι ὄχι μόνο γι' αὐτούς, ἀλλά καί γιά ἐκείνους πού μέ τό κήρυγμα αὐτῶν θά πιστεύσουν σ' ἐμένα, ὥστε νά εἶναι ὅλοι ἕνα, ὅπως ἐσύ, Πατέρα, εἶσαι ἑνωμένος μ' ἐμένα κι ἐγώ μ' ἐσένα· νά εἶναι κι αὐτοί ἑνωμένοι μ' ἐμᾶς. Κι ἔτσι ὁ κόσμος νά πιστέψει ὅτι μ' ἔστειλες ἐσύ»[1].

Στούς λόγους αὐτούς ὁ Κύριός μας ἀναφέρεται στήν θυσία τῆς ζωῆς Του καί στούς καρπούς Της.

1. «Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσιν, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας» (Ἰωάννου ιζ΄ 19-21).

Α΄. Ἡ θυσία

Γιά τήν θυσία Του ὁ Κύριος ἐξήγησε στούς μαθητές Του ὅτι:

1. Εἶναι ἑκούσια προσφορά πού γίνεται κατά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατέρα:

«Γι' αὐτό ὁ Πατέρας μέ ἀγαπάει, γιατί ἐγώ θυσιάζω τήν ζωή μου, ὥστε νά τήν ξαναπάρω. Κανείς δέ μοῦ τήν παίρνει, ἀλλά ἐγώ ἀπό μόνος μου τήν προσφέρω. Ἀπό μένα ἐξαρτᾶται νά τήν προσφέρω κι ἀπό μένα ἐξαρτᾶται νά τήν ξαναπάρω. Αὐτήν τήν ἐντολή ἔλαβα ἀπό τόν Πατέρα μου»[2].

2. Εἶναι καρπός τελείας ἀγάπης:

«Κανείς δέν ἔχει μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπό ἐκεῖνον πού θυσιάζει τήν ζωή του γιά χάρη τῶν φίλων του»[3].

3. Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης προβάλλει τό μέγεθος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ὡς ἑξῆς:

«Τόσο πολύ ἀγάπησε ὁ Θεός τόν κόσμο, ὥστε παρέδωσε στόν θάνατο τόν μονογενῆ του Υἱό γιά νά μή χαθεῖ ὅποιος πιστεύει σ' αὐτόν, ἀλλά νά ἔχει ζωή αἰώνια»[4].

---

2. «Διὰ τοῦτό με ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου» (Ἰωάννου ι΄ 17-18).

3. «Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰωάννου ιε΄ 13).

4. «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάννου γ΄ 16).

Σ' ἕνα περιβάλλον ἔντονων προσωπικῶν διεκδικήσεων καί ἀπαιτήσεων μέ ἐγωϊστική διάθεση, τό παράδειγμα τοῦ Κυρίου ἀνατρέπει τίς κατεστημένες ἀντιλήψεις καί προβάλλει τήν δύναμη τῆς προσφορᾶς.

❀

Β΄. Οἱ καρποί

1. Πρῶτος καρπός τῆς θυσίας τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ ἁγιασμός τῶν πιστῶν.

Εἶπε: «Μέ τήν ἀλήθειά Σου ξεχώρισέ τους ἀπό τόν κόσμο· ὁ δικός Σου ὁ λόγος εἶναι αὐτή ἡ ἀλήθεια. Ὅπως ἐσύ ἔστειλες ἐμένα στόν κόσμο, ἔτσι κι ἐγώ ἔστειλα αὐτούς στόν κόσμο· καί γιά χάρη τους ἀφιερώνω καί προσφέρω τόν ἑαυτό μου σ' Ἐσένα, ὥστε κι αὐτοί, μέ τήν βοήθεια τῆς ἀλήθειας, νά εἶναι ἀφιερωμένοι σ' Ἐσένα»[5].

Ὁ ἄνθρωπος μολύνθηκε ἀπό τήν ἁμαρτία.

Γιά νά καθαρισθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπό τήν ἁμαρτία ἕνας καί μοναδικός τρόπος ὑπάρχει. Εἶναι τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Μέ θεολογικά ἐπιχειρήματα ὁ ἀπόστολος Παῦλος καταλήγει: «Σκεφτεῖτε, λοιπόν, πόσο περισσότερο τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχοντας τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πρόσφερε στόν Θεό ὡς θυσία τόν ἑαυτό Του ἀψεγάδιαστο, θά καθαρίσει τήν συνείδησή μας ἀπό τά ἔργα πού ὁδηγοῦν στόν θάνατο, ἔτσι ὥστε

5. «Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ» (Ἰωάννου ιζ΄ 17-19).

νά μποροῦμε νά λατρεύουμε τόν ἀληθινό Θεό»[6].

«Μέ τήν ἀλήθειά Σου ξεχώρισέ τους ἀπό τόν κόσμο· ὁ δικός Σου ὁ λόγος εἶναι αὐτή ἡ ἀλήθεια»[7].

Ὁ καθαρισμός αὐτός εἶναι τέλειος.

«Γιατί ὅλοι ἔχουν τόν ἴδιο Πατέρα· καί αὐτός πού ἐξαγνίζει καί αὐτοί πού ἐξαγνίζονται, Γι' αὐτό καί δέν ντρέπεται νά τούς ὀνομάζει ἀδέλφια»[8].

«Καί μέ αὐτό πού θέλησε ὁ Θεός, δηλαδή μέ τήν προσφορά καί θυσία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, πού ἔγινε μιά γιά πάντα, εἴμαστε ἁγιασμένοι»[9].

Ἐν τούτοις ἔχει τήν δύναμη νά ἁγιάζει τούς πιστούς κάθε ἐποχῆς μέ τήν δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού λαμβάνουμε διά τῶν ἁγίων μυστηρίων.

2. Δεύτερος καρπός· ἡ ἑνότητα τῶν πιστῶν μεταξύ τους καί μέ τόν Θεό Πατέρα. Ὁ Κύριος θυσιάσθηκε «ὥστε νά εἶναι ὅλοι ἕνα, ὅπως ἐσύ, Πατέρα, εἶσαι ἑνωμένος μ' ἐμένα κι ἐγώ μ' Ἐσένα· νά εἶναι κι αὐτοί ἑνωμένοι μ' ἐμᾶς»[10].

---

6. «Πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι;» (Ἑβραίους θ΄ 14).

7. «Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι» (Ἰωάννου ιζ΄ 17).

8. «Ὅτε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν» (Ἑβραίους β΄ 11).

9. «Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ» (Ἑβραίους ι΄ 10).

10. «Ἵνα πάντες ἓν ὦσιν, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσιν» (Ἰωάννου ιζ΄ 21).

Ἡ ἁμαρτία διέκοψε τήν κοινωνία τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό.

Ἡ κοινωνία αὐτή ἀποκαταστάθηκε μέ τήν σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως θεολογεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

«Αὐτός πραγματικά εἶναι γιά μᾶς ἡ εἰρήνη. Αὐτός ἔκανε τούς δύο ἀντιμαχόμενους κόσμους ἕνα λαό καί γκρέμισε μέ τόν σταυρικό Του θάνατο ὅ,τι σάν τεῖχος τούς χώριζε καί προκαλοῦσε ἔχθρα μεταξύ τους. Κατάργησε δηλαδή τόν ἰουδαϊκό νόμο τῶν ἐντολῶν καί τῶν διατάξεων, γιά νά δημιουργήσει μέ τό ἔργο Του ἀπό τά δύο ἐχθρικά μέρη, ἀπό τούς Ἰουδαίους καί τούς ἐθνικούς, μία νέα ἀνθρωπότητα, φέρνοντας τήν εἰρήνη. Καί ἀφοῦ θανάτωσε μέ τό Σταυρό Του τήν ἔχθρα, ἔνωσε τούς δύο πρώην ἐχθρούς σέ ἕνα σῶμα καί τούς συμφιλίωσε μέ τόν Θεό. Ἔτσι, ὁ Χριστός ἦρθε κι ἔφερε τό χαρμόσυνο μήνυμα τῆς εἰρήνης σ' ἐσᾶς τούς ἐθνικούς, πού ἤσασταν μακριά ἀπό τόν Θεό, καί σ' ἐσᾶς τούς Ἰουδαίους, πού ἤσασταν κοντά Του. Πραγματικά, διά τοῦ Χριστοῦ μποροῦμε μ' ἕνα πνεῦμα καί οἱ δύο, ἐθνικοί καί Ἰουδαῖοι, νά πλησιάσουμε τόν Πατέρα»[11].

11. «Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν, ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ· καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς, ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα» (Ἐφεσίους β΄ 14-18).

Ἡ θυσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεχίζεται ἀπό τήν Ἐκκλησία μέσα στόν κόσμο καί στήν ἱστορία μέ τήν θεία Λειτουργία. Μέ τήν θεία Λειτουργία μεταδίδονται στούς πιστούς οἱ καρποί τῆς σταυρικῆς θυσίας. Οἱ πιστοί ἁγιάζονται διά τοῦ ἁγίου Πνεύματος καί γίνονται ἕνα Σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους κατά τήν παύλεια θεολογία «ἐμεῖς ὅλοι, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε μή Ἰουδαῖοι, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, γίναμε μέ τό βάπτισμα διά τοῦ ἑνός Πνεύματος ἕνα σῶμα, καί ὅλοι ποτιστήκαμε ἀπό ἕνα καί τό αὐτό Πνεῦμα...Ἐσεῖς ὅλοι μαζί ἀποτελεῖτε τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καί εἶστε μέλη του, ὁ καθένας σας χωριστά»[12].

*

Εὑρισκόμενοι ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἄς ἀκούσουμε τήν προτροπή τοῦ ἀποστόλου Παύλου:

«Νά συμπεριφέρεστε μέ ἀγάπη κατά τό πρότυπο τοῦ Χριστοῦ, πού μᾶς ἀγάπησε κι ἔδωσε τήν ζωή Του γιά μᾶς ὡς προσφορά καί θυσία, πού τήν δέχεται εὐχάριστα ὁ Θεός»[13].

12. «Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν... Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Α΄ Κορινθίους ιβ΄ 13, 27).

13. «Καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας» (Ἐφεσίους ε΄ 2).

Ζυγος δικαιοσυνης
Οι τρεις σταυρωθεντες στον Γολγοθα

Οἱ ἱεροί Εὐαγγελιστές μᾶς παραδίδουν, ὅτι τρεῖς κρεμάσθηκαν ἐπάνω στούς σταυρούς τοῦ Γολγοθᾶ.

«Ὅταν ἔφτασαν στό μέρος πού ὀνομαζόταν "Κρανίο", σταύρωσαν ἐκεῖ τόν Ἰησοῦ καί τούς κακούργους, τόν ἕνα στά δεξιά Του καί τόν ἄλλο στά ἀριστερά»[1].

Ἄς τούς πλησιάσουμε στόν Γολγοθᾶ γιά νά τούς γνωρίσουμε σταυρωθέντες:

Α΄. Στόν μεσαῖο Σταυρό κρεμάσθηκε ὁ Ἰησοῦς Χριστός

Ἡ μαρτυρία τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἶναι, ὅτι στόν Σταυρό ὁ Κύριός μας σήκωσε τίς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ ὁ Ἴδιος ἦταν ἀναμάρτητος. Ἡ ἁμαρτία ἦταν ἐπάνω Του, ὄχι ὅμως μέσα Του.

1. «Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν» (Λουκᾶ κγ΄ 33).

«Αὐτός ἁμαρτία δέν ἔκανε, καί δόλος στό στόμα Του δέν βρέθηκε. Τίς λοιδορίες δέν τίς ἀνταπέδιδε, κι ὅταν ἔπασχε δέν ἀπειλοῦσε· ἐμπιστευόταν στόν δίκαιο Κριτή. Αὐτός σήκωσε τίς ἁμαρτίες μας μέ τό ἴδιο Του τό σῶμα στόν Σταυρό, γιά νά πεθάνουμε κι ἐμεῖς ὡς πρός τήν ἁμαρτία, καί νά ζήσουμε μέσα στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μέ τίς πληγές τοῦ Χριστοῦ γιατρευτήκατε»[2].

1. Τήν ἀναμαρτησία Του ὑποστήριξε ὁ Ἴδιος ὁ Κύριος ὅταν εἶπε:

Πρός τούς Ἰουδαίους·

«Ποιός ἀπό σᾶς μπορεῖ νά ἀποδείξει πῶς ἔκανα κάποια ἁμαρτία; Ἄν, λοιπόν, σᾶς λέω τήν ἀλήθεια, γιατί δέν μέ πιστεύετε;»[3].

Πρός τούς μαθητές·

«Δέν θά μιλήσω πιά γιά πολύ μαζί σας, γιατί ὁ κυρίαρχος αὐτοῦ τοῦ κόσμου ἔρχεται νά μέ θανατώσει, ἄν καί δέν ἔχει ἐπάνω μου καμμία ἐξουσία»[4].

2. Γιά τήν θυσία Του εἶπε:

«Καί γιά χάρη τους ἀφιερώνω καί προσφέρω τόν

2. «Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ὅς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως· ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε» (Α΄ Πέτρου β΄ 22-24).

3. «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διατὶ ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι» (Ἰωάννου η΄ 46).

4. «Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ᾽ ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδὲν» (Ἰωάννου ιδ΄ 30).

ἑαυτό μου σ' Ἐσένα, ὥστε κι αὐτοί, μέ τήν βοήθεια τῆς ἀλήθειας, νά εἶναι ἀφιερωμένοι σ' Ἐσένα»[5].

❀

Β΄. Ὁ ἐκ δεξιῶν σταυρωμένος εἶναι ἕνας μετανοιωμένος ληστής

Αὐτός τιμωρήθηκε ἐπειδή κουβαλοῦσε τήν ἁμαρτία ἐπάνω του καί ἀποδείχθηκε, ὅτι δέν τήν εἶχε μέσα του. Αὐτό διαπιστοῦται ἀπό τόν τρόπο πού μίλησε στόν ἐξ ἀριστερῶν συσταυρωμένο μέ αὐτόν, ληστή. Ἀναγνώρισε στό πρόσωπο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τόν Θεό. Ὁμολόγησε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Θεός, ὅτι ἀδίκως πάσχει καί μέ τό *"μνήσθητι μου ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου"* πού εἶπε, εἰσῆλθε στόν Παράδεισο.

«Ὁ ἄλλος στράφηκε σ' αὐτόν, τόν ἐπιτίμησε καί τοῦ εἶπε: Οὔτε τόν Θεό δέν φοβᾶσαι ἐσύ; Δέν εἶσαι ὅπως κι ἐκεῖνος καταδικασμένος; Ἐμεῖς βέβαια δίκαια, γιατί τιμωρούμαστε γι' αὐτά πού κάναμε· αὐτός ὅμως δέν ἔκανε κανένα κακό. Καί ἔλεγε στόν Ἰησοῦ: θυμήσου με, Κύριε, ὅταν ἔρθεις στήν βασιλεία σου»[6].

Γι' αὐτό καί ὁ Κύριος ἀμέσως τόν εἰσήγαγε στήν βασιλεία Του.

5. «Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ» (Ἰωάννου ιζ΄ 19).

6. «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ λέγων· Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ μνήσθητι μου Κύριε ὅταν ἔλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου» (Λουκᾶ κγ΄ 40-42).

«Ὁ Ἰησοῦς τότε τοῦ ἀπάντησε. Ἀληθινά σέ βεβαιώνω ὅτι σήμερα, θά εἶσαι μαζί μου στόν Παράδεισο»[7].

❀

Γ΄. Ὁ ἐξ ἀριστερῶν σταυρωμένος εἶναι ἕνας ἀμετανόητος ληστής

Σ' αὐτόν ἡ ἁμαρτία κυριαρχοῦσε μέσα του καί ἐπάνω του. Αὐτή ἡ ὀδυνηρή τραγικότητα ἀποκαλύπτεται στήν προκλητική συμπεροφορά του πρός τόν Ἰησοῦ Χριστό.

«Ἕνας ἀπό τούς κακούργους πού ἦταν κρεμασμένος στόν σταυρό τόν βλαστημοῦσε καί τοῦ ἔλεγε: Ἐάν ἐσύ εἶσαι ὁ Μεσσίας, σῶσε τόν ἑαυτό σου κι ἐμᾶς»[8].

Ἡ Ἐκκλησία μας τήν διδασκαλία αὐτή διατύπωσε συνθέσασα τό τροπάριο:

«Ἐν μέσῳ δύο ληστῶν, ζυγὸς δικαιοσύνης εὑρέθη ὁ Σταυρός σου· τοῦ μὲν καταγομένου εἰς ᾅδην, τῷ βάρει τῆς βλασφημίας, τοῦ δὲ κουφιζομένου πταισμάτων, πρὸς γνῶσιν θεολογίας. Χριστὲ ὁ Θεός, δόξα σοι»[9].

❀

7. «Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ» (Λουκᾶ κγ΄ 43).

8. «Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν λέγων· Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς» (Λουκᾶ κγ΄ 39).

9. Τροπάριο τῆς Θ΄ Ὥρας.

Τό μυστήριο τοῦτο τῶν σταυρωμένων στόν Γολγοθᾶ συνεχίζεται κατά τήν διάρκεια τῆς ἐπίγειας ζωῆς καί τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου καί ἐπέκεινα.

Δίπλα στόν Ἰησοῦ Χριστό εἶναι σταυρωμένοι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ἄλλοι στά δεξιά Του Τόν τιμοῦν. Ἄλλοι στ' ἀριστερά Του Τόν βλασφημοῦν. Ἄλλοι στά δεξιά Του τόν προσκυνοῦν. Ἄλλοι στ' ἀριστερά Του Τόν ὑβρίζουν. Ἄλλοι στά δεξιά Του Τόν παρακαλοῦν. Ἄλλοι στ' ἀριστερά Του Τόν λοιδοροῦν.

Αὐτό τό ἴδιο μυστήριο θά συνεχισθεῖ αἰωνίως ὅταν ὁ Ἴδιος ὁ Κύριος ἄλλους θά στήσει ἐκ δεξιῶν Του καί ἄλλους ἐξ ἀριστερῶν Του.

«Ὅταν θά ἔρθει ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου μέ ὅλη Του τήν μεγαλοπρέπεια, καί θά τόν συνοδεύουν ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι θά καθίσει στόν μεγαλόπρεπο θρόνο Του. Τότε θά συναχθοῦν μπροστά Του ὅλα τά ἔθνη καί θά τούς ξεχωρίσει ὅπως ξεχωρίζει ὁ βοσκός τά πρόβατα ἀπό τά κατσίκια. Τά πρόβατα θά τά τοποθετήσει στά δεξιά Του καί τά κατσίκια στ' ἀριστερά Του»[10].

Ἀλλά ἀπό τήν πρόθεση τοῦ καθενός μας θά ἐξαρτηθεῖ ποῦ θά εὑρίσκεται.

❀

10. «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων» (Ματθαίου κε΄ 31-33).

Διὰ τοῦ τιμίου σου
Σταυροῦ Χριστέ,
διάβολον ἤσχυνας,
καὶ διὰ τῆς Ἀναστάσεώς σου,
τὸ κέντρον τῆς ἁμαρτίας ἤμβλυνας,
καὶ ἔσωσας ἡμᾶς,
ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου·
Δοξάζομέν σε μονογενές.

Η σταύρωση του Ιησου Χριστου

Ἀπό τούς θεοπνεύστους συγγραφεῖς τῆς ἁγίας Γραφῆς καί τούς αὐτόπτες καί αὐτηκόους μάρτυρες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούς ἁγίους Ἀποστόλους, πληροφορούμεθα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός σταυρώθηκε:

1. Μέ ἀνόμους, ἀνάμεσα σέ ἀνθρώπους πού δέν ζοῦσαν σύμφωνα μέ τόν νόμο τοῦ Θεοῦ. Ἄνομοι ἐλέγοντο οἱ εἰδωλολάτρες.

Νόμος ὀνομάζονται οἱ ἐντολές πού δόθηκαν ἀπό τόν Θεό μέ τόν Μωυσῆ στό Σινᾶ στούς Ἰσραηλίτες, ὁ γνωστός μας Δεκάλογος, μέ τόν ὁποῖον ὁ Θεός ἔθεσε τούς νόμους τῆς ζωῆς τῶν πιστῶν ἀνθρώπων.

Ἡ προφητεία τοῦ Ἠσαΐα περί τοῦ Μεσσία ἀνήγγειλε τρία τινά. Πρῶτον ὅτι μέ τό πάθος Του θά σήκωνε τό βάρος τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων. Δεύτερον ὅτι γι' αὐτό τόν λόγο θά δοξαζόταν κληρονομώντας πολλούς, ἐννοεῖται ψυχές ἀνθρώπων καί διασκορπίζοντας τά λάφυρα τῶν ἰσχυρῶν δηλαδή τῶν δαιμόνων. Τρίτον ὅτι θά θεωρηθεῖ ὡς εἰδωλολάτρης.

Οἱ σταυρωτές Του καί αὐτή τήν προσβολή Τοῦ ἔκαμαν νά Τόν σταυρώσουν μεταξύ τῶν κακούργων ὡς μή ἀνήκοντα στόν Ἰουδαϊκό λαό.

«Γι᾽ αὐτό Αὐτός θά λάβει ὡς πνευματική κληρονομιά Του πολλούς καί ἀπό τούς ἰσχυρούς θά λάβει λάφυρα, διότι παραδόθηκε ἑκούσια σέ θάνατο ἡ ζωή Του καί λογαριάσθηκε μεταξύ τῶν παρανόμων ἀνθρώπων· καί Αὐτός τίς ἁμαρτίες πολλῶν ἀνέβασε στόν Σταυρό, ὅταν γι᾽ αὐτές θυσιάσθηκε, καί γιά τίς ἁμαρτίες τους παραδόθηκε σέ θάνατο»[1].

Ὁ Κύριος ἐπιβεβαιώνει, ὅτι ἡ προφητεία αὐτή θά πραγματοποιηθεῖ στόν Ἴδιο:

«Γιατί σᾶς βεβαιώνω πώς πρέπει νά ἐκπληρωθεῖ γιά μένα αὐτό πού εἶναι γραμμένο στήν Γραφή: Καί μέ τούς ἀνόμους συγκαταλέχθηκε»[2].

Μέ τίς ἀποφάσεις τῶν σταυρωτῶν ἐπαληθεύθηκε ἡ προφητεία:

«Ὅταν ἔφτασαν στό μέρος πού ὀνομαζόταν "Κρανίο", σταύρωσαν ἐκεῖ τόν Ἰησοῦ καί τούς κακούργους, τόν ἕνα στά δεξιά Του καί τόν ἄλλο στά ἀριστερά»[3].

1. «Διὰ τοῦτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλοὺς καὶ τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα, ἄνθ᾽ ὧν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη· καὶ αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθη» (Ἡσαΐου νγ΄ 12).

2. «Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη» (Λουκᾶ κβ΄ 37).

3. «Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν» (Λουκᾶ κγ΄ 33).

2. Ἀπό ἀνόμους, ἀπό τούς Ἑβραίους, πού δέν σεβάσθηκαν καί δέν τήρησαν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί δίκασαν καί καταδίκασαν ἄδικα καί παράνομα τόν Κύριο σέ θάνατο μέ σταύρωση.

Αὐτή εἶναι ἡ γνώμη τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τοῦ συλλόγου τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, τήν ὁποία μέ μεγάλη παρρησία καί θάρρος κήρυξε στούς ἔκπληκτους Ἰουδαίους τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μετά τήν κάθοδο τοῦ ἁγίου Πνεύματος:

«Κι ὅμως ἐσεῖς τόν Ἰησοῦ τόν θανατώσατε, βάζοντας ἀνθρώπους πού δέν ἔχουν τόν νόμο τοῦ Θεοῦ νά τόν καρφώσουν στόν Σταυρό. Βέβαια, σᾶς παραδόθηκε γιατί ἔτσι ὅρισε ὁ Θεός, πού τό θέλησε καί τό γνώριζε»[4].

Τήν ἴδια ἄποψη ἐπανέλαβε καί ὁ ἀρχιδιάκονος καί πρωτομάρτυρας Στέφανος ἐνώπιον τοῦ ἰουδαϊκοῦ Δικαστηρίου, πού τόν δίκαζε καί τόν καταδίκασε στόν θάνατο μέ λιθοβολισμό:

«Ποιόν ἀπό τούς προφῆτες δέν καταδίωξαν οἱ προπάτορές σας; Θανάτωσαν αὐτούς πού προφήτεψαν τόν ἐρχομό τοῦ Δίκαιου Μεσσία, πού κι ἐσεῖς τώρα γίνατε προδότες καί φονιάδες Του»[5].

4. «Τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαβόντες, διὰ χειρὸς ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλατε» (Πράξεων β΄ 23).

5. «Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε» (Πράξεων ζ΄ 52).

3. Γιά ἀνόμους, γιά μᾶς πού δέν λάβαμε καί ἀγνοούσαμε τόν νόμο, τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, γιά νά δικαιωθοῦμε μέ τήν χάρη τῆς θυσίας Του, νά ἀποκατασταθοῦμε στόν πνευματικό κόσμο.

«Διότι ὅταν ἐμεῖς ἤμασταν ἀκόμη ἀσθενεῖς πνευματικά, ὁ Χριστός στόν κατάλληλο καιρό πού εἶχε ὁρίσει ὁ Θεός, πέθανε γιά νά σώσει ἀνθρώπους ἀσεβεῖς»[6].

«Γιατί καί ὁ Χριστός ὑπέμεινε τό πάθος μιά γιά πάντα γιά τίς ἁμαρτίες μας, ἕνας δίκαιος γιά χάρη τῶν ἁμαρτωλῶν, γιά νά μᾶς φέρει κοντά στόν Θεό»[7].

Ἄνομοι στήν γλώσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης θεωροῦνται κατά κύριο λόγο οἱ εἰδωλολάτρες, ἐπειδή δέν ἔλαβαν καί δέν γνώριζαν τόν νόμο, δηλαδή τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ὅπως τίς γνώριζαν οἱ Ἰσραηλίτες.

Ὡστόσο ὁ Χριστός σταυρώθηκε καί γιά τούς Ἰσραηλίτες καί γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους κάθε ἐποχῆς, πού ζοῦν ἁμαρτωλά, ἄνομα.

6. «Ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε» (Ρωμαίους ε΄ 6).

7. «Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ὑμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ» (Α΄ Πέτρου γ΄ 18).

«Πως σε κηδευσω Θεε μου»

Μέ εὐλάβεια καί ἱερή κατάνυξη λιτανεύουμε τόν Ἐπιτάφιο, τόν Κύριό μας ἐπί τοῦ τάφου, δηλαδή ἐνταφιασμένο. Ἡ ἱερή λιτανεία καί ἡ πάνδημη σύναξη τῶν πιστῶν μᾶς προσφέρει τήν εὐκαιρία γιά βαθύ πνευματικό προβληματισμό.

Θά τόν ἐπιχειρήσουμε ἐξομολογητικά:

1. Κρατᾶμε στά χέρια ἁγιοκέρια καί καλῶς πράττουμε.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅμως ἐπισημαίνει, ὅτι μαζί μέ τά ἁγιοκέρια πρέπει νά κρατᾶμε καί τήν πίστη καί τήν ὁμολογία:

«Ἀφοῦ λοιπόν ἔχουμε μεγάλο Ἀρχιερέα, τόν Ἰησοῦ, τόν Ὑἱό τοῦ Θεοῦ, πού ἔφθασε ὥς τόν θρόνο τοῦ Θεοῦ, ἄς κρατοῦμε καλά τήν ὁμολογία τῆς πίστεώς μας πρός Αὐτόν»[1].

1. «Ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας» (Ἑβραίους δ΄14).

Τήν ἱερή αὐτή ὥρα καί ἡμέρα ἄς διερωτηθοῦμε πῶς συνοδεύουμε τόν Ἐπιτάφιο. Ἄν δηλαδή στόν νοῦ καί στήν καρδιά ὑπάρχει ἡ πίστη πού μέ τήν λιτανεία ὁμολογοῦμε τήν θεότητα καί τό ἀπολυτρωτικό ἔργο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἤ ἁπλῶς συνοδεύουμε τόν Ἐπιτάφιο ἀπό μία συνήθεια ἤ ἀπό κάποιο ἄλλο λόγο.

Ἀπόψε αὐτό κυρίως ἐπιδιώκουμε, νά κρατᾶμε τήν πίστη καί τήν ὁμολογία καί μ᾽ αὐτή νά συνοδεύουμε τόν Κύριο τῆς Ἐκκλησίας.

2. Θρηνοῦμε γιά τό μαρτύριο τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου μας.

Ἀπό τόν εὐαγγελιστή Λουκᾶ πληροφορούμεθα, ὅτι ὁ Κύριός μας ὅταν εἶδε τίς γυναῖκες τῆς Ἱερουσαλήμ στήν πορεία Του πρός τόν Γολγοθᾶ νά κλαῖνε πού Τόν ἔβλεπαν πληγωμένο νά μή μπορεῖ νά βαδίσει εἶπε:

«Γυναῖκες τῆς Ἱερουσαλήμ, μήν κλαῖτε γιά μένα· κλάψτε μᾶλλον γιά τόν ἑαυτό σας καί γιά τά παιδιά σας, γιατί ἔρχονται ἡμέρες πού θά λένε: Καλότυχες οἱ ἄτεκνες, ὅσες δέν γέννησαν κι ὅσες δέν θήλασαν παιδιά. Τότε θ᾽ ἀρχίσουν νά λένε στά βουνά: πέστε ἐπάνω μας καί στούς λόφους: σκεπάστε μας. Γιατί ἄν αὐτά γίνονται στά χλωρά, τί θά γίνει στά ξερά;»[2].

2. «Μὴ κλαίετε ἐπ᾽ ἐμέ, πλὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι· μακάριαι αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι, πέσετε ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς· ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;» (Λουκᾶ κγ΄ 28-31).

Ὁ Κύριός μας ἐπεσήμανε στίς γυναῖκες τῆς Ἱερουσαλήμ ὅτι ἐάν σέ Μένα τόν ἀναμάρτητο καί εὐεργέτη τους, πού δέν τούς ἔφταιξα σέ τίποτε, διότι *«ἐμίσησάν με δωρεάν»*[3], πού ὁμοιάζω μέ τό χλωρό ξύλο πράττουν αὐτά, συμπεριφέρονται ἔτσι καί μέ σταυρώνουν, ἔχετε σκεφθεῖ τί θά γίνει ἤ τί θά πάθετε ἐσεῖς πού δέν εἶσθε ἀναμάρτητες καί δίνετε ἀφορμές νά σᾶς πολεμήσουν καί γι' αὐτό μοιάζετε μέ ξερά ξύλα; Ἀσφαλῶς θά κατακαεῖτε.

Ἐν ὄψει αὐτοῦ τοῦ διωγμοῦ στήριξε τούς μαθητές Του προειδοποιώντάς τους καί παρηγορώντας τους: *«Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»*[4] καί τούς συνέστησε: *«Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε»*[5] *«μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν»*[6].

Ἀπό τόν "*δωρεάν διωγμό*" δοξάσθηκαν οἱ μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας καί ὑπέστησαν διωγμούς, βασανισμούς καί μαρτυρικό θάνατο *«διά τόν Ἰησοῦν καί τήν μαρτυρίαν αὐτοῦ»*[7].

3. Δοξολογοῦμε τόν Κύριο τῆς δόξης πού κατῆλθε μέχρι τά ταμεῖα τοῦ Ἅδου γιά νά ἐλευθερώσει τούς δεσμίους του.

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας σημειώνει τό παράπονο τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ λαός Του Τόν τιμᾶ μέ τά λόγια καί ὄχι μέ τήν καρδιά του:

3 Ἰωάννου ιε΄ 25.
4. Ἰωάννου ιστ΄ 33.
5. Ἰωάννου ιδ΄ 1.
6. Ἰωάννου ιε΄ 4.
7. Ἀποκαλύψεως κ΄ 4.

«Ὁ Κύριος εἶπε· ὁ λαός αὐτός μέ πλησιάζει μόνο μέ τά λόγια τοῦ στόματός του, μέ τιμοῦν μέ τούς λόγους τῶν χειλέων τους μόνο. Ἡ εὐσέβειά τους περιορίζεται σέ ὑποκριτικά λόγια, ἡ δέ καρδιά τους ἀπέχει πολύ ἀπό μένα. Ἀνώφελα μέ σέβονται, διότι ἐγκαταλείπουν τήν δική μου ἀλήθεια καί διδάσκουν διδασκαλίες καί ἐντολές ἀνθρώπων. Γι' αὐτό, ἰδού ἐγώ, θ' ἀποφασίσω νά μετακινήσω τόν λαό αὐτόν, θά τούς ἐξορίσω, θά καταστρέψω τήν δῆθεν σοφία τῶν σοφῶν καί τήν σύνεση των ψευδοσυνετῶν θά ἐξαφανίσω»[8].

Πολλῶν οἱ καρδιές καί σήμερα "*πόρρω ἀπέχουν*" ἀπό τόν Κύριο καί μέ τά χείλη Τόν δοξολογοῦν.

Ὁ Κύριος ὑπέδειξε ὅμως, ὅτι ὁ ἐπουράνιος Θεός καί Πατέρας δοξάζεται μέ τά "καλά ἔργα" διδάσκοντας τούς μαθητές Του:

«Ἔτσι νά λάμψει καί τό δικό σας φῶς μπροστά στούς ἀνθρώπους, γιά νά δοῦν τά καλά σας ἔργα καί νά δοξολογήσουν τόν οὐράνιο Πατέρα σας»[9].

Γι' αὐτό ὁ Κύριός μας διευκρίνησε μέ σαφήνεια στούς μαθητές Του:

8. «Καὶ εἶπε Κύριος ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρῳ ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες ἐντάλματα ἀνθρώπων καὶ διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ προσθήσω τοῦ μετατεθῆναι τὸν λαὸν τοῦτον καὶ μεταθήσω αὐτοὺς καὶ ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν κρύψω» (Ἡσαΐου κθ΄ 13-14).

9. «Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθαίου ε΄ 16).

«Στήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν θά μπεῖ ὅποιος μοῦ λέει "Κύριε, Κύριε", ἀλλά ὅποιος κάνει τό θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα μου»[10].

«Εὐτυχισμένοι εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀκοῦν τόν λόγο τοῦ Θεοῦ καί τόν ἐφαρμόζουν»[11].

Ἡ ἐντολή πού ἔδωσε στούς μαθητές καί Ἀποστόλους Του εἶναι νά διδάξουν τούς ἀνθρώπους «νά τηροῦν καί νά ἐφαρμόζουν στήν ζωή τους ὅλα τά παραγγέλματα πού τούς ἔδωσε ὡς ἐντολές»[12].

*

Ἔτσι λοιπόν κι' ἐμεῖς ἄς λιτανεύουμε, ὅπως ἀπόψε, σ' ὁλόκληρη τήν ζωή μας τόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό μέ τήν πίστη καί τήν ὁμολογία μας, μέ ἐμπιστοσύνη στόν Νικητή καί Ἔνδοξο Κύριο τῆς ζωῆς καί τῆς ἱστορίας, προσκομίζοντες σ' Αὐτόν τά εὐώδη ἔργα τῆς ἀρετῆς μας.

10. «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθαίου ζ΄ 21).

11. «Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν» (Λουκᾶ ια΄ 28).

12. «Τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθαίου κή΄ 20).

Κύριε
ὁ τὸν Ἅδην σκυλεύσας,
καὶ τὸν θάνατον πατήσας,
Σωτὴρ ἡμῶν,
ὁ φωτίσας τὸν κόσμον,
τῷ Σταυρῷ τῷ τιμίῳ
ἐλέησον ἡμᾶς.

Ωδη για τον Αγαπητο

Βράδυ Μεγάλης Παρασκευῆς, τῆς μοναδικῆς αὐτῆς ἡμέρας μέσα στόν χρόνο, μοναδικῆς γιά τήν ἱερότητά της καί τήν αἰδεσιμότητά της.

Οἱ πιστοί συνανθροισμένοι γύρω ἀπό τόν τάφο τοῦ Ζωοδότου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ προσεγγίζουν μέ τήν πίστη τους καί τήν εὐλάβειά τους *«τό φοβερόν καί παράδοξον μυστήριον»* τοῦ θανάτου τοῦ Ἀθάνατου. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός Ἀθάνατος ὡς Θεός ἐνδύθηκε τήν θνητότητά μας. Ὁ θάνατός Του ἦταν πραγματικός ἐπειδή ἦταν πραγματικός ἄνθρωπος, ἀλλά διαφορετικός ἐπειδή ἦταν ἀναμάρτητος ἄνθρωπος, ὅπως τό μυστήριο τῆς θεανθρώπινης διφυΐας Του πλέκεται στόν ὕμνο:

«Φοβερὸν καὶ παράδοξον Μυστήριον, σήμερον ἐνεργούμενον καθορᾶται. Ὁ ἀναφὴς κρατεῖται, δεσμεῖται, ὁ λύων τὸν Ἀδὰμ τῆς κατάρας. Ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, ἀδίκως ἐτάζεται, εἱρκτῇ κατακλείεται, ὁ τὴν ἄβυσσον κλείσας, Πιλάτῳ παρίστα-

ται, ᾧ τρόμῳ παρίστανται οὐρανῶν αἱ Δυνάμεις, ῥαπίζεται χειρὶ τοῦ πλάσματος, ὁ Πλάστης, ξύλῳ κατακρίνεται, ὁ κρίνων ζῶντας καὶ νεκρούς, τάφῳ κατακλείεται, ὁ καθαιρέτης τοῦ Ἅδου. Ὁ πάντα φέρων συμπαθῶς, καὶ πάντας σώσας τῆς ἀρᾶς, ἀνεξίκακε Κύριε δόξα σοι»[1].

Βράδυ κατανύξεως καί συντριβῆς. Βραδιά σιωπῆς καί προσευχῆς πού ἐκφράζεται στά πρόσωπα καί στά μάτια τῶν παιδιῶν, τῶν ὡρίμων, τῶν ἡλικιωμένων ἀνδρῶν καί γυναικῶν.

Ἄς προσεγγίσουμε τόν Νυμφίο τῆς Ἐκκλησίας γιά νά Τόν κάνουμε Νυμφίο τῆς ψυχῆς μας καί τῆς ζωῆς μας.

1. Αὐτόν πού συγχώρεσε τήν πόρνη, πού φιλοξενήθηκε στό σπίτι ἑνός τελώνη, πού ἄνοιξε τήν πύλη τοῦ παραδείσου στόν ληστή πού εἶπε ξεκάθαρα:

«Δέν ἦρθα νά καλέσω σέ μετάνοια τούς δικαίους, ἀλλά τούς ἁμαρτωλούς»[2].

Ἦρθε γιά ὅλους ἐμᾶς τούς ἁμαρτωλούς, καλώντας μας σέ αὐτογνωσία καί μετάνοια γιά νά ἀποκατασταθοῦμε στήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πορευόμενος ἑκουσίως πρός τό πάθος

2. Αὐτόν πού εὐλόγησε τόν γάμο τῆς Κανά γιά νά μή λείψει ἡ χαρά ἀπό τίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων καί εἶπε στούς μαθητές Του:

1. «Καὶ νῦν» τῶν ἑσπερίων στιχηρῶν τοῦ Ὄρθρου τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

2. «Οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν» (Ματθαίου θ΄ 13).

«Κι ἐσεῖς, λοιπόν, τώρα λυπόσαστε· ἀλλά θά σᾶς δῶ καί πάλι καί θά χαρεῖ ἡ καρδιά σας, καί τήν χαρά σας κανείς δέν θά μπορέσει νά σᾶς τήν ἀφαιρέσει»[3].

Πρόκειται γιά τήν χαρά τῆς κοινωνίας μας μαζί Του, τῆς κοινωνίας τοῦ Θεοῦ μέ τούς ἀνθρώπους πού διέκοψε ἡ παράβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀπό τούς πρωτοπλάστους.

3. Αὐτόν πού κάλεσε κοντά Του ὅλους τούς πονεμένους τῆς ζωῆς αὐτῆς, πού τούς ἀγάπησε, τούς εὐεργέτησε, τούς συγχώρεσε, γιά νά τούς ξεκουράσει καί νά τούς ἀνακουφίσει ἀπό τόν κόπο τῆς πολυμόχθου ζωῆς καί τό βάρος τῶν ἐνοχῶν τους.

Αὐτόν πού *«τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε»*[4] καί *«τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθημεν»*[5].

4. Αὐτόν πού προδόθηκε, ἐγκαταλείφθηκε μόνος, πόνεσε ὅσο κανένας ἄλλος, ἀλλά ὑπέμεινε ἀγόγγυστα κάθε σωματικό καί ψυχικό πόνο δίνοντάς μας κουράγιο νά ἀντιμετωπίσουμε τούς ποικίλους πειρασμούς τῆς ζωῆς.

«Ἔτσι, ἐπειδή ὁ ἴδιος ὑπέφερε καί δοκιμάστηκε, μπορεῖ τώρα νά βοηθήσει αὐτούς πού δοκιμάζονται»[6].

3. «Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν» (Ἰωάννου ιστ΄ 22).

4. Ματθαίου η΄ 17.

5. Α΄ Πέτρου β΄ 24.

6. «Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι» (πρός Ἑβραίους β΄ 18).

5. Αὐτόν τόν φίλο πού ἀναζητοῦμε τοῦτον τόν καιρό πού μείναμε χωρίς φίλους πού δήλωσε στούς Μαθητές Του *«Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ»*[7] : καί ὑποσχέθηκε *«οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς»*[8].

6. Αὐτόν τόν Σύμμαχο στόν κάθε ἀγώνα τῆς ζωῆς μας γιατί ἔχουμε μείνει χωρίς συμμάχους, πού εἶπε :

«Ἐκεῖνος πού μένει ἑνωμένος μαζί μου κι ἐγώ μαζί του, αὐτός κάνει ἄφθονο καρπό, γιατί χωρίς ἐμένα δέν μπορεῖτε τίποτε νά κάνετε»[9].

Ἔχοντας αὐτή τήν συμμαχία ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὁμολογοῦσε καί ἐπαινοῦσε τούς Φιλιππησίους πού τοῦ συμπαραστάθηκαν λέγοντας:

«Ὅλα τά μπορῶ χάρη στόν Χριστό πού μέ δυναμώνει. Καλά ὅμως κάνετε καί μοῦ συμπαρασταθήκατε στίς δυσκολίες μου»[10].

Ἀντλοῦμε δύναμη στόν πνευματικό ἀγώνα ἀπό τόν Θεό καί ἐνισχυόμαστε ἀπό τήν ἀγάπη καί τήν συμπαράσταση τῶν ἀδελφῶν μας.

7. Αὐτόν τόν Ἀγαπημένο πού ποτέ δέν μᾶς πρόδωσε, πού ποτέ δέν μᾶς ἐγκατέλειψε. Ἔδειξε τήν ἀγάπη Του γιά μᾶς μέ τήν ἑκούσια θυσία Του δηλώνοντας:

7. Ἰωάννου ιε΄ 14.
8. Ἰωάννου ιδ΄ 17.
9. «Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰωάννου ιε΄ 5).
10. «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει» (πρός Φιλιππησίους δ΄ 13-14).

«Κανείς δέν ἔχει μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπό κεῖνον πού θυσιάζει τήν ζωή του γιά χάρη τῶν φίλων του»[11].

Αὐτή τήν ἀγάπη ἔδειξε ἀνεβαίνοντας στόν σταυρό πονώντας, ὑπομένοντας, ὅπως διδάσκει ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Γι' αὐτό προτρέπει τούς πιστούς:

«Τέλος πάρτε δύναμη ἀπό τόν ἰσχυρό Κύριο»[12].

«Νά παίρνεις δύναμη ἀπό τήν χάρη πού μᾶς ἔδωσε ὁ Ἰησοῦς Χριστός»[13].

8. Αὐτόν πού θά μεταβάλλει τήν λαμπάδα τῆς θλίψης, τοῦ πόνου, τῆς ὑπομονῆς καί τῆς καρτερίας πού κρατᾶμε ἀπόψε σέ λαμπάδα χαρᾶς, ἐλπίδας, αἰσιοδοξίας, ἑνότητος, συμφιλιώσεως, ἀγάπης, δύναμης καί νίκης, αὔριο τό βράδυ.

11. «Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰωάννου ιε΄ 13).

12. «Ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ» (πρός Ἐφεσίους στ΄ 10).

13. «Ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Β΄ πρός Τιμόθεον β΄ 1).

Η ΒΡΑΔΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΗ

Σ' ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΠΟΝΕΣΕ ΟΣΟ ΚΑΝΕΙΣ ΑΛΛΟΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΜΑΣ ΔΩΣΕΙ ΚΟΥΡΑΓΙΟ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΟΥΜΕ
ΜΕ ΚΑΡΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΜΟΝΗ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΟΝΟΥΣ
ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ.
Σ' ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΑΠΛΩΣΕ ΤΙΣ ΠΑΛΑΜΕΣ ΣΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟ
ΚΑΙ ΕΝΩΣΕ ΤΑ ΤΩ ΠΡΙΝ ΔΙΕΣΤΩΤΑ
ΓΙΑ ΝΑ ΕΝΩΣΟΥΜΕ ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΤΙΣ ΨΥΧΕΣ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ
ΑΦΗΝΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΕΓΩΙΣΜΟ, ΙΔΙΟΤΕΛΕΙΑ, ΕΧΘΡΟΤΗΤΑ
ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΟΝΑΞΙΑ ΠΟΥ ΠΛΗΓΩΝΟΥΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΖΟΥΝ.
ΣΤΟΝ ΥΙΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΟΥ ΕΚΑΜΕ ΤΟΝ ΔΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ
ΚΑΙ ΔΙΚΟ ΜΑΣ
ΚΑΙ ΜΑΣ ΧΑΡΙΣΕ ΑΔΕΛΦΟΥΣ.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἀπό τά ἱερά κείμενα τῆς ἁγίας Γραφῆς (Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης) στά ὁποῖα στηρίζεται ἡ πίστη μας καί ἡ ἐν Χριστῷ ζωή μας διδασκόμαστε, ὅτι ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται:

Α΄. Σφραγίδα ἑνός τελειωμένου ἔργου

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἐπανειλημμένως ἀναφέρθηκε στήν ἐπιτέλεση τῆς ἀποστολῆς Του, δηλώνοντας πρός τούς Ἰουδαίους:

«Δικιά μου τροφή εἶναι νά ἐκτελῶ τό θέλημα ἐκείνου πού μέ ἔστειλε, καί νά φέρω σέ πέρας τό ἔργο του»[1].

«Ἐγώ ὅμως ἔχω γιά τόν ἑαυτό μου μαρτυρία ἀνώτερη ἀπό τοῦ Ἰωάννη, γιατί τά ἔργα πού μοῦ ἀνέθεσε

1. «Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον» (Ἰωάννου δ΄ 34).

ὁ Πατέρας νά τελειώσω, αὐτά τά ἔργα πού ἐπιτελῶ, μαρτυροῦν γιά μένα πώς εἶμαι σταλμένος ἀπό τόν Πατέρα»[2].

Πρός τόν ἐπουράνιο Πατέρα Του προσευχόμενος εἶπε:

«Ἐγώ φανέρωσα τήν δόξα σου πάνω στή γῆ, ἀφοῦ ὁλοκλήρωσα τό ἔργο πού μοῦ ἀνέθεσες νά κάνω»[3].

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐπουράνιος Θεός ἀνέστησε τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ἀφοῦ ὁλοκλήρωσε τό ἔργο Του μέ τόν σταυρικό θάνατό Του, ὅπως εἶχε προφητευθεῖ ἀπό τούς Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

«Κι ὅταν ἐκτέλεσαν ὅλα ὅσα εἶχαν προφητέψει οἱ Γραφές γι' Αὐτόν, τόν κατέβασαν ἀπό τόν σταυρό καί τόν ἔβαλαν σ' ἕνα μνῆμα. Ὁ Θεός ὅμως τόν ἀνάστησε ἀπό τούς νεκρούς»[4].

2. «Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε» (Ἰωάννου ε΄ 36).

3. «Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω» (Ἰωάννου ιζ΄ 4).

4. «Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Πράξεων ιγ΄ 29-30).

Β΄. Ἀπόδειξη ἑνός ἔνδοξου θριάμβου

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρεται στόν θρίαμβο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού μέ τήν Ἀνάστασή Του, ἀφοῦ προηγουμένως πέθανε μέ σταυρικό θάνατο, κατάργησε τήν ἐξουσία τοῦ θανάτου ἐπάνω στούς ἀνθρώπους ἐπαναφέροντας στήν ζωή ὅλους τούς κεκοιμημένους.

«Ἐπειδή λοιπόν τά παιδιά αὐτά ἦταν ἄνθρωποι, ἔγινε κι ὁ Ἰησοῦς ἄνθρωπος, γιά νά καταργήσει μέ τόν θάνατό Του αὐτόν πού ἐξουσίαζε τόν θάνατο, δηλαδή τόν διάβολο»[5].

«Γι' αὐτό λέει ἡ Γραφή. Ἀνέβηκε ψηλά, πῆρε μαζί του αἰχμαλώτους ἔδωσε δῶρα στούς ἀνθρώπους»[6].

Ὁ ἄνθρωπος παίρνει μέρος σ' αὐτόν τόν θρίαμβο συμμετέχοντας στά ἅγια Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας:

«Γιατί, ὅταν βαφτιστήκατε, θαφτήκατε μαζί μέ τόν Χριστό, ἀλλά κι ἀναστηθήκατε μαζί Του, γιατί πιστέψατε στήν δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τόν ἀνάστησε ἀπό τούς νεκρούς. Κι ἐσᾶς, πού ἤσασταν νεκροί ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν καί τῆς εἰδωλολατρίας σας, ὁ Θεός σᾶς ζωοποίησε μαζί μέ τόν Χριστό. Μᾶς συγχώρησε ὅλα τά παραπτώματα. Κατήργησε τό χρεόγραφο μέ τίς διατάξεις του, πού ἦταν ἐναντίον μας, καί τό ἔβγα-

5. «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον» (πρός Ἑβραίους β΄ 14).

6. «Διὸ λέγει· ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις» (πρός Ἐφεσίους δ΄ 8).

λε ἀπό τήν μέση καρφώνοντάς το στόν σταυρό. Ἀφαίρεσε τήν δύναμη πού εἶχαν οἱ δαιμονικές ἀρχές καί ἐξουσίες καί τίς διαπόμπεψε, σέρνοντάς τες νικημένες στόν θρίαμβο τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ»[7].

❀

Γ΄. Ὑπόσχεση μιᾶς ἀναμενόμενης ἀναστάσεως

Ὁ Κύριος διακήρυξε μέ σαφήνεια ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θά ἀναστηθοῦν:

«Σᾶς βεβαιώνω πώς πλησιάζει ὁ καιρός, ἔφτασε κιόλας, πού οἱ νεκροί θ' ἀκούσουν τήν φωνή τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, κι ὅσοι τήν ἀκούσουν θά ζήσουν. Γιατί ὅπως ὁ Πατέρας εἶναι πηγή ζωῆς, ἔτσι ἔκανε καί τόν Υἱό πηγή ζωῆς καί τοῦ ἔδωσε τήν ἐξουσία νά κρίνει τούς ἀνθρώπους, γιατί αὐτός εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου. Μήν ἀπορεῖτε γι' αὐτό. Πλησιάζει ὁ καιρός πού ὅλοι οἱ νεκροί θ' ἀκούσουν τήν φωνή Του κι ὅσοι ἔχουν πράξει δίκαια στήν ζωή τους θ' ἀναστηθοῦν γιά νά λάβουν μέρος στήν καινούρια ζωή κι ὅσοι ἔπραξαν φαῦλα ἔργα

7. «Συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. Καὶ ὑμᾶς, νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ» (πρός Κολοσσαεῖς β΄ 12-15).

θ' ἀναστηθοῦν γιά ν' ἀντιμετωπίσουν τήν καταδίκη»[8].

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀντιπαραθέτει τόν Ἀδάμ μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό καί ἐξηγεῖ ὅτι ἀπό τόν Ἀδάμ κληρονομοῦμε τήν φθορά καί τόν θάνατο, ἐνῶ ἀπό τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό τήν ζωή, τήν ἀφθαρσία καί τήν ἀθανασία.

«Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πώς ὁ Χριστός ἔχει ἀναστηθεῖ, κάνοντας τήν ἀρχή γιά τήν ἀνάσταση ὅλων τῶν νεκρῶν. Γιατί ὅπως ὁ θάνατος ἦρθε στόν κόσμο ἀπό ἕναν ἄνθρωπο, ἔτσι ἀπό ἕναν ἄνθρωπο ἦρθε καί ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Ὅπως πεθαίνουν ὅλοι ἐξαιτίας τῆς συγγένειας μέ τόν Ἀδάμ, ἔτσι, χάρη στήν συγγένεια μέ τόν Χριστό, ὅλοι θά ξαναπάρουν ζωή»[9].

❀

8. «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται· ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί. μὴ θαυμάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» (Ἰωάννου ε΄ 25-29).

9. «Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται» (πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 20-22).

Δ΄. Βεβαίωση μιᾶς μελλούσης κρίσεως

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν ὁμιλία του πρός τούς Ἀθηναίους συνεδύασε τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ τήν μέλλουσα κρίση:

«Γιατί καθόρισε μία ἡμέρα πού θά κρίνει τήν οἰκουμένη μέ δικαιοσύνη, μέσω ἑνός ἀνδρός πού τόν ὅρισε γι' αὐτό. Κι ἔδωσε βέβαιη ἀπόδειξη σέ ὅλους, ὅτι Αὐτός θά εἶναι ὁ κριτής, ἀνασταίνοντάς Τον ἀπό τούς νεκρούς»[10].

«Τὴν Ἀνάστασιν σου, Χριστὲ Σωτήρ,
Ἄγγελοι ὑμνοῦσι ἐν οὐρανοῖς,
καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον
ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ σὲ δοξάζειν».

10. «Διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Πράξεων ιζ΄ 31).

Ο Θριαμβος της αναστασεως

Ὁ Χριστός Ἀνέστη! Μ' αὐτή τήν νικηφόρο κραυγή τό εὐαγγέλιο διαδόθηκε στίς χῶρες τῆς γῆς. Τό κήρυγμα τῆς Ἀναστάσεως ἔδωσε ἐλπίδα στόν ἄνθρωπο κάθε ἐποχῆς. Αὐτός ὁ νικητήριος παιάνας ἐμψύχωσε τούς μάρτυρες τῆς πίστεως. Ἐμπειρία τῆς Ἀναστάσεως ἀπέκτησαν μέ τούς ἀσκητικούς ἀγῶνες τους οἱ ὅσιοι πατέρες καί οἱ ὅσιες μητέρες. Αὐτό τόν ἐπινίκιο ὕμνο ψάλλει ἡ Ἐκκλησία καί καλεῖ τούς πιστούς νά γίνουν μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως καί νά συνδοξασθοῦν μέ τόν ἀναστάντα Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό.

Μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως:

Ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι ἦταν μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως διακηρύττει ὁ Κορυφαῖος τοῦ ἱεροῦ Συλλόγου τῶν Ἀποστόλων ἀπόστολος Πέτρος, τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς στό συγκεντρωμένο πλῆθος.

«Αὐτόν τόν Ἰησοῦ τόν ἀνάστησε ὁ Θεός, καί γιά τό γεγονός αὐτό ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε μάρτυρες»[1].

Γιά νά ἀναγνωρίζεται καί νά θεωρεῖται κάποιος Ἀπόστολος ἀπαραιτήτως πρέπει νά ἦταν μαζί μέ τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό ἀπό τήν ἡμέρα πού βαπτίσθηκε ἕως τήν ἡμέρα πού κλήθηκε νά γίνει μάρτυρας καί νά βεβαιώνει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀναστήθηκε.

Κριτήριο τῆς ἀποστολικότητας εἶναι ἡ μαρτυρία τῆς Ἀναστάσεως.

Σύμφωνα μέ αὐτό τό κριτήριο ἐξελέγη ὁ ἀπόστολος Ματθίας σέ ἀντικατάσταση τοῦ ἐκπεσόντος Ἰούδα ἀπό τήν ἀποστολική διακονία. Ἦταν αὐτήκοος καί αὐτόπτης μάρτυρας τῆς ζωῆς καί τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ κυρίως ὅμως Τόν εἶχε δεῖ ἀναστάντα.

«Πρέπει, λοιπόν, ἕνας ἀπό τούς ἄντρες πού ἦταν μαζί μας ὅλον τόν καιρό πού ὁ Κύριος, ὁ Ἰησοῦς συναναστράφηκε μ' ἐμᾶς, ἀρχίζοντας ἀπό τότε πού βαφτίστηκε ἀπό τόν Ἰωάννη, ὡς τήν ἡμέρα πού ἀναλήφθηκε ἀπό ἀνάμεσά μας, νά γίνει μάρτυρας μαζί μ' ἐμᾶς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ»[2].

Μέ τήν ἐπάνοδο τοῦ Λυτρωτοῦ στούς οὐρανούς,

1. «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες» (Πράξεων β΄ 32).

2. «Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων» (Πράξεων α΄ 21-22).

χωρίς τήν σωματική Ἀνάσταση, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ θά ἐπέστρεφε στήν δόξα τοῦ Θεοῦ Πατρός ὡς πνευματική ὑπόσταση. Ἦταν ὅμως ἀναγκαῖο γιά τήν λύτρωση καί τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, νά ἐπιστρέψει μέ τό ἀναστημένο σῶμα Του, ἐπειδή μέ τήν Ἀνάσταση:

❀

Α΄. Ἐξασφαλίσθηκε ἡ πληρότητα τῆς νίκης τοῦ Λυτρωτοῦ κατά τοῦ θανάτου

Μέ τήν ἐπάνοδό Του στούς οὐρανούς χωρίς τήν Ἀνάσταση τοῦ σώματός Του ὁ Χριστός δέν θά εἶχε νικήσει πλήρως τόν θάνατο. Θά εἶχε θριαμβεύσει πνευματικῶς καί ἠθικῶς, ἀλλά ἡ νίκη Του δέν θά ἦταν ὁλοκληρωμένη ἐάν δέν νικοῦσε καί τόν φυσικό θάνατο.

Ὁ θάνατος δέν εἶναι παύση τῆς ὑπάρξεως, ἀλλά εἶναι διάλυση τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας, δέν εἶναι ἐξόντωση τῆς ὑπάρξεως, ἀλλά εἶναι διάσπαση τῆς συνοχῆς μεταξύ ψυχῆς καί σώματος. Ἐάν ὁ θάνατος ἐξαφάνιζε καί ἐξόντωνε τήν ἀνθρώπινη προσωπικότητα ἡ ἰσχύς του θά περιοριζόταν ἐντός τοῦ κόσμου, θά ἦταν ἐνδοκοσμική. Ἐπειδή ὅμως οἱ συνέπειες τοῦ θανάτου ἐκτείνονταν στήν αἰωνιότητα, γι' αὐτό ἔπρεπε ἡ νίκη κατά τοῦ θανάτου νά ἐπιδειχθεῖ μέ τήν ἀποκατάσταση τῆς ὀργανικῆς συνοχῆς ψυχῆς καί σώματος καί τήν ἀπόκτηση τῆς ἀφθαρσίας.

Σ' αὐτή τήν πληρότητα τῆς νίκης τοῦ ἀναστάντος Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ στηρίζεται ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἀποστόλου Παύλου πού θριαμβολογεῖ:

«Ὁ θάνατος ἀφανίστηκε· ἡ νίκη εἶναι πλήρης! Θάνατε, ποῦ εἶναι τό κεντρί τῆς δύναμής σου;»[3].

❀

Β΄. Ἡ προϋπόθεση γιά τήν ἀνόρθωση τῆς πίστεως τῶν λυτρουμένων

1. Ἡ κατάρρευση τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν μαθητῶν στόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό.

Μετά τόν θάνατο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπί τοῦ σταυροῦ, κατέρρευσε ἡ πίστη τῶν Μαθητῶν Του, ὅπως προαναγγέλθηκε ἀπ' Αὐτόν:

«Ἀφοῦ ἔψαλαν τούς καθιερωμένους ψαλμούς, βγῆκαν γιά νά πᾶνε στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Τούς λέει τότε ὁ Ἰησοῦς: Αὐτή τή νύχτα ὅλοι σας θά χάσετε τήν ἐμπιστοσύνη σας σ' ἐμένα, ὅπως ἄλλωστε τό λέει ἡ Γραφή: Θά σκοτώσω τόν βοσκό, καί θά σκορπιστοῦν τά πρόβατα τοῦ κοπαδιοῦ»[4].

«Νά πού ἔρχεται ἡ ὥρα, ἔφτασε κιόλας, νά σκορπιστεῖτε ὁ καθένας στό σπίτι του κι ἐμένα νά μ' ἀφήσετε μόνον. Δέν εἶμαι ὅμως μόνος, γιατί εἶναι μαζί μου ὁ Πατέρας»[5].

3. «Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ νῖκος;» (πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 54-55).

4. «Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης·» (Ματθαίου κστ΄ 30-31).

5. «Ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι» (Ἰωάννου ιστ΄ 32).

Οἱ Μαθητές μετά τήν σταύρωση τοῦ Διδασκάλου τους ἦταν φοβισμένοι καί παρέμεναν ἀπομονωμένοι, διότι δέν αἰσθάνονταν ἀσφαλεῖς:

«Τήν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα, δηλαδή τήν πρώτη ἡμέρα μετά τό Σάββατο, ὅταν βράδιασε κι ἐνῶ οἱ μαθητές ἦταν συγκεντρωμένοι κάπου μέ κλειστές τίς πόρτες, ἐπειδή φοβοῦνταν τίς ἰουδαϊκές ἀρχές, ἦρθε ὁ Ἰησοῦς, στάθηκε στήν μέση καί τούς λέει: «Εἰρήνη σ' ἐσᾶς»[6].

Ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς δυσπιστεῖ, ὅταν οἱ ὑπόλοιποι δέκα Μαθητές τόν πληροφοροῦν, ὅτι ὁ Κύριος ἀναστήθηκε καί Τόν εἶδαν. Ὁ ἴδιος γιά νά πιστέψει στήν Ἀνάσταση τοῦ Διδασκάλου τους ζητεῖ ἀποδείξεις.

«Τοῦ ἔλεγαν λοιπόν οἱ ἄλλοι μαθητές: Εἴδαμε τόν Κύριο μέ τά μάτια μας. Αὐτός ὅμως τούς εἶπε: Ἐγώ ἄν δέν δῶ στά χέρια Του τά σημάδια ἀπό τά καρφιά, καί δέν βάλω τό δάχτυλό μου στά σημάδια ἀπό τά καρφιά, καί δέν βάλω τό χέρι μου στήν λογχισμένη πλευρά Του, δέν θά πιστέψω»[7].

Οἱ δύο μαθητές πού συμπορεύθηκαν μαζί Του τήν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεώς Του, ἐνῶ εἶχαν πληροφορηθεῖ τό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως, διατηροῦσαν ἐπιφυλάξεις

6. «Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν» (Ἰωάννου κ΄ 19).

7. «Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω» (Ἰωάννου κ΄ 25).

γιά νά τό ἀποδεχθοῦν. Εἶχε χαθεῖ ἡ ἐλπίδα τους, ὅτι ὁ Διδάσκαλός τους ἔμελλε νά ἐλευθερώσει τόν Ἰσραηλιτικό λαό.

«Ἐμεῖς ἐλπίζαμε πώς αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού ἔμελλε νά ἐλευθερώσει τόν λαό Ἰσραήλ. Ἀντίθετα ὅμως, εἶναι ἡ τρίτη μέρα σήμερα ἀπό τότε πού ἔγιναν αὐτά καί δέν συνέβη τίποτα. Ἐπιπλέον, καί μερικές γυναῖκες ἀπό τόν κύκλο μας μᾶς ἀναστάτωσαν, ὅταν πῆγαν πρωί πρωί στόν τάφο»[8].

Ὅταν ὁ Κύριος ἐμφανίσθηκε στούς ἕνδεκα Μαθητές Του τήν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεώς Του, τούς ἤλεγξε γιά τήν ἀπιστία τους καί τήν σκληροκαρδία τους, ἐπειδή ἀμφέβαλλαν καί δέν πίστευσαν αὐτούς πού Τόν εἶδαν ἀναστάντα.

«Ὕστερα ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίστηκε στούς ἕντεκα μαθητές, ὅταν αὐτοί εἶχαν καθίσει νά δειπνήσουν. Καί τούς ἐπέπληξε γιατί ἀμφέβαλλαν κι ἐπέμεναν νά μήν πιστεύουν αὐτούς πού τόν εἶδαν ἀναστημένο»[9].

2. Ἡ πίστη τῶν Μαθητῶν ἀνορθώθηκε μέ τήν σωματική Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου καί τίς ἐμφανίσεις Του πού ἐπακολούθησαν:

8. «Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφ᾽ οὗ ταῦτα ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον» (Λουκᾶ κδ΄ 21-22).

9. «Ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ τὴν σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν» (Μάρκου ιστ΄ 14).

Μέ τίς ἐπί σαράντα ἡμέρες ἐμφανίσεις Του ὁ Κύριός μας στήριξε τήν πίστη τῶν Μαθητῶν Του. Ἡ συναναστροφή τους μαζί Του διέλυσε τούς φόβους τους καί τίς ἀμφιβολίες τους καί τούς μετέβαλε ἀπό φοβισμένους σέ τολμηρούς μάρτυρες τῆς ζωῆς Του, πού μέ τήν παρρησία τους προσείλκυσαν τίς ψυχές τῶν πρώτων χριστιανῶν, πού συγκρότησαν τίς πρῶτες χριστιανικές κοινότητες.

«Μετά τόν θάνατό του παρουσιάστηκε σ' αὐτούς ζωντανός μέ πολλές ἀποδείξεις, ἐμφανιζόταν σ' αὐτούς γιά σαράντα ἡμέρες καί τούς μιλοῦσε σχετικά μέ τήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐνόσω ἦταν μαζί τους κι ἔτρωγε, τούς παρήγγειλε: Μήν ἀπομακρυνθεῖτε ἀπό τά Ἱεροσόλυμα, ἀλλά νά περιμένετε ἀπό τόν Πατέρα τήν ἐκπλήρωση τῆς ὑποσχέσεως, γιά τήν ὁποία σᾶς μίλησα· ὅτι, δηλαδή, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης βάπτιζε μέ νερό, ἐσεῖς θά βαφτιστεῖτε σέ λίγες ἡμέρες μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα»[10].

Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, τό πρωΐ τῆς ἡμέρας πού οἱ Μυροφόρες μετέδωσαν τό μήνυμα, ὅτι ὁ Κύριος ἀναστήθηκε, ἔτρεξε μαζί μέ τόν ἀπόστολο Πέτρο στόν τάφο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κι ἐνῶ ἔφθασε πρῶτος, ἐπειδή ὡς νεώτερος ἔτρεχε γρηγορώτερα, ἐν

10. «Οἷς (δηλαδή Μαθηταῖς) καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας» (Πράξεων α΄ 3-5).

τούτοις δέν μπῆκε στόν τάφο. Περίμενε τόν ἀπόστολο Πέτρο πού ἀκολουθοῦσε κι ὅταν ἦλθε τότε μπῆκε μέσα στόν τάφο καί εἶδε, ὅτι ὁ Κύριος δέν ἦταν ἐκεῖ ἐνταφιασμένος καί πίστεψε στήν Ἀνάσταση.

«Ἐκείνη τήν στιγμή, μπῆκε μέσα κι ὁ ἄλλος μαθητής, πού εἶχε ἔρθει πρῶτος στό μνῆμα, τά εἶδε αὐτά καί πίστεψε»[11].

Οἱ Μαθητές χάρηκαν καί ἀναθάρρησαν ὅταν εἶδαν τόν Κύριο ἀναστημένο.

«Κι ὅταν τό εἶπε αὐτό, τούς ἔδειξε τά χέρια καί τήν πλευρά του. Οἱ μαθητές χάρηκαν πού εἶδαν τόν Κύριο»[12].

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ στηρίζει τήν πίστη στόν ἀληθινό Θεό:

«Ἐξαιτίας τοῦ Χριστοῦ πιστεύετε στόν Θεό, ὁ Ὁποῖος Τόν ἀνέστησε ἀπό τούς νεκρούς καί τοῦ ἔδωσε δόξα καί τιμή. Ἔτσι ἡ πίστη κι ἡ ἐλπίδα σας ἀναφέρονται στόν Θεό»[13].

3. Χωρίς τήν σωματική ἀνάσταση κανείς σκεπτόμενος ἄνθρωπος δέν θά πίστευε ποτέ στόν Ἐσταυρωμένο, διότι ὁ θάνατός Του θεωρήθηκε ἀπό μέν τούς

11. «Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν» (Ἰωάννου κ΄ 8).

12. «Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον» (Ἰωάννου κ΄ 20).

13. «Τοὺς δι᾽ αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς Θεὸν τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν» (Α΄ Πέτρου α΄ 21).

Ἰουδαίους σκάνδαλο, δηλαδή προσβολή, ἀπό δέ τούς εἰδωλολάτρες μωρία δηλαδή ἀνοησία:

«Ἐμεῖς ὅμως κηρύττουμε τόν σωτήρα Χριστό, καί μάλιστα σταυρωμένο, κήρυγμα ἀπαράδεκτο γιά τίς μεσσιανικές προσδοκίες τῶν Ἰουδαίων καί ἀνόητο γιά τίς ἀναζητήσεις τῶν ἐθνικῶν»[14].

❀

Γ΄. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ σφραγίδα:

1. Τοῦ Θεοῦ Πατέρα στήν διακονία τοῦ Υἱοῦ Του.

«Αὐτόν τόν Ἰησοῦ τόν ἀνέστησε ὁ Θεός, καί γιά τό γεγονός αὐτό ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε μάρτυρες»[15].

«Ἄς γνωρίζει, λοιπόν, μέ βεβαιότητα ὁ κάθε Ἰσραηλίτης ὅτι αὐτόν τόν Ἰησοῦ, πού ἐσεῖς τόν σταυρώσατε, ὁ Θεός τόν ἀνέδειξε Κύριο καί Μεσσία!»[16].

2. Ἐπιπλέον μέ τήν Ἀνάστασή Του ἐπισφραγίζεται ἡ μαρτυρία:

* Τῶν προφητῶν

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὅταν κήρυξε στό συγκεντρωμένο πλῆθος τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, μετά τήν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, χρησιμοποίησε τήν προ-

14. «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν» (πρός Κορινθίους Α΄ α΄ 23).

15. «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες» (Πράξεων β΄ 32).

16. «Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε» (Πράξεων β΄ 36).

φητεία τοῦ Δαβίδ γιά νά στηρίξει τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ:

«Ἡμέρα καί νύκτα ἔβλεπα καί βλέπω τόν Κύριό μου πάντοτε ἐμπρός μου. Τόν βλέπω ὅτι εἶναι στά δεξιά μου, ἕτοιμος νά μέ προστατεύσει, γιά νά μήν ταραχθῶ ἀπό ὁποιονδήποτε φόβο ἤ κίνδυνο. Γιά τοῦτο ἀκριβῶς καί εὐφράνθηκε ἡ καρδιά μου, ἡ δέ γλώσσα μου λάλησε λόγους ἀγαλλιάσεως, ἀκόμη δέ καί τό σῶμα μου, ὅταν πεθάνω, θά ἀποτεθεῖ στόν τάφο μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. Γιατί σύ, ὁ Θεός μου, δέν θά ἐγκαταλείψεις τήν ψυχή μου στόν ἅδη, ὥστε νά φυλακισθεῖ γιά πάντα σ' αὐτόν, οὔτε θά ἐπιτρέψεις, ἐγώ ἀφοσιωμένος σέ σένα νά δοκιμάσω τήν φθορά καί τήν ἀποσύνθεση τοῦ τάφου. Θά μέ ἀναστήσεις. Ἔκαμες γνωστούς σέ μένα τούς δρόμους καί τούς τρόπους τῆς μακαρίας καί εὐλογημένης ζωῆς. Θά μέ χορτάσεις χαρά καί ἀγαλλίαση, ὅταν μέ ἀξιώσεις νά δῶ τό ἔνδοξο πρόσωπό Σου· στήν παντοδύναμη καί πανάγαθη δεξιά Σου ὑπάρχουν πάντοτε γιά τούς ἐκλεκτούς σου, Κύριε, τέλειες καί ἀτελείωτες τέρψεις καί χαρές»[17].

«Ἄς ἐγερθεῖ ὁ Θεός, ἄς κάμει αἰσθητή τήν παρουσία καί τήν δύναμή Του ὁ Κύριος, καί ἀμέσως οἱ

17. «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ τοῦτο ηὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου, τερπνότητες ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος» (Ψαλμοῦ ιστ΄ 8-11).

ἐχθροί Του θά διασκορπισθοῦν. Θά φύγουν πανικόβλητοι ἀπό ἐμπρός Του ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι Τόν μισοῦν. Ὅπως ἐξαφανίζεται καί διαλύεται ὁ καπνός, ἔτσι θά ἐξαφανισθοῦν καί αὐτοί. Ὅπως διαλύεται τό κερί ἐμπρός στή φωτιά, κατά παρόμοιο τρόπο θά ἐξολοθρευθοῦν καί οἱ ἁμαρτωλοί ἐμπρός στήν παρουσία τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ»[18].

«Σήκω, λοιπόν, Κύριε, καί ἀναπαύσου μόνιμα πλέον στόν λαό σου, Σύ καί ἡ ἱερά Κιβωτός Σου, πού ἕως τώρα περιεπλανᾶτο ἀπό τόπο σέ τόπο»[19].

Ὁ προφήτης Ὠσηέ προφητεύει ὅτι ὁ Θεός ἔχει τήν δύναμη νά μᾶς θεραπεύσει ἀπό τό τραῦμα τοῦ θανάτου καί νά μᾶς ἀναστήσει τήν τρίτη ἡμέρα γιά νά ζήσουμε ἐνώπιόν Του:

«Μπορεῖ αὐτός ἐντός δύο ἡμερῶν νά μᾶς ἀποδώσει τήν ὑγεία μας καί κατά τήν τρίτη ἡμέρα θά ἐγερθοῦμε ἀπό τό κρεβάτι τῆς ἀσθένειάς μας καί θά ζήσουμε ἐνώπιόν Του καί μέ τήν προστασία Του»[20].

Ὁ Κύριος ἐπικαλέσθηκε *«Τό σημεῖο τοῦ Ἰωνᾶ»*, δηλαδή χρησιμοποίησε τήν περιπέτεια τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ σ' ἐκείνους πού Τοῦ ζητοῦσαν νά ἀποδείξει τήν

18. «Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν. ὡς ἐκλείπει καπνός, ἐκλιπέτωσαν· ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήτωσαν, ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ» (Ψαλμοῦ ξη΄ 2-4).

19. «Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματός σου» (Ψαλμοῦ ρλα΄ 8).

20. «Ὑγιάσει ἡμᾶς μετὰ δύο ἡμέρας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐξαναστησόμεθα καὶ ζησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ» (Ὠσηέ στ΄ 2).

θεότητά Του. Ἀπόδειξη τῆς θεότητός Του εἶναι ἡ Ἀνάστασή Του.

Κι αὐτός τούς ἀποκρίθηκε:

«Μία γενιά πονηρή καί ἄπιστη ζητάει νά δεῖ θαυματουργικό σημάδι! Μά δέν θά τῆς δοθεῖ ἄλλο σημάδι παρά μόνο τό σημάδι τοῦ προφήτη Ἰωνᾶ. Ὅπως δηλαδή ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἦταν τρεῖς ἡμέρες καί τρεῖς νύχτες στήν κοιλιά τοῦ κήτους, ἔτσι θά εἶναι κι ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στήν γῆ τρεῖς ἡμέρες καί τρεῖς νύχτες»[21].

* Τοῦ Ἰδίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ὁ Ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός προεῖπε τόν θάνατό Του στούς μαθητές Του καί τούς διεβεβαίωνε γιά τήν Ἀνάστασή Του.

«Ἀπό τότε ἄρχισε ὁ Ἰησοῦς νά φανερώνει στούς μαθητές του πώς πρέπει νά πάει στά Ἱεροσόλυμα καί νά πάθει πολλά ἀπό τούς πρεσβυτέρους καί τούς ἀρχιερεῖς καί τούς γραμματεῖς καί νά θανατωθεῖ καί ν' ἀναστηθεῖ τήν τρίτη ἡμέρα»[22].

«Ἐνῶ οἱ μαθητές περιέρχονταν τήν Γαλιλαία, τούς εἶπε ὁ Ἰησοῦς: Ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου πρόκειται νά πα-

21. «Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰμὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς ὁ προφήτης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας» (Ματθαίου ιβ΄ 39-40).

22. «Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι» (Ματθαίου ιστ΄ 21).

ραδοθεῖ σέ χέρια ἀνθρώπων· θά τόν θανατώσουν, καί τήν τρίτη μέρα θά ἀναστηθεῖ. Καί λυπήθηκαν πάρα πολύ»[23].

«Καθώς ἀνέβαινε ὁ Ἰησοῦς πρός τά Ἱεροσόλυμα, πῆρε ἰδιαιτέρως τούς δώδεκα μαθητές καί πηγαίνοντας τούς εἶπε: Ἀνεβαίνουμε στά Ἱεροσόλυμα· ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου θά παραδοθεῖ ἐκεῖ στούς ἀρχιερεῖς καί στούς γραμματεῖς καί θά τόν καταδικάσουν σέ θάνατο. Καί θά τόν παραδώσουν στούς ἐθνικούς, γιά νά τόν περιγελάσουν, νά τόν μαστιγώσουν καί νά τόν σταυρώσουν, ὅμως τήν τρίτη ἡμέρα θ' ἀναστηθεῖ»[24].

«Ὁ Ἰησοῦς ἀπάντησε: Γκρεμῖστε αὐτόν τόν ναό, καί σέ τρεῖς ἡμέρες θά τόν ξαναχτίσω. Εἶπαν τότε οἱ Ἰουδαῖοι ἄρχοντες: Σαράντα ἕξι χρόνια δουλειᾶς χρειάστηκαν γιά νά χτιστεῖ ὁ ναός αὐτός, κι ἐσύ σέ τρεῖς ἡμέρες θά τόν ξαναχτίσεις; Ἐκεῖνος ὅμως μιλοῦσε γιά ναό ἐννοώντας τό σῶμα του. Ὅταν, λοιπόν, ἀναστήθηκε, θυμήθηκαν οἱ μαθητές Του πώς γι' αὐτό μιλοῦσε καί πίστεψαν στήν Γραφή καί στά λόγια πού εἶχε πεῖ ὁ Ἰησοῦς»[25].

23. «Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα» (Ματθαίου ιζ΄ 22-23).

24. «Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται» (Ματθαίου κ΄ 17-19).

25. «Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν ναὸν

✻ Τῶν Ἀποστόλων Του

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος καταγράφει τήν πνευματική παρακαταθήκη πού παρέδωσε στούς Κορινθίους καί σ' ὅλες τίς κοινότητες τῶν πιστῶν πού κήρυξε καί ἵδρυσε.

«Σᾶς παρέδωσα τήν διδασκαλία πού εἶχα κι ἐγώ παραλάβει καί πού ἔχει πρωταρχική σημασία· ὅτι δηλαδή ὁ Χριστός πέθανε, σύμφωνα μέ τίς Γραφές γιά τίς ἁμαρτίες μας, ὅτι ἐνταφιάστηκε καί ὅτι, σύμφωνα μέ τίς Γραφές, ἀναστήθηκε τήν τρίτη ἡμέρα καί ὅτι ἐμφανίστηκε στόν Κηφά, ἔπειτα στούς Δώδεκα. Ἔπειτα ἐμφανίστηκε σέ περισσότερους ἀπό πεντακόσιους ἀδελφούς συγχρόνως, ἀπό τούς ὁποίους μερικοί πέθαναν, οἱ περισσότεροι ὅμως εἶναι ἀκόμα στήν ζωή. Ἔπειτα ἐμφανίστηκε στόν Ἰάκωβο, ἔπειτα σέ ὅλους τούς Ἀποστόλους. Τελευταῖα ἀπό ὅλους, ἐμφανίστηκε καί σ' ἐμένα, σάν σέ ἔκτρωμα»[26].

τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγε, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ καὶ τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς» (Ἰωάννου β΄ 19-22).

26. «Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα· ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν· ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν· ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί» (πρός Κορινθίους Α΄ ιε΄ 1-8).

3. Ἡ Ἀνάσταση ἐπιβεβαιώνει τήν ἀλήθεια, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ.

Κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο ἡ Ἀνάσταση ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Θεός.

«Ἀποδείχτηκε ὅμως Υἱός Θεοῦ μέ δύναμη, ἀπό τό Πνεῦμα πού ἁγιάζει, ὅταν ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς»[27].

«Ὅπως εἶναι γραμμένο στὸ δεύτερο Ψαλμό: Ἐσύ εἶσαι ὁ Υἱός μου, σήμερα ἐγώ σέ γέννησα»[28].

4. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ὁδήγησε στήν δόξα τόν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό ἀναλαμβάνοντας πνευματική ἐξουσία, ὅπως διακηρύττει ὁ ἀπόστολος Παῦλος:

«Γι' αὐτό καί ὁ Θεός Τόν ἀνέβασε πολύ ψηλά καί τοῦ χάρισε τό ὄνομα πού εἶναι ἐπάνω ἀπ' ὅλα τά ὀνόματα. Κι ἔτσι, στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ὅλα τά ἐπουράνια, τά ἐπίγεια καί τά ὑποχθόνια θά προσκυνήσουν, καί κάθε γλώσσα θά ὁμολογήσει ὅτι Κύριος εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, γιά νά δοξάζεται ἔτσι ὁ Θεός Πατέρας»[29].

5. Μέ τήν Ἀνάσταση ἀναδείχθηκε ὡς παγκόσμιος Κριτής.

---

27. «Τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν» (πρός Ρωμαίους α΄ 4).

28. «Ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται· υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε» (Πράξεων ιγ΄ 33).

29. «Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός» (πρός Φιλιππησίους β΄ 9-11).

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός θά εἶναι ὁ παγκόσμιος Κριτής:

«Καί τοῦ ἔδωσε τήν ἐξουσία νά κρίνει τούς ἀνθρώπους, γιατί Αὐτός εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου»[30].

«Γιατί καθόρισε μία ἡμέρα πού θά κρίνει τήν οἰκουμένη μέ δικαιοσύνη, μέσω ἑνός ἀνδρός πού τόν ὅρισε γι' αὐτό. Κι ἔδωσε βεβαία ἀπόδειξη σέ ὅλους, ὅτι Αὐτός θά εἶναι ὁ κριτής, ἀνασταίνοντάς Τον ἀπό τούς νεκρούς»[31].

❀

Δ΄. Ἡ Ἀνάστασή Του ἐγγυᾶται τήν δική μας μελλοντική ἀνάσταση καί δόξα

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός δίδαξε καί ἡ Ἐκκλησία πιστεύει, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θά ἀναστηθοῦν στήν Δευτέρα Παρουσία Του. Στήν ὑπαρξιακή ἀγωνία καί ἀπιστία γιά τόν ἀφανισμό τῆς ζωῆς Του πού διατυπώθηκε στίς φράσεις «***ξηρὰ γέγονε τὰ ὀστᾶ ἡμῶν, ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν***» ὁ Θεός ἀπαντᾶ μέ τόν προφήτη Ἰεζεκιήλ:

«Ὁ Κύριος ἔβαλε τό χέρι Του ἐπάνω μου καί μέ τό Πνεῦμα Του μέ ἔβγαλε καί μέ ἔβαλε σάν στήν μέση μιᾶς πεδιάδας. Αὐτή ἡ πεδιάδα ἦταν γεμάτη ἀπό ἀνθρώπινα κόκκαλα. Ὁ Κύριος μέ περιέφερε ὁλόγυρα

30. «Καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί» (Ἰωάννου ε΄ 27).

31. «Διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Πράξεων ιζ΄ 31).

ἀπό τά κόκκαλα αὐτά καί νά, εἶδα ὅτι αὐτά ἦταν πάρα πολλά σέ ὅλη ἐκείνη τήν πεδιάδα, ξερά πολύ. Ὁ Κύριος εἶπε σέ μένα: Υἱέ ἀνθρώπου, εἶναι δυνατό νά ἀποκτήσουν ζωή τά κόκκαλα αὐτά; Κι ἐγώ εἶπα· Κύριε, Κύριε, ἐσύ γνωρίζεις τί μπορεῖ νά συμβεῖ μέ αὐτά. Ὁ Κύριός μοῦ εἶπε· προφήτευσε γιά τά ὀστᾶ αὐτά καί πές τά ἑξῆς· Τά κόκκαλα τά ξερά ἀκοῦστε τόν λόγο τοῦ Κυρίου. Αὐτά λέει ὁ Κύριος σ' αὐτά τά ξερά κόκκαλα· Νά, ἐγώ φέρνω σέ σᾶς πνεῦμα ζωῆς, θά δώσω σ' ἐσᾶς νεῦρα, θά σᾶς καλύψω μέ σάρκες, θά ἁπλώσω ἐπάνω σ' ἐσᾶς δέρμα καί θά δώσω τό Πνεῦμα μου σ' ἐσᾶς. Θά ἀποκτήσετε ζωή καί θά ζήσετε. Ἔτσι θά μάθετε, ὅτι ἐγώ εἶμαι ὁ Κύριος. Ἐγώ προφήτευσα σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου. Ὅταν ἐγώ προφήτευσα νά, ἔγινε σεισμός, ὁ ὁποῖος ἔφερε τά κόκκαλα, τό καθένα στήν φυσική του θέση καί τό ἐναρμόνισε πρός τά ἄλλα κόκκαλα, ὥστε νά σχηματισθοῦν ὁλόκληροι σκελετοί. Καί μέ κατάπληξή μου εἶδα καί νά, ὅτι φύτρωσαν ἐπάνω σ' αὐτά νεῦρα καί σάρκες. Ἐπάνω στίς σάρκες καί τά νεῦρα, ἁπλώθηκε δέρμα, ἀλλά πνοή ζωῆς δέν ὑπῆρχε ἀκόμη σ' αὐτά τά σώματα. Ὁ Κύριος εἶπε τότε πρός ἐμένα· προφήτευσε στό Πνεῦμα· Υἱέ ἀνθρώπου, προφήτευσε καί πές στό ζωογόνο Πνεῦμα· αὐτά λέει ὁ Κύριος· ἀπό τούς τέσσερις ἀνέμους, ἀπό ὅλα τά σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, σύ Πνεῦμα, πανταχοῦ παρόν, ἔλα ἐδῶ καί ἐμφύσησε στά νεκρά αὐτά σώματα, γιά νά πάρουν ζωή καί νά ζήσουν. Προφήτευσα, ὅπως ὁ Κύριος μέ διέταξε, καί ἦρθε πράγματι σ' αὐτά τό Πνεῦμα τῆς ζωῆς καί ἔζησαν καί στά-

θηκαν ὄρθια ἐπάνω στά πόδια τους, λαός πάρα πολύς. Ὁ Κύριος μίλησε πάλι σ' ἐμένα καί εἶπε· Υἱέ ἀνθρώπου, αὐτά τά κόκκαλα ὑποδηλώνουν τόν ἰσραηλιτικό λαό, διότι οἱ Ἰσραηλίτες λένε, ὁ καθένας γιά τόν ἑαυτό του καί γι' ὁλόκληρο τόν λαό, ὅτι τά κόκκαλα μας ἔγιναν κατάξηρα, χάθηκε πλέον κάθε ἐλπίδα γιά μᾶς· ἔχουμε ὁριστικά χαθεῖ. Γι' αὐτό προφήτευσε καί πές σ' αὐτούς· αὐτά λέει ὁ Κύριος· Νά, ἐγώ θά ἀνοίξω τούς τάφους σας καί θά σᾶς βγάλω μέσα ἀπό τά μνήματά σας καί θά σᾶς ἐπαναφέρω στήν χώρα τοῦ Ἰσραήλ. Καί τότε θά μάθετε, ὅτι ἐγώ εἶμαι ὁ Κύριος, ὅταν θά ἀνοίξω τούς τάφους σας καί θά βγάλω τόν λαό μου μέσα ἀπό τά μνήματά του. Θά σᾶς δώσω τό ζωοποιό μου Πνεῦμα, θά ἀναστηθεῖτε καί θά ἀποκτήσετε ζωή. Θά σᾶς ἐγκαταστήσω στήν χώρα σας καί θά μάθετε, ὅτι ἐγώ εἶμαι ὁ Κύριος. Ἐγώ μίλησα καί θά πραγματοποιήσω αὐτά πού εἶπα, λέει ὁ Κύριος»[32].

32. «Καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ Κυρίου, καὶ ἐξήγαγέ με ἐν πνεύματι Κύριος καὶ ἔθηκέ με ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου, καὶ τοῦτο ἦν μεστὸν ὀστέων ἀνθρωπίνων· καὶ περιήγαγέ με ἐπ' αὐτὰ κυκλόθεν κύκλῳ, καὶ ἰδοὺ πολλὰ σφόδρα ἐπὶ προσώπου τοῦ πεδίου, ξηρὰ σφόδρα. καὶ εἶπε πρός με· υἱὲ ἀνθρώπου, εἰ ζήσεται τὰ ὀστέα ταῦτα; καὶ εἶπα· Κύριε Κύριε, σὺ ἐπίστῃ ταῦτα. καὶ εἶπε πρός με· προφήτευσον ἐπὶ τὰ ὀστᾶ ταῦτα καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· τὰ ὀστᾶ τὰ ξηρά, ἀκούσατε λόγον Κυρίου. τάδε λέγει Κύριος τοῖς ὀστέοις τούτοις· ἰδοὺ ἐγὼ φέρω ἐφ' ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκας, καὶ ἐκτενῶ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα καὶ δώσω πνεῦμά μου εἰς ὑμᾶς, καὶ ζήσεσθε· καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος. καὶ ἐπροφήτευσα καθὼς ἐνετείλατό μοι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐμὲ προφητεῦσαι καὶ ἰδοὺ σεισμός, καὶ προσήγαγε τὰ ὀστᾶ ἑκάτερον πρὸς τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ. καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ ἐπ'

Ὁ Κύριός μας ἐξήγγειλε ὅτι:

«Μήν ἀπορεῖτε γι' αὐτό. Πλησιάζει ὁ καιρός πού ὅλοι οἱ νεκροί θ' ἀκούσουν τήν φωνή Του κι ὅσοι ἔχουν πράξει δίκαια στήν ζωή τους θ' ἀναστηθοῦν γιά νά λάβουν μέρος στήν καινούρια ζωή· κι ὅσοι ἔπραξαν φαῦλα ἔργα θ' ἀναστηθοῦν γιά ν' ἀντιμετωπίσουν τήν καταδίκη»[33].

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος συμπερασματικῶς διατυπώνει τήν καθολική πίστη τῆς Ἐκκλησίας:

«Γιατί, ἀφοῦ πιστεύουμε ὅτι ὁ Ἰησοῦς πέθανε κι ἀναστήθηκε, ἔτσι κι ὁ Θεός αὐτούς πού πέθαναν πι-

---

αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες ἐφύοντο, καὶ ἀνέβαινεν ἐπ' αὐτὰ δέρμα ἐπάνω, καὶ πνεῦμα οὐκ ἦν ἐπ' αὐτοῖς. καὶ εἶπε πρός με· προφήτευσον ἐπὶ τὸ πνεῦμα, προφήτευσον, υἱὲ ἀνθρώπου, καὶ εἰπὸν τῷ πνεύματι· τάδε λέγει Κύριος· ἐκ τῶν τεσσάρων πνευμάτων ἐλθὲ καὶ ἐμφύσησον εἰς τοὺς νεκροὺς τούτους, καὶ ζησάτωσαν. καὶ ἐπροφήτευσα καθότι ἐνετείλατό μοι· καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα, καὶ ἔζησαν καὶ ἔστησαν ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν, συναγωγὴ πολλὴ σφόδρα. καὶ ἐλάλησε Κύριος πρός με λέγων· υἱὲ ἀνθρώπου, τὰ ὀστᾶ ταῦτα πᾶς οἶκος Ἰσραήλ ἐστι, καὶ αὐτοὶ λέγουσι· ξηρὰ γέγονε τὰ ὀστᾶ ἡμῶν, ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, διαπεφωνήκαμεν. διὰ τοῦτο προφήτευσον καὶ εἰπὸν πρὸς αὐτούς· τάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος ἐν τῷ ἀνοῖξαί με τοὺς τάφους ὑμῶν τοῦ ἀναγαγεῖν με ἐκ τῶν τάφων τὸν λαόν μου. καὶ δώσω πνεῦμά μου εἰς ὑμᾶς, καὶ ζήσεσθε, καὶ θήσομαι ὑμᾶς ἐπὶ τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ Κύριος· λελάληκα καὶ ποιήσω, λέγει Κύριος» (Ἰεζεκιήλ λζ΄ 1-14).

33. «Μὴ θαυμάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» (Ἰωάννου ε΄ 28-29).

στεύοντας στόν Ἰησοῦ θά τούς ἀναστήσει γιά νά ζήσουν μαζί Του»[34].

❀

Ε΄. Τό θεμέλιο τῆς νέας ζωῆς τῶν πιστῶν

1. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρεται στήν νέα ζωή πού γεννιέται ἀπό τήν συμμετοχή τοῦ πιστοῦ στόν θάνατο καί στήν ἀνάσταση.

«Πραγματικά, τό βάπτισμά μας σημαίνει πώς συμμετέχουμε στόν θάνατο καί στήν ταφή τοῦ Χριστοῦ. Κι ὅπως ὁ Πατέρας Θεός μέ τήν δύναμή Του ἀνέστησε τόν Χριστό ἀπό τούς νεκρούς, τό ἴδιο κι ἐμεῖς μποροῦμε νά ζήσουμε μία νέα ζωή»[35].

2. Στό πρόσωπο τοῦ ἀναστηθέντος καί ὑπερυψωθέντος Μεσσία γίνεται προσιτή ἀπό μᾶς ἡ σωτηρία πού κερδήθηκε ἐπάνω στόν σταυρό.

Ὁ εὐλογημένος καρπός τῆς θυσίας τοῦ Μονογενοῦς στόν Γολγοθᾶ εἶναι ἡ ἀποκατάσταση τῶν ἁμαρτωλῶν μέ τήν πίστη καί τήν μετάνοια καί τήν ἕνωση μέ τά ἅγια Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μέ τόν Λυτρωτή Ἰησοῦ Χριστό.

34. «Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ» (πρός Θεσσαλονικεῖς Α΄ δ΄ 14).

35. «Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (πρός Ρωμαίους στ΄4).

3. Γιά τόν εὐλογημένο αὐτό μυστικό καρπό, τῆς νέας ζωῆς μιλᾶνε ὅλες οἱ ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀπό τίς ὁποῖες κάθε μία ἔχει μία δεσπόζουσα ἄποψη:

Στήν πρός Ρωμαίους τήν δικαίωση ἐν Χριστῷ.
Στήν πρός Κορινθίους τόν ἁγιασμό ἐν Χριστῷ.
Στήν πρός Γαλάτας τήν ἐλευθερίᾳ ἐν Χριστῷ.
Στήν πρός Ἐφεσίους τήν ἑνότητα ἐν Χριστῷ.
Στήν πρός Φιλιππησίους τήν χαρά ἐν Χριστῷ.
Στήν πρός Κολοσσαεῖς τό πλήρωμα ἐν Χριστῷ.
Στήν πρός Θεσσαλονικεῖς τήν δόξα ἐν Χριστῷ.

❀

ΣΤ΄. Ἡ βάση τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κόσμου

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγγυᾶται:

Στήν ζωή τοῦ καθενός τήν ἀνάσταση τοῦ σώματός του.

Στήν ἐπίγεια ζωή, τήν φανέρωση τῆς βασιλείας τῆς δόξης.

Στήν ζωή τοῦ σύμπαντος τήν μεταμορφωμένη νέα δημιουργία.

❀

Τὴν Ἀνάστασίν σου
Χριστὲ Σωτήρ,
Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν
ἐν οὐρανοῖς· καὶ ἡμᾶς
τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον,
ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ
σε δοξάζειν.

Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει

Ἡ λαμπρή ἑορτή τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ γεμίζει τήν ψυχή τῶν πιστῶν ἀπό εὐφροσύνη μέ τό ὑψηλό περιεχόμενό της καί τήν μεγάλη σημασία της γιά τήν ζωή τους. Οἱ πιστοί χαιρόμαστε τό Πάσχα Κυρίου ἐπειδή τό Πάσχα εἶναι:

Α΄. Ἑορτή τῆς ἀγάπης

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός θυσιάσθηκε ἀπό ἀγάπη γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους, ὅπως διδάσκουν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι.

«Τόσο πολύ ἀγάπησε ὁ Θεός τόν κόσμο, ὥστε παρέδωσε στόν θάνατο τόν μονογενῆ Του Υἱό γιά νά μή χαθεῖ ὅποιος πιστεύει σ' Αὐτόν, ἀλλά νά ἔχει ζωή αἰώνια»[1].

1. «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάννου γ΄ 16).

«Ὁ Θεός ὅμως ξεπερνώντας αὐτά τά ὅρια ἔδειξε τήν ἀγάπη Του γιά μᾶς, γιατί ἐνῶ ἐμεῖς ζούσαμε ἀκόμη στήν ἁμαρτία, ὁ Χριστός ἔδωσε τήν ζωή Του γιά μᾶς»[2].

Ἡ νέα ἐντολή πού μᾶς ἔδωσε εἶναι:

«Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθώς ἐγώ ἠγάπησα ὑμᾶς»[3].

❀

Β΄. Ἑορτή νίκης τῆς ζωῆς κατά τοῦ θανάτου

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός μέ τήν Ἀνάστασή Του κατάργησε τίς συνέπειες τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ πού ἐπεσήμανε καί γιά τίς ὁποῖες προειδοποίησε τούς πρωτοπλάστους μέ τό:

«Ἧ δ' ἄν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»[4].

Τό *«θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»* σήμαινε πρῶτα τόν σωματικό θάνατο, πού εἶναι χωρισμός τῆς ψυχῆς ἀπό τό σῶμα καί ἔπειτα τόν πνευματικό θάνατο πού εἶναι αἰώνιος χωρισμός τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Θεό.

Σ' αὐτό τόν νόμο ὑπετάγησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εὐσεβεῖς καί ἀσεβεῖς, ὅπως διδάσκει ὁ ἀπόστολος Παῦλος:

«Ὡστόσο, ὁ θάνατος κυριάρχησε ἀπό τόν Ἀδάμ

2. «Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε» (πρός Ρωμαίους ε΄ 8).

3. Ἰωάννου ιγ΄ 34.

4. Γενέσεως β΄ 17.

μέχρι τόν Μωυσῆ σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους ἀκόμη καί σ' αὐτούς πού δέν ἁμάρτησαν ὅπως ὁ Ἀδάμ πού παρήκουσε μία ρητή ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀδάμ ἦταν προτύπωση τοῦ μελλοντικοῦ γενάρχη»[5].

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ὁ μόνος *«ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος»* (Ψαλμοῦ πζ΄ (πη΄) 87, 5) ἐπειδή ἦταν ἐλεύθερος ἀπό τό προπατορικό ἁμάρτημα καί δέν εἶχε προσωπικές ἁμαρτίες, ὥστε νά ὀφείλει νά ὑποστεῖ τίς συνέπειες πού βάρυναν τούς παραβάτες τῶν νόμων -τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ- ἐν τούτοις μέ τήν θέλησή Του ὑπετάγη στόν νόμο τοῦ θανάτου, ὡς νά ἦταν παραβάτης τοῦ θείου νόμου, παραμένοντας *«ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος»* γιά νά ἐλευθερώσει τούς ἀνθρώπους ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ θανάτου, διατάσσοντας «τούς δεσμίους: Ἐξέλθετε ἐλεύθεροι ἀπό τά δεσμά σας. Καί σ' αὐτούς πού εὑρίσκονται στό σκοτάδι τῆς πλάνης νά φανερωθοῦν στό φῶς»[6].

Τό μυστήριο τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξηγεῖ θεολογικά ὁ ἀπόστολος Παῦλος :

«Ἐπειδή λοιπόν τά παιδιά αὐτά ἦταν ἄνθρωποι, ἔγινε καί ὁ Ἰησοῦς ἄνθρωπος, γιά νά καταργήσει μέ τόν θάνατό Του αὐτόν πού ἐξουσίαζε τόν θάνατο, δηλαδή τόν διάβολο, καί μ' αὐτόν τόν τρόπο νά ἀπελευθερώσει ὅσους ὁ φόβος τοῦ θανάτου τούς εἶχε καταδικάσει νά εἶναι δοῦλοι σ' ὅλη τους τήν ζωή»[7].

5. «Ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος» (πρός Ρωμαίους ε΄ 14).

6. «Τοῖς ἐν δεσμοῖς ἐξέλθετε καί τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλυφθῆναι» (Ἡσαΐου μθ΄ 9).

7. «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκός καὶ αἵματος,

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος συνεχίζοντας τούς θεολογικούς στοχασμούς του ἐξηγεῖ, ὅτι ὅπως οἱ συνέπειες τῆς ἁμαρτίας τῶν προπατόρων Ἀδάμ καί Εὔας ἐπῆλθαν σ' ὁλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος, ἔτσι καί ἡ δωρεά τῆς ἀφέσεως, πού εἶναι συνέπεια τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, προσφέρεται ἀπό τόν Θεό σ' ὁλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος.

«Ἡ χάρη ὅμως τοῦ Θεοῦ, πού ἔφερε ὁ Χριστός, δέν συγκρίνεται μέ τήν παράβαση τοῦ Ἀδάμ. Γιατί ἐάν ἡ παράβαση ἑνός ἀνθρώπου εἶχε σάν συνέπεια τόν θάνατο ὅλων, πολύ περισσότερο ἡ χάρη πού μᾶς δώρισε, ἡ πλούσια δωρεά τῆς χάρης πού ἔφερε στόν κόσμο ὁ ἕνας ἄνθρωπος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πλημμύρισε ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Δέν συγκρίνεται ἡ πλούσια δωρεά τοῦ Χριστοῦ μέ τό κακό πού ἔκανε ἡ ἁμαρτία ἑνός ἀνθρώπου. Γιατί ἡ ἀπόφαση γιά τό ἕνα παράπτωμα ἦταν καταδικαστική, ἐνῶ ἡ χαριστική πράξη γιά τά πολλά παραπτώματα ὁδήγησε στήν ἀθώωση. Ἔφθασε, λοιπόν, τό παράπτωμα ἑνός ἀνθρώπου γιά νά κυριαρχήσει ὁ θάνατος σ' ὅλον τόν κόσμο, ἐξαιτίας ἑνός ἀνθρώπου. Τό ἴδιο, κι ἀκόμη περισσότερο, ὁ ἕνας Ἰησοῦς Χριστός θά γίνει ἡ αἰτία νά κυριαρχήσουν μέσα στήν ἀληθινή ζωή ὅσοι ἀποδέχονται τήν ἄφθονη χάρη τοῦ Θεοῦ καί τήν δωρεά τῆς λυτρώσεως. Τό συμπέρασμα εἶναι πώς, ὅπως τό ἕνα παράπτωμα ἔγινε αἰτία καταδίκης ὅλων

καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας» (πρός Ἑβραίους β΄ 14-15).

τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καί τό σωτήριο ἔργο ἔγινε αἰτία σωτηρίας καί ζωῆς γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους. Κι ὅπως ἡ παρακοή τοῦ ἑνός ἀνθρώπου ἔκανε ὅλη τήν ἀνθρωπότητα ἁμαρτωλή, ἔτσι καί μέ τήν ὑπακοή τοῦ ἑνός θά ἀναγνωριστοῦν ὅλοι ὡς δίκαιοι ἀπό τόν Θεό. Ἀνάμεσα στούς δύο γενάρχες μπῆκε στό μεταξύ ὁ νόμος, γιά νά φανοῦν πόσο πολλά ἦταν τά ἀνθρώπινα παραπτώματα. Κι ὅπου ἡ ἁμαρτία φάνηκε στό ἀληθινά τρομακτικό της μέγεθος, ἐκεῖ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ τήν ὑπερκάλυψε μέ τό παραπάνω. Ὅπως μέ τό ὅπλο τοῦ θανάτου κυριάρχησε στόν κόσμο ἡ ἁμαρτία, ἔτσι θά κυριαρχήσει καί ἡ χάρη μέ τήν σωτηρία, πού ὁδηγεῖ στήν αἰώνια ζωή μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας»[8].

Ὁ Κύριος πέθανε σταυρωμένος, ἀλλά στόν τάφο

8. «Ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι᾽ ἑνὸς ἁμαρτήσαντος τὸ δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄρα οὖν ὡς δι᾽ ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι᾽ ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. νόμος δὲ παρεισῆλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω καὶ ἡ χάρις βασιλεύσει διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν» (πρός Ρωμαίους ε΄ 15-21).

δέν φθάρηκε τό σῶμα Του. Ἡ ψυχή Του ἑνωμένη μέ τήν Θεότητά Του δέν κρατήθηκε, δέν αἰχμαλωτίσθηκε στόν Ἅδη στήν κατάσταση πού εὑρίσκοντο οἱ ψυχές ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί δέν εἶχαν κοινωνία μέ τόν Θεό. Ἐπανῆλθε στήν ζωή τρεῖς ἡμέρες μετά τόν θάνατό Του, ἀφοῦ δέν ἦτο δυνατόν ὁ θάνατος νά ἐξουσιάζει τόν Ἀρχηγό καί Χορηγό τῆς ζωῆς.

Ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος, τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς κηρύττοντας στό συγκεντρωμένο πλῆθος τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου καί προτρέποντάς τους νά μετανοήσουν καί νά βαπτισθοῦν, ἐπικαλεῖται τούς προφητικούς λόγους τοῦ Δαβίδ πού προλέγουν, αὐτά τά τρία πού συνθέτουν τό μυστήριο τοῦ θεανδρικοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι τό σῶμα Του δέν θά φθαρεῖ στόν τάφο, ὅτι ἡ ψυχή Του δέν θά ἐγκαταλειφθεῖ στόν Ἅδη καί ὅτι ὁ Χριστός θά ἀναστηθεῖ:

«Ἰσραηλίτες, ἀκοῦστε αὐτά πού θά σᾶς πῶ: Ποιός ἦταν ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος σᾶς τό ἀπέδειξε ὁ Θεός μέ τά θαύματα καί τά καταπληκτικά ἔργα πού ἔκανε μέσω αὐτοῦ ἀνάμεσά σας. Αὐτά τά ξέρετε ἐσεῖς οἱ ἴδιοι πολύ καλά. Κι ὅμως ἐσεῖς τόν Ἰησοῦ τόν θανατώσατε, βάζοντας ἀνθρώπους πού δέν ἔχουν τόν νόμο τοῦ Θεοῦ νά τόν καρφώσουν στόν Σταυρό. Βέβαια, σᾶς παραδόθηκε γιατί ἔτσι ὅρισε ὁ Θεός, πού τό θέλησε καί τό γνώριζε. Ὁ Θεός ὅμως τόν ἀνέστησε, ἐλευθερώνοντάς Τον ἀπό τά δεσμά τοῦ θανάτου, γιατί ἦταν ἀδύνατον νά Τόν κρατήσει ὁ θάνατος. Πραγματικά, ὁ Δαβίδ λέει γι' Αὐτόν: Βλέπω τόν Κύριο πάντοτε μπροστά μου· εἶναι στά δεξιά μου γιά νά μέ προστατέψει. Γι' αὐτό χαίρεται ἡ

καρδιά μου καί τραγουδάει ἡ γλώσσα μου· κι ὅταν τό σῶμα μου πάει στόν τάφο, θά ἔχει τήν ἐλπίδα συντροφιά. Γιατί δέν θά ἐγκαταλείψεις τήν ψυχή μου στόν Ἅδη, οὔτε θ' ἀφήσεις τόν ἅγιό σου νά γνωρίσει τήν φθορά. Μοῦ ἔδειξες τόν δρόμο πρός τήν ζωή. Θά μέ γεμίσεις εὐφροσύνη, ὅταν θά εἶμαι κοντά σου. Ἀδελφοί, μπορῶ νά σᾶς πῶ ἐλεύθερα γιά τόν προπάτορα, τόν βασιλιά Δαβίδ, ὅτι καί πέθανε καί θάφτηκε καί τό μνῆμα του ὑπάρχει ἐδῶ μέχρι σήμερα. Ἐπειδή ὅμως ἦταν προφήτης καί γνώριζε ὅτι ὁ Θεός τοῦ ὑποσχέθηκε μέ ὅρκο πώς ἀπό ἕναν ἀπόγονό του θά ἀναστήσει τόν Χριστό ὡς ἄνθρωπο γιά νά καθίσει στόν θρόνο του, μίλησε προφητικά γιά τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος, οὔτε ἐγκαταλείφθηκε στόν Ἅδη, οὔτε τό σῶμα του γνώρισε φθορά. Αὐτόν τόν Ἰησοῦ τόν ἀνέστησε ὁ Θεός καί γιά τό γεγονός αὐτό ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε μάρτυρες. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀνέβηκε μέ τήν δύναμη τοῦ Θεοῦ στόν οὐρανό καί ἔλαβε ἀπό τόν Πατέρα τό Ἅγιο Πνεῦμα πού τοῦ τό εἶχε ὑποσχεθεῖ, τό μοίρασε πλούσια σ' ἐμᾶς, αὐτό πού τίς ἐνέργειές του ἐσεῖς τώρα βλέπετε καί ἀκοῦτε. Ὁ Δαβίδ, βέβαια, δέν ἀνέβηκε στόν οὐρανό, κι ὅμως λέει ὁ ἴδιος: Ὁ Κύριος εἶπε στόν Κύριό μου: Κάθισε στά δεξιά μου, ὥσπου νά ὑποτάξω τούς ἐχθρούς σου κάτω ἀπ' τά πόδια σου. Ἄς γνωρίζει, λοιπόν, μέ βεβαιότητα ὁ κάθε Ἰσραηλίτης ὅτι αὐτόν τόν Ἰησοῦ, πού ἐσεῖς τόν σταυρώσατε, ὁ Θεός τόν ἀνέδειξε Κύριο καί Μεσσία!»[9].

9. «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ

Αὐτές οἱ ἀρχές τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας περί τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἐνέπνευσαν τούς Ὑμνογράφους τοῦ Κανόνος τοῦ Ὄρθρου τοῦ Μεγάλου Σαββάτου:

«Διὰ θανάτου τὸ θνητόν, διὰ ταφῆς τὸ φθαρτὸν μεταβάλλεις· ἀφθαρτίζεις γὰρ θεοπρεπέστατα, ἀπαθανατίζων τὸ πρόσλημμα· ἡ γὰρ σάρξ σου διαφθορὰν οὐκ εἶδε Δέσποτα, οὐδὲ ἡ ψυχή σου εἰς Ἅδου, ξενοπρεπῶς ἐγκαταλέλειπται»[10] .

Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λαβόντες, διὰ χειρὸς ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλατε· ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησε λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ. Δαυΐδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν· προορώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ τοῦτο ηὐφράνθη ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ᾽ ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυΐδ ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὅτι οὐ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. Οὐ γὰρ Δαυΐδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός· εἶπεν Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε» (Πράξεων β΄ 22-36).

10. Τροπάριον τῆς ε΄ ᾠδῆς.

«Μία ὑπῆρχεν, ἡ ἐν τῷ Ἅδῃ ἀχώριστος, καὶ ἐν τάφῳ, καὶ ἐν τῇ Ἐδέμ, Θεότης Χριστοῦ, σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν μελῳδούντων· Λυτρωτά, ὁ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ»[11].

❀

Γ΄. Ἑορτή τῆς αὐτοθυσίας

Ὁ Κύριος στήν ἀρχιερατική προσευχή Του ἐξήγησε τόν σκοπό τῆς θυσίας Του:

«Καί γιά χάρη τους ἀφιερώνω καί προσφέρω τόν ἑαυτό μου σ' ἐσένα, ὥστε κι αὐτοί, μέ τήν βοήθεια τῆς ἀλήθειας, νά εἶναι ἀφιερωμένοι σ' ἐσένα»[12].

Ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός θυσιάστηκε γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους, ἀποτελεῖ θεμελιώδη διδασκαλία τῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ σωτηρία προσφέρεται σ' ὅλους ἰσότιμα μέ τίς πνευματικές προϋποθέσεις τῆς πίστεως στόν Ἰησοῦ Χριστό, στήν δύναμη τῆς ἀπολυτρωτικῆς θυσίας Του καί τήν ἀποδοχή τῆς διδασκαλίας Του.

Ἔγινε ἐθελούσιο θῦμα ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καί σωτηρίας. Τήν αὐτοθυσία ἐξηγεῖ καί ἐξυμνεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφοντας ὅτι:

«Γιατί ὁ Χριστός, παρ' ὅλο πού ἤμασταν ἀκόμη ἀνίκανοι νά κάνουμε τό καλό, πέθανε γιά μᾶς, τούς ἀσεβεῖς ἀνθρώπους, στόν προκαθορισμένο καιρό. Δύ-

11. Τροπάριον τῆς ζ΄ ᾠδῆς.

12. «Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ» (Ἰωάννου ιζ΄ 19).

σκολα θά ἔδινε κανείς τήν ζωή του ἀκόμη καί γιά ἕνα δίκαιο ἄνθρωπο. Ἴσως ἀποφάσιζε κανείς νά πεθάνει γιά κάποιον καλό ἄνθρωπο»[13].

❀

Δ΄. Ἑορτή τῆς συγγνώμης – τῆς συγχωρήσεως ἤ ἀφέσεως, τῆς καταλλαγῆς

Οἱ τρεῖς αὐτές ἔννοιες συνδέονται μεταξύ τους ὡς ἑξῆς:

Ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ συγγνώμη γιά τίς ἁμαρτίες του ἀπό τόν Θεό γιά τήν παράβαση τῶν ἐντολῶν Του κατά τό *«συγγνώμη ἐκ τοῦ τάφου ἀνέτειλε»* τοῦ Κατηχητικοῦ λόγου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ Θεός δέχεται τήν συγγνώμη καί συγχωρεῖ τόν ἄνθρωπο, ἐξαφανίζει τίς ἁμαρτίες του ὡς μηδέποτε γενόμενες, τοῦ δίνει δηλαδή ἄφεση ἁμαρτιῶν. Ἔτσι ἐπέρχεται ἡ καταλλαγή καί ἡ συμφιλίωση καί ἀποκαθίσταται ἡ κοινωνία Θεοῦ καί ἀνθρώπου.

«Παρ' ὅ,τι ἤμασταν ἐχθροί μέ τόν Θεό, μᾶς συμφιλίωσε μαζί του ὁ σταυρικός θάνατος τοῦ Υἱοῦ Του· πολύ περισσότερο τώρα πού συμφιλιωθήκαμε, ἡ ζωή Του θά μᾶς χαρίσει τήν σωτηρία. Κι ὄχι μόνο συμφιλιωθήκαμε, ἀλλά καί καυχόμαστε γιά τόν Θεό, πού μᾶς

13. «Ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν» (πρός Ρωμαίους ε΄ 6-7).

ἔδωσε τώρα αὐτή τήν συμφιλίωση μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»[14].

«Δηλαδή, ὁ Θεός ἦταν αὐτός πού στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ συμφιλίωσε τόν κόσμο μαζί Του, χωρίς νά καταλογίσει στούς ἀνθρώπους τά παραπτώματά τους, κι ἐπίσης ἀνέθεσε σ' ἐμᾶς νά ἀναγγείλουμε τό γεγονός τῆς συμφιλίωσης»[15].

Γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία στό Δοξαστικό τῶν Αἴνων τοῦ Πάσχα *«Ἀναστάσεως ἡμέρα»* προτρέπει τούς πιστούς *«συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει»*.

❀

Ε΄. Ἑορτή τῆς ἀλληλεγγύης

Ὁ Κύριος μᾶς ζήτησε νά μήν λησμονοῦμε τούς ἀδύνατους, τούς ἀσθενεῖς, τούς ἐγκατελελειμένους, τούς πονεμένους, τούς εὑρισκομένους στό περιθώριο τῆς ζωῆς καί τῆς κοινωνίας. Στήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὅλοι εἴμαστε εὐπρόσδεκτοι καί κανείς δέν ἀποκλείεται, ἐάν μόνος του δέν θελήσει, ν' ἀποκλεισθεῖ.

Στόν Κατηχητικό λόγο του ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρει:

14. «Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν» (πρός Ρωμαίους ε΄ 10-11).

15. «Ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς» (πρός Κορινθίους Β΄ ε΄ 19).

«Μηδεὶς θρηνείτω πενίαν, ἐφάνη γὰρ ἡ κοινὴ Βασιλεία».

❀

ΣΤ΄. Ἑορτή τῆς ἀδελφοσύνης

Ὁ Κύριος μᾶς δίδαξε νά θεωροῦμε τούς συνανθρώπους μας ἀδελφούς μας λέγοντας:

«Κι ἐσεῖς ὅλοι εἶστε ἀδελφοί»[16].

Ὁ κορυφαῖος τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρος προτρέπει τούς πιστούς νά ἐπιδεικνύουν ἀγάπη πρός τούς ἀδελφούς τους λέγοντας: *«Τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε»*[17].

*

Στό Δοξαστικό αἴνων ἡ Ἐκκλησία μ�ς καλεῖ *«ἀλλήλους περιπτυξώμεθα»*.

Ἀφοῦ ἑνωθοῦμε μέ τά δεσμά τῆς ἀδελφότητας, τότε μποροῦμε νά χαροῦμε καί νά ἑορτάζουμε ψάλλοντες τό *«Χριστὸς Ἀνέστη»*.

*

Αὐτές εἶναι οἱ ἀξίες καί τά βάθρα τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς, τοῦ Χριστιανοῦ. Αὐτό εἶναι καί τό ἄθλημα τοῦ Χριστιανοῦ.

Γι' αὐτό εἴμαστε ὑπερήφανοι πού πιστεύουμε στόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό καί εἴμαστε Χριστιανοί.

16. «Πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε» (Ματθαίου κγ΄ 8).
17. Α΄ Πέτρου β΄ 17, πρβλ. Α΄ Πέτρου ε΄ 9.

Εμπειρια αναστασεως

«Χαρᾶς τὰ πάντα πεπλήρωται, τῆς ἀναστάσεως τὴν πεῖραν εἰληφότα»[1].

Στόν ἀναστάσιμο ὕμνο πού τέθηκε ἐπί κεφαλῆς τῶν σχολίων πού ἀκολουθοῦν, ἡ Ἐκκλησία διακηρύσσει πανηγυρικά, ὅτι ὁ σύμπας κόσμος γέμισε χαρά, ὅταν βεβαιώθηκε καί ἀπέκτησε πείρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καί πολλοί ἄλλοι ἀπό τούς μαθητές τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄνδρες καί γυναῖκες Τόν εἶδαν καί Τόν συναναστράφηκαν ἀναστάντα.

Ἄς δοῦμε πῶς ἀποκτᾶται ἡ ἐμπειρία τῆς ἀναστάσεως ἀπό τούς πιστούς.

Α΄. Ἡ ἐμπειρία τῆς ἀναστάσεως ἀποκτᾶται μέ τήν νέκρωση τῶν παθῶν.

Οἱ ἱεροί Εὐαγγελιστές μαρτυροῦν, ὅτι ὁ Κύριος ἐλευθερώνει τούς μαθητές Του ἀπό τήν ἁμαρτία κατά τήν διακήρυξή Του:

1. Ἀναστάσιμο Στιχηρό τῶν Αἴνων τῆς Κυριακῆς τοῦ Γ΄ ἤχου.

«Κι ὁ Ἰησοῦς τούς ἀποκρίθηκε: Σᾶς βεβαιώνω ὅτι ὅποιος ἁμαρτάνει γίνεται δοῦλος τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δοῦλος ὅμως δέν ἀνήκει γιά πάντα σέ μία οἰκογένεια, ἐνῶ ὁ υἱός ἀνήκει σ' αὐτήν γιά πάντα. Ἄν, λοιπόν, σᾶς ἐλευθερώσει ὁ Υἱός τότε θά εἶστε πραγματικά ἐλεύθεροι»[2].

Τήν ἐμπειρία τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας καί ἀναστάσεως ἀποκτοῦν ὅσοι ὑποτάσσονται στόν νόμο τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κατά τήν διδασκαλία τοῦ ἀποστόλου Παύλου:

«Γιατί ὁ Ἰησοῦς Χριστός μᾶς ὁδήγησε στόν χῶρο ὅπου κυριαρχεῖ τό ζωοποιό Πνεῦμα καί μᾶς ἀπελευθέρωσε ἀπό τήν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου»[3].

Σ' αὐτή τήν πνευματική ἐλευθερία ἀναφέρεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέποντας τούς Γαλάτες καί ὅλους τούς πιστούς νά παραμείνουν στήν ἐλευθερία πού χαρίζει ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, λέγοντας:

«Ὁ Χριστός μᾶς ἀπελευθέρωσε γιά νά εἴμαστε ἐλεύθεροι. Παραμένετε, λοιπόν, σταθεροί στήν ἐλευθερία καί μήν ξαναμπαίνετε κάτω ἀπό ζυγό δουλείας»[4].

2. «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε» (Ἰωάννου η΄ 34-36).

3. «Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου» (πρός Ρωμαίους η΄ 2).

4. «Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν, ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε» (πρός Γαλάτας ε΄ 1).

Β΄. Ἐμπειρία ἀναστάσεως ἀποκτᾶται μέ τήν καινή ἐν Χριστῷ ζωή, ὅπως αὐτή βιώνεται ἀπό τούς μαθητές τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ τόν προσωπικό ἀγώνα τους κατά τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας καί τήν συμμετοχή τους στά ἁγιαστικά μυστήρια, κατά τήν διδασκαλία τοῦ ἀποστόλου Παύλου:

«Ἤ μήπως λησμονεῖτε πώς τό βάπτισμα στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σημαίνει συμμετοχή στόν θάνατό Του; Πραγματικά, τό βάπτισμά μας σημαίνει πώς συμμετέχουμε στόν θάνατο καί στήν ταφή τοῦ Χριστοῦ. Κι ὅπως ὁ Πατέρας Θεός μέ τήν δύναμή του ἀνέστησε τόν Χριστό ἀπό τούς νεκρούς, τό ἴδιο κι ἐμεῖς μποροῦμε νά ζήσουμε μία νέα ζωή. Ὅπως δηλαδή ἐνταχθήκαμε ὀργανικά στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ μέ μία πράξη πού συμβολίζει συμμετοχή στόν θάνατό Του, ἔτσι θά συμμετάσχουμε πραγματικά καί στήν Ἀνάστασή Του. Ξέρουμε ἄλλωστε μέ βεβαιότητα τοῦτο: Ὁ παλαιός ἁμαρτωλός ἑαυτός μας πέθανε στόν σταυρό μαζί μέ τόν Χριστό. Ἔτσι, ἔπαψε νά ζεῖ ὁ ἁμαρτωλός ἄνθρωπος καί δέν εἴμαστε πιά ὑπόδουλοι στόν ζυγό τῆς ἁμαρτίας»[5].

«Ξέρουμε ἄλλωστε καλά πώς ὁ ἀναστημένος Χρι-

5. «Ἤ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα, τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ» (πρός Ρωμαίους στ΄ 3-6).

στός δέν εἶναι πιά ὑπόδουλος στόν θάνατο, γιατί ὁ θάνατος δέν τόν ἐξουσιάζει πιά. Πέθανε γιά νά νεκρώσει μία γιά πάντα τήν ἁμαρτία μέ τόν σταυρικό Του θάνατο, κι ἡ τωρινή Του ζωή εἶναι ζωή κοντά στόν Θεό. Ἔτσι νά σκέφτεστε κι ἐσεῖς γιά τόν ἑαυτό σας: Ἔχετε πεθάνει γιά τήν ἁμαρτία, κι ἡ ζωή σας εἶναι πιά κοντά στόν Θεό χάρη στήν ἕνωσή σας μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό τόν Κύριό μας. Μήν ἀφήνετε, λοιπόν, τήν ἁμαρτία νά κυριαρχεῖ στό φθαρτό σας σῶμα. Καί μήν ὑπακούετε σ' αὐτήν ὑποκύπτοντας στίς ἐπιθυμίες του. Κι ἀκόμη, μήν ἀφήνετε τίποτα ἀπό τόν ἑαυτό σας στήν διάθεση τῆς ἁμαρτίας γιά νά τά χρησιμοποιήσει αὐτή ἐναντίον του σάν ὄργανο γιά τό κακό. Ἀντίθετα, νά προσφέρετε τόν ἑαυτό σας στόν Θεό, ὅπως ταιριάζει σέ ἀνθρώπους πού πέθαναν κι ἀναστήθηκαν γιά μία νέα ζωή. Νά κάνετε κάθε μέλος σας ὅπλο στά χέρια τοῦ Θεοῦ γιά τό καλό»[6].

Γ΄. Ἐμπειρία ἀναστάσεως ἀποκτᾶται μέ τήν κοινωνία στά παθήματα καί στόν θάνατο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

6. «Εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνῄσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ, ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ» (πρός Ρωμαίους στ΄ 9-13).

Ὁ Κύριος μακάρισε ὅσους διώκονται γιά τό ὄνομά Του, γιά τήν διδασκαλία Του, γιά τό Εὐαγγέλιό Του, μέ τήν πίστη τους:

«Μακάριοι εἶστε ὅταν σᾶς χλευάσουν καί σᾶς καταδιώξουν καί σᾶς κακολογήσουν μέ κάθε ψεύτικη κατηγορία ἐξαιτίας μου»[7].

Προειδοποίησε γιά τό μῖσος τοῦ κόσμου πρός τούς Μαθητές Του:

«Ἄν σᾶς μισεῖ ὁ κόσμος, νά ξέρετε πώς πρίν ἀπό σᾶς ἐμένα ἔχει μισήσει. Ἄν ἀνήκατε στόν κόσμο, τότε ὁ κόσμος θά σᾶς ἀγαποῦσε σάν κάτι δικό του. Ἐπειδή ὅμως δέν ἀνήκετε στόν κόσμο, ἀφοῦ ἐγώ σᾶς διάλεξα καί σᾶς ξεχώρισα ἀπό τόν κόσμο, γι' αὐτό σᾶς μισεῖ ὁ κόσμος. Νά θυμᾶστε τόν λόγο πού σᾶς εἶπα: Δέν ὑπάρχει δοῦλος ἀνώτερος ἀπό τόν κύριό του. Ἄν ἐμένα καταδίωξαν, θά καταδιώξουν κι ἐσᾶς· ἄν ἐφήρμοσαν τά λόγιά μου, θά ἐφαρμόσουν καί τά δικά σας. Ἀλλά θά σᾶς τά κάνουν ὅλα αὐτά ἐξαιτίας μου, γιατί δέν ξέρουν αὐτόν πού μέ ἔστειλε. Ἄν δέν εἶχα ἔρθει καί δέν τούς εἶχα κηρύξει, δέν θά εἶχαν ἁμαρτία. Τώρα ὅμως δέν ἔχουν καμμιά δικαιολογία γιά τήν ἁμαρτία πού διαπράττουν. Ὅποιος μισεῖ ἐμένα, μισεῖ καί τόν Πατέρα μου. Ἄν δέν εἶχα κάνει ἀνάμεσά τους τά ἔργα πού κανείς ἄλλος δέν ἔκανε, δέν θά εἶχαν ἁμαρτία. Τώρα ὅμως καί τά ἔργα ἔχουν δεῖ καί μᾶς ἔχουν μισήσει κι ἐμένα καί τόν Πατέρα μου. Ἀλλά αὐτό γί-

7. «Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ» (Ματθαίου ε΄ 11).

νεται γιά νά ἐκπληρωθεῖ ὁ λόγος πού εἶναι γραμμένος στόν νόμο τους: μέ μίσησαν χωρίς καμμιά αἰτία»[8].

Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι βίωναν τόν διωγμό τους γι' αὐτό γράφουν:

«Στούς πρεσβυτέρους σας ἔχω νά δώσω μερικές συμβουλές ὡς πρεσβύτερος κι ἐγώ, μάρτυρας τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ καί μέτοχος στήν δόξα Του, πού θ' ἀποκαλυφθεῖ μελλοντικά»[9].

«Στό ἑξῆς ἄς μή μοῦ δημιουργεῖ κανένας προβλήματα. Ἀρκετά ἔχω πάθει γιά τόν Ἰησοῦ, ὅπως δείχνουν τά σημάδια στό σῶμα μου»[10].

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος δίνει μία ἐνδιαφέρουσα διάσταση τῶν παθημάτων τῶν Ἀποστόλων καί γενικῶς

8. «Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν» (Ἰωάννου ιε΄ 18-25).

9. «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός» (Α΄ Πέτρου ε΄ 1).

10. «Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω» (πρός Γαλάτας στ΄ 17).

τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι αὐτά τά παθήματα δείχνουν τήν δύναμη τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ. Ὅπως οἱ διῶκτες Του πίστευαν ὅτι μέ τόν θάνατο θά Τόν ἐξοντώσουν ὁριστικά, ἀλλά Ἐκεῖνος ἀναστήθηκε, ἔτσι καί οἱ ποιμένες, ἐνῶ διώκονται καί οἱ διῶκτες τους πιστεύουν ὅτι θά τούς ἐξοντώσουν, ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ τούς καθιστᾶ δυνατώτερους γιά τό ἔργο τους καί τήν ἀποστολή τους.

«Συνεχῶς ὑποφέρουμε σωματικά μετέχοντας ἔτσι στόν θάνατο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, γιά νά φανερωθεῖ στό πρόσωπό μας ἡ ζωή τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ. Δηλαδή εἴμαστε ζωντανοί, ἀλλά ἐκθέτουμε συνεχῶς τόν ἑαυτό μας στόν θάνατο γιά χάρη τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε νά φανερωθεῖ στό θνητό μας σῶμα ἡ ζωή τοῦ Ἰησοῦ»[11].

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐνθαρρύνει τούς πιστούς νά δείχνουν καρτερία καί ὑπομονή ὅταν ὑποφέρουν γιά χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ:

«Ἀγαπητοί μου, μήν παραξενεύεσε γιά τήν φοβερή δοκιμασία μέ τήν ὁποία δοκιμάζεσθε, σάν νά ἦταν κάτι παράξενο. Ἀντίθετα, νά χαίρεσθε πού συμμετέχετε στά παθήματα τοῦ Χριστοῦ, γιατί ἔτσι θά γεμίσετε χαρά κι ἀγαλλίαση, ὅταν ἀποκαλυφθεῖ ἡ δόξα Του. Εὐτυχισμένοι εἶστε ἄν σᾶς ντροπιάζουν γιά τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Γιατί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ σ' ὅλη Του

11. «Πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν» (πρός Κορινθίους Β΄ δ΄ 10-11).

τήν μεγαλοπρέπεια καί δύναμη ἀναπαύεται σ' ἐσᾶς· αὐτό τό ὄνομα ἀπ' αὐτούς βλασφημεῖται, ἀπό σᾶς ὅμως δοξάζεται. Προσέχετε νά μή φθάνει κανένας ἀπό σᾶς νά ὑποφέρει τιμωρίες ἐπειδή σκότωσε ἤ ἔκλεψε ἤ ἔκανε κακό ἤ ἀναμείχθηκε σέ ξένες ὑποθέσεις. Ἄν ὅμως ὑποφέρει γιατί εἶναι χριστιανός, νά μήν ντρέπεται ἀλλά νά δοξάζει τόν Θεό γι' αὐτό. Εἶναι καιρός πιά ν' ἀρχίσει ἡ κρίση ἀπό τόν λαό τοῦ Θεοῦ. Κι ἄν ἡ κρίση ἀρχίσει πρῶτα ἀπό μᾶς, σκεφθεῖτε τί ἔχει νά γίνει μέ ὅσους δέν δέχονται τό εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ. Κι ἄν μόλις καί μετά βίας σώζονται οἱ δίκαιοι ἄνθρωποι, τί θά συμβεῖ μέ τούς ἁμαρτωλούς καί ἀπίστους; Ἐκεῖνοι, λοιπόν, πού ὑποφέρουν, γιατί ἔτσι τό θέλησε ὁ Θεός, ἄς ἐμπιστεύονται τόν ἑαυτό τους μέ τίς καλές τους πράξεις στόν Θεό, πού κρατάει τίς ὑποσχέσεις του»[12].

Ἔτσι οἱ μαθητές τοῦ Κυρίου γίνονται μιμητές τῶν παθημάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί κοινωνοί τῆς δόξας

12. «Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται· κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος· εἰ δὲ ὡς Χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σῴζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; Ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ» (Α΄ Πέτρου δ΄ 12-19).

πού θά φανερωθεῖ κατά τήν δευτέρα παρουσία Του, ὅταν ἔρθει *«ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ»*[13].

Ὅσοι ἀποκτήσουν τήν ἐμπειρία τῆς Ἀναστάσεως εἶναι κατά τόν χαρακτηρισμό τοῦ Κυρίου υἱοί τῆς ἀναστάσεως πού διακήρυξε ὅτι:

«Κι αὐτό, γιατί δέν θά ὑπάρχει γι' αὐτούς θάνατος σάν ἀναστημένοι ἄνθρωποι πού θά εἶναι· θά εἶναι ἴσοι μέ τούς ἀγγέλους καί παιδιά τοῦ Θεοῦ»[14].

Αὐτή κατά τόν Εὐαγγελιστή Ἰωάννη εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάσταση (πνευματική). Σ' ὅσους μετέχουν σ' αὐτή δέν ἔχει ἐξουσία ὁ δεύτερος θάνατος (πνευματικός).

«Οἱ ὑπόλοιποι ἀπό τούς νεκρούς δέν ξαναγύρισαν στήν ζωή ὥσπου νά συμπληρωθοῦν τά χίλια χρόνια. Αὐτή εἶναι ἡ πρώτη ἀνάσταση. Μακάριοι καί ἅγιοι αὐτοί πού θά πάρουν μέρος στήν πρώτη ἀνάσταση· σ' αὐτούς ὁ δεύτερος θάνατος δέν ἔχει καμμιά ἐξουσία. Αὐτοί θ' ἀποτελέσουν τό ἱερατεῖο τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Χριστοῦ καί θά βασιλέψουν μαζί του χίλια χρόνια»[15].

*

«Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι
προσκυνήσωμεν Ἅγιον Κύριον Ἰησοῦν τὸν μόνον
ἀναμάρτητον».

13. Ματθαίου κε΄ 31.

14. «Οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ υἱοί εἰσι τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες» (Λουκᾶ κ΄ 36).

15. «Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη» (Ἀποκαλύψεως κ΄ 5-6).

Διὰ παντὸς εὐλογοῦντες
τὸν Κύριον, ὑμνοῦμεν
τὴν Ἀνάστασιν αὐτοῦ·
Σταυρὸν γὰρ ὑπομείνας,
θανάτῳ τῷ θάνατον
ὤλεσε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

«ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»

Παραθέτουμε, γιά τήν πνευματική κατάρτηση τῶν πιστῶν, τό σχετικό κεφάλαιο «ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ» ἐρανισμένο ἀπό τό ἔργο τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Βασιλείου Βέλλα *«Θρησκευτικαί Προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης»** πού σχολιάζει τήν προφητεία τοῦ Ἡσαΐου γιά τό Πάθος τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ πού ὁ προφήτης προαναγγέλλει ἀποκαλώντας Τον Δοῦλο τοῦ Θεοῦ.

* Τόμος Α΄, Ἔκδοσις Γ΄, σελ. 284-309. Ἀθῆναι 1968.

Ὁ Σταυρός σου Κύριε,
ζωὴ καὶ Ἀνάστασις,
ὑπάρχει τῷ λαῷ σου·
καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ πεποιθότες,
σὲ τὸν ἀναστάντα,
θεὸν ἡμῶν ὑνοῦμεν·
ἐλέησον ἡμᾶς.

«ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας βαίνων ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ μεγάλου Μωυσέως, ὅστις διὰ τῆς θρησκείας ἐζήτησε νὰ δημιουργήσῃ «λαὸν τοῦ Θεοῦ», ἐξέρχεται τῶν στενῶν ἐθνικῶν ὁρίων καὶ θραύων τὰ ἐθνικὰ ἰδανικὰ τῶν συγχρόνων του περὶ πολιτικῆς κυριαρχίας τοῦ Ἰσραὴλ διαγράφει εἰς αὐτὸν ὡραιότερα καὶ ὑψηλότερα ἰδεώδη, τὴν ἐκ τῆς κλήσεως αὐτοῦ ἀπορρέουσαν ὑποχρέωσιν τῆς ἀνὰ τὰ ἔθνη κηρύξεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ διανοίγει ἐλευθέραν τὴν ὁδὸν πρὸς τὰ ἔθνη, πρὸς ἃ εὐαγγελίζεται τὴν ἔλευσιν τοῦ Λυτρωτοῦ Μεσσία.

Περὶ τοῦ Μεσσίου τούτου γίνεται ἐκτενὴς λόγος καὶ μὲ θαυμαστὴν ἐνάργειαν περιγράφεται τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Εἰς τὰ περίφημα τέσσαρα τεμάχια α) 42,1-9 β) 49,1-6 γ) 50,4 9 δ) 52$_{13}$,-53,$_{12}$, τὰ ἀναφερόμενα ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μεσσίου[1]. Τὰ τε-

1. Ὡς πρὸς τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν τεμαχίων τούτων διαφορά τις μεταξὺ τῶν ἑρμηνευτῶν ὑπάρχει, συνισταμένη εἰς τὴν προσθή-

μάχια ταῦτα ἔχουν ἑνότητα θέματος καὶ ἀποτελοῦν ἴδιαν συλλογήν, γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προφήτου. Εἰς τὰ τεμάχια ταῦτα ὁ προφήτης δὲν καλεῖ τὴν σπουδαίαν ταύτην προσωπικότητα διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μεσσίου ἀλλ' ὀνομάζει αὐτήν τιμητικῶς «Δοῦλον» (Ἑβρ. Ebed) τοῦ Κυρίου»[2], χαρακτηρίζει τοῦτον ὡς «ἐκλεκτὸν» τοῦ Θεοῦ[3] καὶ ἀπεκδέχεται αὐτὸν ἐκ κοιλίας μητρὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀφωρισμένον εἰς ἐπιτέλεσιν τοῦ σπουδαιοτέρου ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ ἔργου τοῦ Θεοῦ, τῆς λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου[4]. Καίτοι τοιοῦτος μέγας εἶναι ὁ προορισμὸς τοῦ Δούλου τούτου, ἡ κατ' ἄνθρωπον ὅμως καταγωγὴ αὐτοῦ εἶναι ταπεινή, διὸ καὶ ἀναπτύσσεται ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας[5]. Φέρει ὅμως ἐν ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ[6], ἔχει γλῶσσαν προφητικήν[7], εἶναι ἄμωμος καὶ ἀναμάρτητος[8], ἔχει δὲ ὁ ἴδιος συναίσθησιν τῆς θείας ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς αὐτοῦ[9]. Περαιτέρω παρίσταται ὡς προωρισμένος νὰ κηρύξῃ καὶ γνωρίσῃ τὴν «ἀλήθειαν», τὴν ἀληθῆ δῆλον ὅτι θρησκευτικὴν γνῶσιν, ἀνὰ τὰ ἔθνη εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς[10], νὰ

κην ἢ ἀφαίρεσιν στίχων τινῶν ἄνευ οὐσιώδους μεταβολῆς τῆς ἐννοίας τοῦ κειμένου. Γενικῶς τέσσαρα τεμάχια ἀναγνωρίζονται, καίτοι μερικοὶ προσθέτουν καὶ τὸ 61,1-3.

2. Ἡσ. 42,1. 49,3. 52,13 κλπ. Οἱ Ο΄ τὴν λέξιν Ebed μετέφρασαν διὰ τοῦ «παῖς» μόνον δὲ ἐν Ἡσ. 49,5 διὰ τοῦ «δοῦλος.»

3. Ἡσ. 42,1.

4. Ἡσ 49,1.

5. Ἡσ 53,2.

6. Ἡσ 42,1. 61,1.

7. Ἡσ. 50,4.

8. Ἡσ. 53, 9.

9. Ἡσ. 50,4.

10. Ἡσ. 42,4. 49,6.

φέρῃ τὸ «φῶς» εἰς τοὺς ἐθνικούς, νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καθολικὴν «σωτηρίαν» (Ἡσ. 49,6), ἣν καὶ αἱ μακρυναὶ ἀκόμη νῆσοι παρίστανται ἐναγωνίως ἀναμενουσαι[11].

Κατὰ ταῦτα ὁ «Δοῦλος» οὗτος δὲν ἔρχεται ὡς ἐθνικὸς τοῦ Ἰούδα ἥρως οὐδὲ ἐπιδιώκει πολιτικοὺς σκοποὺς ἐγκαθιδρύσεως πολιτικῆς κυριαρχίας τοῦ Ἰούδα ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔχει παγκόσμιον προορισμὸν καὶ χαρακτῆρα μόνον θρησκευτικόν[12]. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου δὲν παρουσιάζεται ὡς ἀδυσώπητος κατακριτὴς τῶν ἐθνικῶν, ὡς ζηλωτὴς ἀπολογητὴς τοῦ Ἰσραήλ, ὡς φωνασκῶν καὶ θορύβων δημαγωγὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀλλ' ὡς ἄριστος διδάσκαλος χωρεῖ ἀθορύβως ἐπὶ τὸ ἔργον[13] καὶ παρὰ τῷ καταβεβλημένῳ καὶ συντετριμμένῳ ἐθνικῷ κόσμῳ ζητεῖ νὰ εὕρῃ καὶ ἀναστηλώσῃ ὅ,τι ἀκόμη ὑγιὲς σῴζεται, νὰ ἀναζωογόνησῃ ὅπου εὕρῃ σπινθῆρα πίστεως καὶ συνείδησιν συντετριμμένην, ὡς ἄριστος ἰατρὸς καὶ φίλος[14]. Τὴν ἐργασίαν δὲ ταύτην ὁ «δοῦλος» οὗτος, πιστὸς εἰς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ[15], ἐπιτελεῖ ἀδιακόπως μὲ πίστιν εἰς τὴν νίκην[16], ἥτις τέλος διαφαίνεται ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τῶν ἐθνικῶν[17].

11. Ἡσ. 42,4. 49,1 ἑξ.

12. Αἱ ἐκφράσεις τῶν στίχ. Ἡσ. 32,15 καὶ 53,12 εἶναι ἁπλαῖ εἰκόνες μόνον, εἰλημμέναι ἐκ τοῦ πολιτικοῦ πεδίου καὶ ὡς τοιαῦται ἐστερημέναι πραγματικῆς πολιτικῆς σημασίας.

13. Ἡσ. 42,2.

14. Ἡσ. 42,3-4.

15. Ἡσ. 42,3.

16. Ἡσ. 50, 7-9. 42,4.

17. Ἡσ. 42,3.

«ἰδοὺ ὁ δοῦλος μου[18], τὸν ὁποῖον κρατῶ[19]
ὁ ἐκλεκτός μου, εἰς ὃν ἡ ψυχή μου εὐηρεστήθη.
Ἔθηκα ἐπ᾽ αὐτὸν τὸ πνεῦμά μου[20]
Νόμον (Θρησκείαν)[21] θὰ φέρῃ εἰς τὰ ἔθνη
Δὲν θὰ φωνάζῃ, δὲν θὰ κραυγάζῃ

---

18. Ὁ τίτλος «δοῦλος» εἶναι εἰλημμένος ἐκ τῆς ἀνακτορικῆς ζωῆς ἀπενέμετο δὲ εἰς τὸν πλέον ἔμπιστον καὶ εὐνοούμενον τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐγνώριζε τὰς σκέψεις καὶ βουλὰς τοῦ βασιλέως καὶ ἐξετέλει τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Ἤδη οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ προφῆται καὶ ἄλλα ἐξέχοντα πρόσωπα λαμβάνουν, ὡς ἤδη εἴδομεν (ἰδὲ σ. 49.96) τὸν τίτλον τοῦτον καὶ τέλος καὶ ὁ Ἰσραὴλ χαρακτηρίζεται τιμητικῶς ὡς δοῦλος τοῦ Θεοῦ (Ἰεζ. 28,26. Ἡσ. 44,2).–· Οἱ Ο΄ προσέθηκαν ἐνταῦθα τὰς λέξεις «Ἰακὼβ» καὶ «Ἰσραὴλ» μετενεγκότες οὕτω τὴν προφητείαν ἀπὸ τοῦ Μεσσίου ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.–

Ὁ ὁμιλῶν εἰς τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶναι ὁ Θεός.

19. Εἰς τὸ τεμάχιον τοῦτο ὁ Θεὸς παρουσιάζει εἰς τὸν κόσμον τὸν Δοῦλον, ὃν κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς του. Ἡ εἰκὼν εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς ἀνακτορικῆς ζωῆς, καθ᾽ ἣν ὁ βαολεύς, κρατῶν διά τῆς χειρὸς τὸν διάδοχον καὶ ἐξερχόμενος εἰς τὸν ἐξώστην τῶν ἀνακτόρων, παρουσιάζει καὶ ἐγκαθιστᾷ εἰς τὸ ἀξίωμά του τὸν διάδοχον. Πρόκειται ἑπομένως περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Δούλου εἰς τὸ Μεσσιακὸν ἀξίωμα.Ἀνωνύμως εἰσάγεται ὁ δοῦλος, διότι πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ Μεσσίου.

20. Ὡς ἐν Ἡσ. 11,2. ὁ Μεσσίας φέρει τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου.

21. Ἡ Ἑβρ. λέξις Mispat δηλοῖ τὸ δίκαιον, τὸν νόμον. Ἐνταῦθα δὲ ἐν τῷ θρησκευτικῷ πεδίῳ ἀναφαινόμενη καὶ ἀπολύτως τεθειμένη ἄνευ προσδιορισμοῦ τινος δηλοῖ τὸν θρησκευτικὸν νόμον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος ἐκφράζει τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς θρησκείας, διὰ τοῦτο τὴν λέξιν Mispat (=νόμον) δύναταί τις ν᾽ ἀποδώσῃ διὰ τῆς «θρησκείας» ὡς ἀκριβῶς καὶ ἐν ψαλμ. 2,7 ἡ ἀντίστοιχος λέξις hok (=νόμος) τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει (πρβλ. Β. Βέλλα Ἐκλεκτοὶ ψαλμοί[2] 1955). Ἐπειδὴ δέ ἤδη ὑφίσταται ἡ Ἰσραηλ. θρησκεία, ἔπεται ὅτι ὁ Μεσσίας θὰ φέρῃ διάφορον, νέαν θρησκείαν, ἰσχύουσαν καὶ διὰ τὸν ἐθνικὸν κόσμον.

οὐδὲ θὰ ἀκούεται εἰς τοὺς δρόμους.[22]
Κάλαμον συντεθλασμένον δὲν θὰ ἀποσυντρίψῃ
καὶ λυχνίαν καπνίζουσαν δὲν θὰ ἀποσβύσῃ[23].
Ἐν πιστότητι[24] θὰ ἐξαγγείλῃ τὸν Νόμον.
4 Δὲν θὰ κουρασθῇ οὔτε θὰ συντριβῇ

---

22. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς διαφόρους δημαγωγοὺς ὁ Μεσσίας δὲν ἔρχεται ὡς θορυβοποιὸς ῥήτωρ, ὡς κομπάζων καὶ ἐπιδεικτικὸς κήρυξ ἀλλ' ὅπως δεικνύει ὁ ἑπόμενος στχ. ὡς ἀθόρυβος ἀφανὴς ἐργάτης, ὁ ὁποῖος θὰ πλησιάσῃ ἕνα ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ τὸν ἀνατάμῃ, τὸν σπουδάσῃ πρῶτον καὶ ἔπειτα μεθοδικὰ ἀλλ' ἀθόρυβα νὰ ἐργασθῇ ἐπί τῆς ψυχῆς ἑκάστου ἀνθρώπου. Ἡ μέθοδος αὐτὴ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἰερεμίας (6,9 ἑξ.) θὰ συστήσῃ εἰς τὸν πνευματικὸν ἐργάτην, εἶναι μὲν κοπιώδης καὶ ἀπαιτεῖ χρόνον μακρὸν καὶ καταρτισμὸν οὐ τὸν τυχαῖον ἀλλ' εἶναι ἡ θετικωτέρα καὶ ἀποδοτικωτέρα μέθοδος.

23. Ὁ Μεσσίας ἔρχεται νὰ ἀναζήτησῃ κατὰ πρῶτον λόγον τὸν κάλαμον τὸν τεθλασμένον καὶ τὴν καπνίζουσαν λυχνίαν, τοὺς ἀνθρώπους τοὺς συντετριμμένους κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχήν, τοὺς ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων τὸ ἐσωτερικὸν ἀρχίζει νὰ σκοτεινιάζῃ, τῶν ὁποίων ἡ πνευματικὴ δύναμις τὰς τελευταίας της ἀναλαμπὰς ἀναδίδουσα κινδυνεύει νὰ ἐκλίπῃ τελείως. Πρὸς αὐτοὺς τοὺς συντετριμμένους ἔρχεται ὁ Μεσσίας οὐχὶ διὰ νὰ τοὺς ἀποσυντρίψῃ μὲ τὴν δύναμίν του, μὲ ἕνα φλογερὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας κήρυγμα, οὐχὶ διὰ νὰ ἀπόσβεσῃ τὴν λυχνίαν ἀλλὰ πλήρης ἀγάπης καὶ συμπαθείας θὰ σκύψῃ ἐπάνω των, διὰ νὰ συνδέσῃ καὶ ἐπίδεσῃ τὸν σπασμένον κάλαμον, ὥστε νὰ σταθῇ ὄρθιος, νὰ χύσῃ ἔλαιον εἰς τὴν καπνίζουσαν λυχνίαν, ὥστε αὐτὴ νὰ ἀναδώσῃ τὴν λάμψιν καὶ φωτίσῃ τὸ ἐσκοτισμένον ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ἔκδηλος εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς δυστυχεῖς τούτους ἄνθρωπους.

24. Ἡ λέξις δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ κηρύγματος τοῦ Μεσσίου, ἵνα χαρακτηρίσῃ αὐτὸ ὡς ἀληθινόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἑτέρας ἄλλων ψευδεῖς διδασκαλίας ἀλλὰ δεικνύει τὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ Μεσσίας θὰ ἐπιτέλεσῃ τὸ ἔργον του κατὰ πιστὸν ἀκριβῆ τρόπον, μὴ καμπτόμενος ὑπὸ τῶν δυσχερειῶν καὶ μὴ ἀφήνων τὸ ἔργον του ἡμιτελές.

ἕως ὅτου ἐγκαταστήσῃ τὸν Νόμον εἰς τὴν γῆν[25].
Τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ προσμένουν αἱ νῆσοι[26].

*

49,1 Ἀκούσατέ μου νῆσοι[27]
καὶ ἀκροάσθητε, λαοὶ μακρυνοί!
Ὁ Κύριος ἐκ κοιλίας μὲ ἐκάλεσε
ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς μητρός μου
ἐκάλεσε τὸ ὄνομά μου[28].
Κατέστησε τὸ στόμα μου ξίφος κοπτερὸν
ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς χειρός του μὲ ἔκρυψε[29].
Κατέστησέ με βέλος ἐκλεκτὸν
ἐν τῇ φαρέτρᾳ του μὲ ἔκρυψε[30].
καὶ εἶπε πρός με· σὺ εἶσαι δοῦλός μου[31].

---

25. Ἤδη ὁ στχ. οὗτος ὑποδηλοῖ τὰς δυσχερείας τοῦ ἔργου.

26. Τὸ ἔργον καθίσταται εὐχερέστερόν πως καθ' ὅσον ὁ κόσμος μέχρι τῶν ἀπωτέρων νήσων ἀναμένει τὴν ἔλευσιν τοῦ Λυτρωτοῦ.

27. Ὁ Μεσσίας ὁμιλεῖ, ἀποτεινόμενος πρὸς ὁλόκληρον τὸν κόσμον μέχρι τῶν ἀπωτάτων νήσων.

28. Ὁ Δοῦλος εἶναι ἀπ' ἀρχῆς προωρισμένος διὰ τὸ Μεσσιακὸν ἀξίωμα.

29. Ὁ Δοῦλος δὲν διαθέτει ὑλικὴν ἢ πολιτικὴν δύναμιν ἀλλ' ὡς μέσον δράσεως ἔχει τὸν λόγον (πρβλ. Ἡσ. 11,4), ὅστις ἔχει διεισδυτικὴν δύναμιν «διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας.» (Ἑβρ. 4,12).

30. Ὡς ὁ πολεμιστὴς ἀκονίσας τὸ βέλος θέτει αὐτὸ εἰς τὴν φαρέτραν καὶ ἐπιμελῶς τὸ φυλάττει μέχρι τῆς μάχης οὕτω καὶ ὁ Θεός, καταρτίσας τὸν Μεσσίαν, σκέπει αὐτὸν μέχρι τῆς δημοσίας ἐμφανίσεως αὐτοῦ.

31. Τὸ Ἑβρ. καὶ αἱ διάφοροι μεταφράσεις ἔχουν ἐνταῦθα τὴν λέξιν «Ἰσραήλ», ἥτις ἐλλείπει ἐξ ἑνὸς μόνον ἀρίστου Ἑβρ. χειρογράφου. Πιθανώτατα ἡ λέξις προῆλθε ἐκ τοῦ Ἡσ. 44,21 ἔνθα ὁ

διά τοῦ ὁποίου θὰ δοξασθῶ[32].
Ἐγὼ ὅμως ἐσκέφθην, ματαίως ἐκοπίασα,
εἰς μάτην, ἀνώφελα κατηνάλωσα τὴν δύναμίν μου[33].
Καὶ ὅμως τὸ δίκαιόν μου εἶναι παρὰ τοῦ Κυρίου
καὶ ἡ ἀνταμοιβή μου παρὰ τῷ Θεῷ μου[34].
49,5 Τώρα ὅμως λέγει ὁ Κύριος–
ὁ πλάσας με δοῦλόν του ἐκ κοιλίας,
ἵνα ἐπαναφέρω εἰς αὐτὸν τὸν Ἰακὼβ
καὶ ὁ Ἰσραὴλ παρ᾽ αὐτῷ συναθροισθῇ.–
6 Μικρόν[35] εἶναι τὸ νὰ εἶσαι δοῦλός μου,

Ἰσραὴλ καλεῖται πράγματι δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἢ ἐξ ἐπιδράσεως τῶν Ο΄ 42,1 οἵτινες προσέθηκαν ὡς εἴδομεν τὸν Ἰσραὴλ· Ἰδὲ καὶ J. Fischer ἔνθ᾽ ἀνωτ. P. Auvray-j. Steinmamm ἔνθ᾽ ἀνωτ.

32. Ὁ Μεσσίας δὲν ζητεῖ τὴν δόξαν αὐτοῦ ἀλλὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ (Πρβλ. καὶ Ἰω. 7,18. 8,50.) Αἱ μεγάλαι πνευματικαὶ προσωπικότητες ἐργάζονται ἀπροσώπως πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ὑπηρετοῦν, πρὸς δόξαν τοῦ ἐνσαρκοῦντος τὸν σκοπὸν τοῦτον.

33. Εἰς τὸν στχ. τοῦτον μεταφερόμεθα εἰς προκεχωρημένην τῆς δράσεως τοῦ Μεσσίου στιγμήν, καθ᾽ ἣν οὗτος ἀναμετρᾷ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας του καὶ εὑρίσκει αὐτὰ σχεδὸν μηδαμινὰ ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς κόπους, οὓς κατέβαλε.

34. Ἐὰν ὁ Μεσσίας παρὰ τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν εὕρε τὴν δικαίωσίν του, ὑπάρχει εὐτυχῶς ἄλλος, ὁ Θεός, ὅστις κατ᾽ ἄλλον τρόπον ἢ μὲ ἄλλα μέσα κρίνει τὴν ἐργασίαν τοῦ Μεσσίου. Πόσας φορὰς ὁ πνευματικὸς ἐργάτης, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν πενιχράν του ἀπήχησιν παρὰ τῷ λαῷ δὲν θά ἀνατρέξῃ εἰς τὸν Θεόν, ὅστις δικαίως θὰ σταθμίσῃ καὶ θὰ κρίνῃ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ! Ἀπὸ τὴν ἀνάθεσιν τῆς κρίσεως εἰς τὸν Θεὸν θὰ ἀντλήσῃ ὁ πνευματικὸς ἐργάτης τὴν δύναμιν νὰ συνέχισῃ τὸ ἔργον παρὰ τὰ μέχρι τοῦδε πενιχρὰ ἀποτελέσματα. Μὲ τεταμένην τὴν προσοχὴν ὁ ἀναγνώστης ἀναμένει τὴν ἀπάντησιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις δίδεται εἰς τοὺς ἑπομένους στχ., διὰ νὰ ἴδῃ ἂν ὁ Θεὸς θὰ δικαιώσῃ τὸν Δοῦλον αὐτοῦ ἢ ὄχι.

35. Οἱ Ο΄ ἀνέγνωσαν «μέγα» μεταβαλόντες οὕτω ῥιζικῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου.

διὰ νὰ ἀνορθώσῃς τὰς φυλὰς τοῦ Ἰακὼβ
καὶ ἐπαναφέρῃς τοὺς σωζομένους τοῦ Ἰσραήλ!
Θὰ σὲ καταστήσω φῶς τῶν ἐθνῶν
διὰ νὰ φθάσῃ ἡ σωτηρία μου
μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς[36].

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Δούλου οὔτε ἀπροσκόπτως χωρεῖ οὔτε ἐξαντλεῖται μόνον εἰς τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας. Ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων ἐκσπᾷ κατὰ τοῦ διδασκάλου τούτου, ὅστις ὑφίσταται ὁλόκληρον μαρτύριον καὶ τέλος τὸν θάνατον[37]. Ἀλλ' ὁ θάνατος αὐτοῦ

36. Ἡ ἀναμενόμενη ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μεσσίου δίδεται σαφὴς καὶ κατηγορηματική. Ὁ Θεὸς ἐπιδοκιμάζει πλήρως τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίου. Τὶ ἂν παρὰ τῷ λαῷ ὁ Μεσσίας ἔσχε μηδαμινὰ ἀποτελέσματα; τοῦτο βαρύνει οὐχὶ τὸν Μεσσίαν ἀλλὰ τὸν λαόν, ὅστις δὲν ἐδέχθη τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίου. Ὁ Θεὸς κρίνει ἂν ὁ Μεσσίας ἐξετέλεσε πιστῶς τὸ ἔργον του καὶ οὐχὶ κατὰ τὰ ἀποτελέσματα παρὰ τῷ λαῷ. Ὁ Θεὸς κρίνει κατ' ἄλλον τρόπον διάφορον ἐκείνου, καθ' ὃν κρίνουν συνήθως οἱ ἄνθρωποι. Οὕτω κρίνων ὁ Θεὸς τὸν Μεσσίαν ἐπιδοκιμάζει πλήρως τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπιδοκιμασία αὕτη δὲν ἐκδηλοῦται δι' ἀμοιβῶν καὶ ἐγκωμίων ἀλλὰ καθ' ὅλως ἴδιον ὡραιότατον πνευματικὸν τρόπον, διὰ τῆς εὐρύνσεως τοῦ ἔργου τοῦ Μεσσίου, διὰ τῆς ἀναθέσεως εἰς αὐτὸν μεγαλυτέρου ἔργου. Ἡ εὕρυνσις καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτὴ εἶναι πανηγυρικὴ ἐπιδοκιμασία τοῦ μέχρι τοῦδε συντελεσθέντος ἔργου, διότι ἀναθέτει τις εἴς τινα μεγαλύτερα δυσχερέστερα ἔργα, ὅταν ἔχῃ φέρει εἰς πέρας μικρότερα καὶ εὐκολώτερα. Ὡραιοτάτη εἶναι ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἀπογοητευμένου πως καὶ κουρασμένου Μεσσίου πρὸς τὰ διαγραφόμενα νέα μεγαλύτερα καθήκοντα.Ὁ Θεὸς ζητεῖ συνεχῆ ἐργασίαν καὶ ἀμείβει μὲ τὴν ἀνάθεσιν δυσχερεστέρων ἔργων. Ὡραιοτέρα καὶ πνευματικωτέρα σύλληψις τῆς ἐννοίας τῆς ἀμοιβῆς καὶ ἐπιδοκιμασίας τοῦ πνευματικῶς ἐργαζόμενου δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ.

37. Ἡσ. 50,4 ἑξ. 53,3 ἑξ.

δὲν εἶναι ἁπλῆ μόνον ἐπισφράγισις τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἁπλοῦς τις φόνος ἄνθρωπου, ἀλλ᾽ ἐνέχει κατὰ τὸν προφήτην πολὺ βαθυτέραν ἔννοιαν καὶ κέκτηται γενικωτέραν σημασίαν διὰ τὰ παγκόσμια αὐτοῦ ἀποτελέσματα, καθ᾽ ὅσον ὁ θάνατος τοῦ ἀναμαρτήτου τούτου δούλου χαρακτηρίζεται ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ προφήτου ὡς θυσία τῷ Θεῷ ἱλαστήριος[38], ἣν προσέφερεν ὁ Δοῦλος οὗτος οὐχὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἁμαρτιῶν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῶν πλανηθέντων ἀνθρώπων, ὧν τὰς ἁμαρτίας αὐτὸς ἐβάστασεν[39]. Διὰ τοῦ ἱλαστηρίου θανάτου αὐτοῦ ἐπῆλθε τοῖς ἀνθρώποις «εἰρήνη καὶ ἴασις»[40] καὶ ἤχθη εἰς πέρας τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Θεοῦ[41]. Ὁ οὕτως ἀποθνῄσκων δοῦλος ἀνίσταται πλέον καὶ ἀποκαθίσταται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ[42] καὶ περὶ αὐτὸν συγκροτεῖται ἡ νέα Ἰσραηλ. κοινότης, ἡ Ἐκκλησία, πρὸς συνέχισιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Οὕτω πλέον ἔχομεν ἀποτετελεσμένην τὴν εἰκόνα τοῦ Δούλου, τὸ βαθύτερον θέμα τῆς ἀποστολῆς τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἡ διὰ τοῦ ἱλαστηρίου θανάτου αὐτοῦ συνδιαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ.

50,4 Κύριος ὁ Κύριος ἔδωκέ μοι[43]
γλῶσσαν μαθητῶν[44],

38. Ἡσ. 53,19 18έ καὶ 53,5.
39. Ἡσ. 53,4 ἔξ. 11-12.
40. Ἡσ. 53,5.
41. Ἡσ. 53,10.
42. Ἡσ. 53,10-11.
43. Ὁ Δοῦλος ὁμιλεῖ.
44. Ἐπειδὴ ἡ λέξις «μαθητὴς» ἐν Ἡσ. 8,16 δηλοῖ τοὺς μα-

διὰ νὰ δυνηθῶ τοὺς κουρασμένους
νὰ καθοδηγήσω διὰ τοῦ λόγου.
Ἑκάστην πρωΐαν ἐγείρει τὸ οὖς μου
διὰ νὰ ἀκούσω ὡς οἱ μαθηταί[45].
5. Ἐγὼ δὲ δὲν ἀντέτεινα
οὐδὲ ἐστράφην ὀπίσω.
6. Τὰ νῶτά μου ἔδωκα εἰς μάστιγας
καὶ τὰς σιαγόνας μου εἰς ἐκρίζωσιν τῶν τριχῶν,
τὸ δὲ πρόσωπόν μου δὲν ἀπέκρυψα
ἀπὸ ὑβρισμῶν καὶ ἐμπτυσμάτων.
7. Κύριος ὅμως ὁ Κύριος θὰ μὲ βοηθήσῃ[46]
διὰ τοῦτο δὲν θὰ καταισχυνθῶ
διὰ τοῦτο κατέστησα τὸ πρόσωπόν μου
ὡς χάλικα
καὶ γνωρίζω ὅτι δὲν θὰ καταισχυνθῶ[47].

θητὰς τοῦ προφήτου, διὰ τοῦτο ἡ ἔκφρασις «γλῶσσα μαθητῶν» δηλοῖ τὴν προφητικὴν γλῶσσαν, τὸν προφητικὸν λόγον. Οὕτως ἐνῷ ὁ Δοῦλος χαρακτηρίζεται ὡς προφήτης, διὰ τῆς αὐτῆς ἐκφράσεως δηλοῦται καὶ ἡ προέλευσις τοῦ προφητικοῦ λόγου ἐκ τοῦ Θεοῦ. Οἱ Ο΄ μετέφρασαν «γλῶσσαν παιδείας.»

45. Ὡς ὁ μαθητὴς ἐντείνει τὴν προσοχὴν του διὰ νὰ κατανοήσῃ καλῶς τὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του λεγόμενα καὶ μεταδώσῃ αὐτὰ πιστῶς, οὕτω καὶ ὁ Μεσσίας ὀρθῶς καὶ πιστῶς διδάσκει τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸν μεταδιδόμενα.

46. Εἰς τὴν δύσκολον ταύτην στιγμὴν τοῦ Μεσσίου μόνος ὁ Θεός, μόνος ὁ πνευματικὸς κόσμος, ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν τὴν μόνην καταφυγήν, ἐξ οὗ ἀντλεῖ τὴν δύναμιν νὰ συνέχισῃ τὸ ἔργον. Ὅσον στενωτέρα εἶναι ἡ σύνδεσις μετὰ τοῦ Θεοῦ τόσον ἰσχυροτέρα ἡ δύναμις αὕτη καθίσταται.

47. Μῖσος τοῦ κόσμου κατὰ τοῦ Μεσσίου καὶ καταδίωξις τούτου φέρουν αὐτὸν ἐγγύτερον πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ κόσμου καθιστᾶ τὸν πνευματικὸν ἐργάτην σταθερώτερον καὶ ἰσχυρότερον ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ σκοποῦ.

8 Πλησίον εἶναι ὁ δικαιώνων με
τίς εἶναι ὁ ἀντίπαλός μου;
ἂς συναντηθῶμεν.
τίς ὁ ἀντίδικός μου
ἂς μὲ πλησιάσῃ!
Ἰδοὺ ὁ Κύριος ὁ Κύριος θὰ μὲ βοηθήσῃ,
τίς θέλει μὲ καταδικάσει;
Ἰδοὺ πάντες αὐτοὶ ὡς ἱμάτιον θὰ παλαιωθοῦν
καὶ σκώληξ θὰ καταφάγῃ αὐτούς[48].

Τὸ ἀνωτέρω μόλις διαγραφόμενον πάθος τοῦ Μεσσίου ἐξεικονίζεται λεπτομερέστερον μὲ θαυμαστὴν ἐνάργειαν ἐν τῇ κατωτέρῳ παρατιθεμένῃ περιφήμῳ προφητείᾳ (52,13-53,12) ἐν ᾗ οὐ μόνον τὸ πάθος εἰκονίζεται ἀλλὰ καὶ δίδεται ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ καὶ προφητεύεται ἡ Ἀνάστασις τοῦ Μεσσίου καὶ ἡ σύμπηξις Ἐκκλησίας περὶ τὸν Μεσσίαν:

52,13 Ἰδοὺ ὁ δοῦλος μου[49] θὰ εὐδοκίμησῃ,
θὰ ὑψωθῇ, θὰ δοξασθῇ
καὶ θὰ ἀναβῇ πολὺ ὑψηλά.
14 Ὡς πολλοὶ ἐπ' αὐτὸν[50] θὰ ἐκπλαγοῦν –

48. Σταθερὰ εἶναι ἡ πίστις τοῦ Μεσσίου εἰς τὴν νίκην καὶ ὡραιοτάτη ἡ ἀντιπαράθεσις τοῦ φθειρομένου καὶ παρερχομένου κόσμου πρὸς τὸ αἰωνίως παραμένον πνευματικὸν ἔργον τοῦ Μεσσίου.

49. Ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ, ὅστις ἐν ἀρχῇ πρὸ τῶν παθημάτων βεβαιοῖ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ δόξαν τοῦ Μεσσίου.

50. Τὸ Ἑβρ. ἔχει β΄ ἐνικ. πρόσ. ὅπερ δέον νὰ μεταβληθῇ εἰς γ΄ ὡς δεικνύουν τὰ ἑπόμενα.

διότι τόσον παρεφθαρμένον θὰ εἶναι
τὸ πρόσωπόν του
ὥστε νὰ διαφέρῃ τοῦ ἀνθρώπου
καὶ ἡ ὄψις του τῶν υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου – [51]
15 οὕτω καὶ πολλὰ ἔθνη θὰ ταραχθοῦν δι' αὐτόν,
βασιλεῖς θὰ φράξουν τὸ στόμα των,[52]
διότι ὅ,τι δὲν ἐλέχθη εἰς αὐτοὺς εἶδον
καὶ ὅ,τι δὲν ἤκουσαν ἔμαθον[53].
53, 1 «Τίς θὰ ἐπίστευε[54] εἰς τὴν προφητείαν μας[55]
καὶ ὁ βραχίων τοῦ Θεοῦ εἰς τί ἀπεκαλύφθη
(ἐναργέστερον);[56]
2. Ἀνεπτύχθη[57] ὡς φυτὸν πρὸ αὐτοῦ[58]

---

51. Ἡ ὄψις τοῦ Μεσσίου θὰ εἶναι τόσον ἐφθαρμένη ὥστε νὰ διαφέρῃ τῆς τοῦ ἀνθρώπου. Παρηλλαγμένη θὰ εἶναι ἡ ὄψις τοῦ Μεσσίου ἕνεκα τῶν παθημάτων.

52. Εἰς ἔνδειξιν θαυμασμοῦ καὶ καταπλήξεως.

53. Αἱ περὶ Μεσσίου προφητεῖαι δὲν εἶχον ἀγγελθῇ εἰς τὸν ἐθνικὸν κόσμον.

54. Ὁ προφήτης ὁμιλεῖ. Τόσον μεγάλη καὶ παράδοξος εἶναι ἡ προφητεία, ἣν μέλλει ὁ προφήτης νὰ ἐξαγγείλῃ, ὥστε νὰ φαίνεται ἕνεκα τοῦ περιεχομένου της ἀπίστευτος. Ὁ προφήτης οὐδένα ψέγει ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξάρῃ τὸ μέγεθος τῆς προφητείας.

55. Τὸ κείμενον ἔχει «ἀκοή», ἥτις δηλοῖ τὴν διὰ τῆς ἀκοῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δι' ὁράσεως μεταδιδομένην εἰς τὸν προφήτην ἀποκάλυψιν.

56. Τὸ ἡμιστίχιον τοῦτο εἶναι παράλληλον πρὸς τὸ προηγούμενον. Εἰς ποῖον ἄλλο γεγονὸς τῆς Ἱστορίας ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἐξεδηλώθη τόσον ἐνεργός, τόσον μεγάλη, ὅσον εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Μεσσίου; Οὐδὲν τῆς ἱστορίας γεγονός, μαρτυροῦν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ γεγονὸς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου.

57. Ὑποκείμενον εἶναι ὁ Μεσσίας.

58. Οἱ ἑπόμενοι στίχοι, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῆς ἀσχημότητος τοῦ προσώπου τοῦ Μεσσίου, ὡδήγησαν πολλοὺς τῶν ἑρμηνευτῶν

ὡς ῥίζα ἐκ ξηρᾶς γῆς[59].
Δὲν εἶχεν ὄψιν οὐδὲ ὡραιότητα
– καὶ εἴδομεν αὐτὸν[60] –
οὐδὲ μορφὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ τὸν
ἀγαπήσωμεν[61].
3. Περιφρονημένος, ἐγκαταλελειμμένος
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
ἄνθρωπος τῶν θλίψεων
καὶ οἰκεῖος πρὸς τοὺς πόνους[62],
ἄνθρωπος ἀπό τοῦ ὁποίου κρύπτει τις
τὸ πρόσωπον[63]

νὰ μεταβάλουν καὶ τὸν στίχ. τοῦτον εἰς «φυτὸν ἄσχημον, ἄμορφον,» Τὸ κείμενον πρέπει νὰ παραμείνῃ ὡς ἔχει. Ὁ στχ. ὑπεμφαίνει τοὺς κινδύνους, οὓς ὁ Μεσσίας διέτρεξε. Ὡς τὸ τρυφερὸν φυτὸν εἰς μυρίους ὑπόκειται κινδύνους ἕως ὅτου ἀναπτυχθῇ, οὕτω καὶ ὁ Μεσσίας. Οἱ Ο΄ παρενόησαν τὸ κείμενον μεταφράσαντες «ἀνηγγείλαμεν ὡς παιδίον ἐνάντιον αὐτοῦ.» – Τὸ «αὐτοῦ» ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεόν.

59. Ὁ ὅλος στχ. ἀναφέρεται εἰς τὴν ταπεινὴν καταγωγὴν καὶ τὰς δυσμενεῖς συνθήκας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Μεσσίου. Ἀλλ' ὁ στχ. ὑποδηλοῖ καὶ κάτι τὸ παράδοξον, τὸ θαυμάσιον. Ἐκ μιᾶς ῥίζης, φυτευμένης μάλιστα εἰς ξηρὰν γῆν, ἐλαχίστας δύναταί τις νὰ ἔχῃ ἐλπίδας ὅτι ἡ ῥίζα αὕτη θὰ βλαστήσῃ καὶ ὁ βλαστὸς θὰ ἀναπτυχθῇ εἰς δένδρον. Καὶ ὅμως ἐκ τῆς ξηρᾶς ταύτης ῥίζης μέλλει νὰ ἀναπτυχθῇ εὐσκιόφυλλον δένδρον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν σκιάν του θὰ περιλάβῃ ὁλόκληρον τὸν κόσμον.

60. Τὸ ἡμιστίχιον τοῦτο ὑπὸ πολλῶν διαγράφεται ὡς προσθήκη καὶ ὑπ' ἄλλων συνδέεται μετὰ τῶν προηγουμένων: δὲν εἶχε ὄψιν.... ὥστε νὰ βλέπῃ τις αὐτὸν εὐχαρίστως.

61. Ἡ ὄψις τοῦ Μεσσίου ἦτο παραμορφωμένη ἕνεκα τῶν κακώσεων. Πρβλ. καὶ 50,6.

62. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἀπὸ μακροῦ ἔπασχε. Τόσον κατεβεβλημένος ἦτο.

63. Εὐχαρίστως ἀποσύρει τις τὰ βλέμματά του ἀπό τοῦ παραμορφωμένου προσώπου.

καταφρονημένος καὶ εἰς οὐδὲν ὑπολογιζόμενος[64].
4 Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν τῷ ὄντι ἐβάστασε
καὶ τὰς θλίψεις ἡμῶν ἐπεφορτίσθη[65].
Ἡμεῖς δὲ ἐθεωρήσαμεν αὐτὸν κακωθέντα,
πληγέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ταλαιπωρηθέντα[66].
5 Αὐτὸς ὅμως ἐτραυματίσθη
διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,
ἐπλήγη διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν.
Τὸ πάθος αὐτοῦ ἦτο πρὸς ἡμετέραν εἰρήνην[67]
διὰ τῆς πληγῆς αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν[68].
6 Πάντες ἡμεῖς ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν
ἕκαστος πρὸς τὸν δρόμον του ἐστράφη[69].

---

64. Κατὰ λέξιν: «ὃν εἰς οὐδὲν ἐλογιζόμεθα.»

65. Ὁ προφήτης ἀρχίζει νὰ δίδῃ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ πάθους, βάσις τῆς ὁποίας ὑπόκειται τὸ ἀναμάρτητον τοῦ Μεσσίου, περὶ οὗ ὁμιλεῖ μόλις ἐν 53,9.

66. Βάσις τοῦ στχ. τούτου ὑπόκειται ἡ ἀρχαία ἀντίληψις ὅτι τὰ παθήματα εἶναι ἔνδειξεις τῆς θείας τιμωρίας. Οἱ Ο΄ ἀναγνώσαντες ἀντὶ τῶν παθητικῶν μετοχῶν οὐσιαστικὰ καὶ παραλείψαντες τὸ «ὑπὸ τοῦ Θεοῦ» μετέβαλον τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου, μεταφράσαντες «καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα εἶναι αὐτὸν ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει.»

67. Πρὸ τοῦ Μεσσίου δὲν ὑπῆρχε εἰρήνη πρὸς τὸν Θεὸν ἀλλὰ καὶ εἰρήνη ἐσωτερικὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν ὑπῆρχε, διότι ἔλειπε ἡ ἐσωτερικὴ πνευματικὴ ἑνότης, ἣν δημιουργεῖ ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνία.

68. Ἡ ἔλλειψις εἰρήνης πρὸς τὸν Θεὸν χαρακτηρίζεται ὡς ἀσθένεια τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ ἧς οὗτος θεραπεύεται τώρα διὰ τοῦ Μεσσίου.

69. Ὁ προφήτης εἰς ἕνα στχ. δίδει τὴν τραγικὴν εἰκόνα τῆς πρὸ τοῦ Μεσσίου καταστάσεως τοῦ κόσμου. Ἔλειπε ἀπὸ τούτου τὸ σπουδαιότερον, ἡ πνευματικὴ ἡγεσία. Ταύτης δὲ μὴ ὑπαρχούσης δὲν δύνανται νὰ ὑπάρχουν γενικαὶ γραμμαί, κατευθύνσεις καὶ προ-

Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔθηκε ἐπ᾽ αὐτὸν
τὴν ἀνομίαν πάντων ἡμῶν[70].
7 Ἐβασανίσθη καὶ ὅμως ὑπέμεινε,
οὐδὲ ἤνοιξε τὸ στόμα του
Ὡς τὸ πρόβατον τὸ ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενον[71]
καὶ ὡς ὁ ἀμνὸς ὅστις ἄφωνος ἵσταται
πρὸ τοῦ κείροντος αὐτόν[72]
(δὲν ἤνοιξε τὸ στόμα του)[73]

σανατολισμοί, πρὸς τοὺς ὁποίους νὰ στραφῇ ὁ λαός. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἕκαστος ἀφίεται εἰς τὴν δύναμίν του νὰ εὕρῃ τὴν κατεύθυνσίν του. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις εἶναι ἀσθενεῖς, δὲν δύναται ἕκαστος νὰ εὕρῃ τὸν ὀρθὸν δρόμον. Διὰ τοῦτο καὶ πλανᾶται ὡς πρόβατον, μὴ ἔχον ποιμένα καὶ ἕκαστος στρέφεται πρὸς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν νομίζει ὀρθήν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ἡ κοινωνικὴ συνοχὴ τῶν ἀνθρώπων εἶναι χαλαρὰ καὶ ἐπιδίωξις γενικωτέρων, ὑψηλότερων σκοπῶν καθίσταται ἀδύνατος. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον δυστύχημα διὰ τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν πνευματικῆς ἡγεσίας.

70. Τὰ πάντα συντελοῦνται κατὰ θεῖον σχέδιον.

71. Οἱ Ο΄ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἀνέγνωσαν τετελεσμένον χρόνον «ἤχθη » ἀντί τῆς μετοχῆς τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν λέξιν «πρόβατον» ἄνευ ἄρθρου καὶ οὕτως ἐσχημάτισαν ἀνεξάρτητον πρότασιν «ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. Τοῦτο δὲ πράξαντες ἠναγκάσθησαν νὰ συνδέσουν τὴν πρότασιν «καὶ ὡς ἀμνὸς....» μετὰ τῆς τελευταίας τοῦ στχ. φράσεως, παρεμβαλόντες τὸ ἀναγκαῖον πλέον καθιστάμενον «οὕτως»: «καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος ἄφωνος οὕτως οὐκ ἄνοιγει τὸ στόμα.»

72. Ὡς ἐν Ἡσ. 50,6 οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ Μεσσίας παρίσταται δεχόμενος τὸ πάθος μὲ θαυμαστὴν ἠρεμίαν ψυχῆς, τὴν ἰσορροπίαν τῆς ὁποίας οὐδὲν ἰσχύει νὰ διαταράξῃ οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ θάνατος. Θαυμασιωτάτη εἶναι ἡ παρεχομένη εἰκὼν τοῦ Μεσσίου. Ἡ ἠρεμία, ἡ ἀταραξία αὐτή, ἡ ὁποία παρουσιάζει πρὸ τῶν ὀμμάτων μας τὸν Μεσσίαν ὑπὸ τὴν πλέον ὑπέροχον μορφήν, γεννᾶται ἐν τῷ Μεσσίᾳ ἐκ τῆς βαθείας συναισθήσεως τῆς ἀποστολῆς του καὶ τῆς βαθείας γνώσεως τῆς σημασίας τῶν περὶ αὐτὸν συντελουμένων.

73. Προσθήκη ἐκ τοῦ στχ. 7,

8 Διὰ κακώσεως καὶ κρίσεως[74] ἀνηρπάγη[75]
μεταξὺ δὲ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ
τίς ὁ σκεπτόμενος αὐτόν;[76]
Ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ζώντων[77]
ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου[78] ἐθανατώθη.
9 Καὶ ἔθηκαν τὸν τάφον αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἀσεβῶν

---

74. Ἐννοεῖται καταδικαστικὴ εἰς θάνατον ἀπόφασις.

75. Ὁ Μεσσίας ἀνηρπάγη ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Χρησιμοποιεῖ ὁ προφήτης τὸ ῥῆμα «ἀνηρπάγη» διὰ νὰ δηλώσῃ τὸν μὴ φυσιολογικὸν θάνατον. Οἱ Ο΄ ἐσφαλμένως ἀναγνόντες τὸ κείμενον μετέφρασαν «ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη.»

76. Τὸ χωρίον τοῦτο ἔσχε διαφόρους ἑρμηνείας. Οἱ μὲν ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ προηγουμένου ἡμιστιχίου, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ Θανάτου τοῦ Μεσσίου, μεταφράζουν «τὸν δὲ τόπον (εἰς ὃν ἡ ψυχὴ μετέβη ἢ τὸ σῶμα ἐτάφη) τίς δύναται νὰ ἐξιχνιάσῃ;» Οἱ δὲ μεταφράζουν «περὶ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ (τῶν ἀπογόνων) τίς θὰ φροντίσῃ;» Ἄλλοι δὲ «περὶ τῆς Ἱστορίας του (=τῆς γενεᾶς) ποῖος δύναται νὰ διηγηθῇ;» Πολλὰ δῆλον ὅτι θὰ εἶχε ἀκόμη νὰ ἱστορήσῃ ὁ προφήτης περὶ τοῦ Μεσσίου. Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ ὑπὸ πολλῶν ὑποστηριχθεῖσα ἑρμηνεία μὲ μικρὰν μόνον τοῦ κειμένου διὸρθωσιν (ἀντὶ «τὴν γενεὰν» ἀναγνωστέον «ἐν τῇ γενεᾷ») «μεταξὺ δὲ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ (τῶν συγχρόνων του) τίς ὁ διηγούμενος(=ὁ σκεπτόμενος) περὶ αὐτοῦ;» Ἡ μετάφρασις αὕτη προσαρμόζεται καλλίτερον πρὸς τὸ κείμενον, διότι περὶ μὲν τοῦ τάφου γίνεται λόγος κατωτέρω, ἡ δὲ φροντὶς περὶ τῶν ἀπογόνων ἥκιστα θὰ ἐνδιέφερε τὸν προφήτην, ὅστις περιγράφει τὴν προσωπικὴν τοῦ Μεσσίου τύχην. Διὰ τῆς ἀνωτέρω μεταφράσεως ἐπιτυγχάνεται καὶ κλιμακωτόν τι σχῆμα: ὁ κόσμος περιεφρόνησε τὸν Μεσσίαν, τὸν ἐκάκωσε, τὸν ἐθανάτωσε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τὸν ἐλησμόνησε.— Οἱ Ο΄ μετέφρασαν «τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;»

77. Οὕτω καλεῖται ὁ ἐπίγειος οὗτος κόσμος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Ἅδην «τὴν γῆν τὴν ἐπιλελησμένην» (ψάλμ. 87,15 Ἑβρ. 88). Οἱ Ο΄ ἄλλως ἀναγνόντες τὸ κείμενον μετέφρασαν «ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.»

78. Πιθανώτατα δέον μετὰ πολλῶν ἑρμηνευτῶν νὰ μεταβάλωμεν τὸ «λαόν μου» εἰς «ἡμῶν» ἢ «τῶν λαῶν.»

καὶ τὸ μνῆμά του μεταξὺ τῶν κακούργων[79,]
ἂν καὶ οὐδεμίαν ἀδικίαν διέπραξε
οὐδὲ ἀπάτη ἐν τῷ στόματί του (εὑρέθη.)
10 Ὁ Θεὸς ὅμως ηὐδόκησε
νὰ πλήξῃ αὐτὸν διὰ πληγῶν
κατέστησε τὴν ζωήν του θυσίαν ἱλαστήριον.
Θὰ ἴδῃ σπέρμα, τὸ ὁποῖον θὰ ζήσῃ μακρὰς ἡμέρας,
ὅ,τι ὁ Θεὸς ἐσχεδίασε, δι᾽ αὐτοῦ θὰ ἐκπληρωθῇ[80].

---

79. Τὸ Ἑβρ. ἔχει «τῶν πλουσίων», ὅπερ ὡς ὁ παραλληλισμὸς δεικνύει εἶναι προφανῶς παρεφθαρμένον ἐκ τοῦ ὁμοιοσχήμου «τῶν κακοποιῶν, τῶν κακούργων.» Πτωχοί, ἀσεβεῖς, κακοῦργοι καὶ ξένοι ἐνεταφιάζοντο εἰς ἰδιαίτερον τόπον (Ἰερ. 33,6 (Ἑβρ.= 26,23). Δ΄ Βάσ. 23,6). Οἱ Ο΄ ἄλλως ἀπέδωκαν τὸν στχ. «καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντί τῆς ταφῆς αὐτοῦ καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.» Κατὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην ὁ Θεὸς παρίσταται ἐκδικούμενος τὸν θάνατον τοῦ Μεσσίου, ὅπερ ἀντιτίθεται πρὸς τὸν κατωτέρω στχ. 10, καθ᾽ ὃν τὰ πάντα γίνονται κατὰ παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ.

80. Ἤδη ἡ φράσις «θὰ ἴδῃ σπέρμα» ὑποδηλοῖ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Μεσσίου, περὶ ἧς σαφῶς ὁμιλεῖ ὁ ἑπόμενος στίχος. Ὁ ἀναστὰς Μεσσίας «θὰ ἴδῃ σπέρμα», ὑφ᾽ ὃ δὲν θὰ ἐννοήσωμεν βεβαίως σαρκικοὺς ἀπογόνους ἀλλὰ πνευματικούς, διότι περὶ πνευματικῶν πάντοτε πραγμάτων ὁμιλεῖ ὁ προφήτης. Ἑπομένως ὁ προφήτης προλέγει τὸν σχηματισμὸν μιᾶς πνευματικῆς κοινότητος περὶ τὸν ἀνιστάμενον Μεσσίαν, τὴν ἵδρυσιν δηλ. Ἐκκλησίας μὲ ἀρχηγὸν τὸν Μεσσίαν. Σκοπὸς δὲ τῆς τοιαύτης Ἐκκλησίας κατὰ τὸν προφήτην εἶναι νὰ ἐκπλήρωσῃ αὐτὴ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ὁ κόσμος διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Μεσσίου ἐφάνη ὅτι ματαιώνει τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, οὗτος ὅμως διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Μεσσίου καὶ τῆς περὶ τοῦτον συμπήξεως Ἐκκλησίας θὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον. Σκοπὸς ἄρα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ συνέχισις τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Μεσσίου. Ἐδῶ ἔχομεν, νομίζω, σαφῆ προφητείαν περὶ ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας μὲ σαφῆ καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς.

11 Μετὰ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ψυχῆς του θὰ ἴδῃ
φῶς[81] θὰ χορτάσῃ τὸ φῶς[82]
θὰ δικαιώσῃ ὁ δοῦλός μου τοὺς πολλούς,
διότι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν θὰ βαστάσῃ[83].
12 Διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν πολλῶν θὰ δώσω
εἰς αὐτὸν μερίδα
καὶ μετὰ τῶν ἰσχυρῶν θὰ μοιράζῃ λάφυρα,
διότι παρέδωκε τὴν ζωήν του εἰς θάνατον
καὶ μεταξὺ τῶν ἁμαρτωλῶν συγκατηριθμήθη,
ἐνῷ αὐτὸς τὴν ἁμαρτίαν τῶν πολλῶν ἐβάστασε
καὶ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν μεσιτεύει.»

Ἐν τοῖς κεφαλαῖοις τούτοις ὁ προφήτης παρουσιάζεται βαθέως συγκεκινημένος ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἀνθρωπίνης ἁμαρτίας, διὸ καὶ αἰσθάνεται βαθεῖαν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς λυτρώσεως, ἣν ἕνεκα τῆς μεγάλης τῶν ἀνθρώπων διαφθορᾶς ὑπολαμβάνει ὡς δυναμένην νὰ

81. Πρόσθες κατὰ τοὺς Ο΄ τὸ ἐλλεῖπον ἀντικείμενον «φῶς». Φῶς βλέπειν σημαίνει ἐπανέρχεσθαι εἰς τὴν ζωὴν (ψάλμ. 48,20 Ἑβρ. 49,20), ἀνίστασθαι.

82. Τὸ Ἑβρ. ἔχει «τὴν γνῶσιν αὐτοῦ» (Ο΄=σύνεσις) ὅπερ δὲν φαίνεται νὰ προσαρμόζηται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου. Ἴσως μετὰ πολλῶν ἑρμηνευτῶν δέον νὰ προσθέσωμεν ὡς ἀντικείμενον «τὸ φῶς», ὁπότε ἡ φράσις δηλοῖ πλήρη ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωήν.

83. Οἱ στχ. 10-11 εἶναι ἐνιαχοῦ ἐφθαρμένοι. Ἡ ἔννοια ὅμως αὐτῶν εἶναι εὐκρινής. Οἱ Ο΄ μετέφρασαν «Ἐὰν δῶτε περὶ ἁμαρτίας, ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὄψεται σπέρμα μακρόβιον καὶ βούλεται Κύριος ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, δεῖξαι αὐτῷ φῶς καὶ πλᾶσαι τῇ συνέσει, δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν αὐτὸς ἀνοίσει.» Ἡ μετάφρασις αὕτη εἶναι ἐν πολλοῖς ἀκατανόητος.

προέλθῃ μόνον ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅστις καὶ ἀποστέλλει τὸν Μεσσίαν, ἵνα ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῶν πολλῶν. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Μεσσίου δὲν ματαιώνει τὸ γενικὸν ἀπολυτρωτικὸν σχέδιον, ὅπερ θὰ ἐκπληροῦται ἐν τῷ μέλλοντι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις θὰ ἱδρυθῇ περὶ τὸν ἀνιστάμενον Μεσσίαν. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Μεσσίου καὶ ἡ ἵδρυσις μιᾶς νέας πνευματικῆς κοινότητος παρουσιάζονται ὡς ἀναπόσπαστα μέρη τῆς ὅλης διδασκαλίας τοῦ προφήτου, διότι ἄνευ αὐτῶν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίου μένει ἡμιτελὲς καὶ τὸ θεῖον σχέδιον τῆς παγκοσμίου λυτρώσεως φαίνεται προσκόπτον εἰς τὴν ἐχθρότητα τοῦ κόσμου[84]. Ὁ προφήτης μέγας τὴν σκέψιν καὶ τὸ αἰώνιον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων δὲν ἀπογοητεύεται ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Μεσσίου ἀλλά, πιστεύων ἀπολύτως εἰς τὴν νίκην, προφητεύει τὴν ἵδρυσιν μιᾶς νέας πνευματικῆς κοινωνίας. Ταύτην θὰ ἀποτελέσουν ὄχι μόνον οἱ Ἰσραηλῖται ἀλλὰ καὶ οἱ Ἐθνικοί, ὅσοι θὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Μεσσίαν. Τοῦτο ἐξάγεται ἀβιάστως ἐκ τῆς ὅλης τοῦ προφήτου διδασκαλίας. Παγκόσμιος εἶναι ὁ Θεός του, παγκοσμία ἡ μορφὴ τοῦ Μεσσίου, παγκόσμιος εἶναι ἡ ἀπολύτρωσις καὶ ὁ Μεσσίας ἔρχεται διὰ τὸν ἐθνικὸν κυρίως κόσμον[85]. Πάντα ταῦτα παρίστανται ὡς προδιαγεγραμμένον θεῖον σχέδιον, ὑπερβαῖνον πᾶσαν κατανόησιν.

Ἀλλ' ἡ τόσον σπουδαία μορφὴ τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ ἤγειρε, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν προσοχὴν ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων ἐρευνητῶν. Ὁ αἰνιγματώδης πολ-

84. Πρβλ. καὶ R. Kittel Gestalten und Gedanken in Israel σ. 430.
85. Ἡσ. 42,1. 49,6.

λάκις τρόπος, καθ' ὃν περὶ τοῦ Δούλου τούτου ὁ προφήτης ὁμιλεῖ, καὶ ἡ ἔλλειψις σαφῶν ἱστορικῶν ἐνδείξεων περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπέτρεψαν τὴν διαμόρφωσιν πλείστων ἑρμηνειῶν καὶ θεωριῶν. Οὐδέν, δύναταί τις εἰπεῖν, πρόβλημα τῆς Π.Δ. ἐξητάσθη τόσον πολὺ ὅσον τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ προσώπου τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον μέγιστος ἀριθμὸς βιβλίων καὶ ἄρθρων ἀφιερώθη ἀπ' ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς, χωρὶς νὰ καταστῇ δυνατὴ συμφωνία πάντων τῶν ἐρευνητῶν[86]. Τοὐναντίον ποικιλία θεωριῶν ἐπικρατεῖ, ὧν ἡμεῖς ἐνταῦθα μόνον τὰς κυριωτέρας θὰ ἀναφέρωμεν μὲ ἁπλᾶς τινας παρατηρήσεις, διὰ νὰ δώσωμεν εἰκόνα τινὰ τῆς θέσεως τοῦ προβλήματος.

Ἤδη τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἡσαΐου[87] καὶ ἐκτὸς ἀκόμη αὐτοῦ[88] ὡς Δοῦλος τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζεται ὁ Ἰσραὴλ καὶ ἡ ἁπλῆ ἀφ' ἑτέρου παρατήρησις ὅτι ἤδη οἱ Ο΄ ἐν Ἡσ. 42,1 ὑπὸ τὸν «Δοῦλον» ἐνόησαν τὸν Ἰσραήλ, προσθέσαντες, ὡς εἴδομεν, εἰς τὸ κείμενον τὰς λέξεις «Ἰακὼβ-Ἰσραήλ», καὶ περαιτέρω ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ Ἑβρ. κειμένῳ (Ἡσ. 49,3) κατώρθωσε νὰ εἰσχωρήσῃ «ὁ Ἰσραὴλ»[89] ὡς ἐπεξήγησις τῆς λέξεως «Δοῦλος», ἤγαγον πολλοὺς τῶν ἐρευνητῶν νὰ ἐκλάβουν τὴν λέξιν «Δοῦλος», ὡς ἤδη οἱ Ο΄ καὶ Ῥαββίνοι

86. Περὶ τῶν ἀρχαιότερον καὶ ἐπ' ἐσχάτων διατυπωθεισῶν θεωριῶν ἰδὲ C. R. North, The Suffering Senant in Deutero-Isaiah 1948 H. Rowlwy, The Servant of the Lord 1952.

87. Ἡσ. 44,2.

88. Ἰερ. 30,10 (μόνον ἐν τῷ Ἑβρ.). Ἰεζ. 28,25.

89. Ἰδὲ ἀνωτ. σ. 287,

τινὲς ἔπραξαν[90], ἐν περιληπτικῇ ἐννοίᾳ νοήσαντες τὸν Ἰσραὴλ[91] καὶ ἑρμηνεύσαντες ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ σχετικὰ κεφάλαια.

Παραλλαγὴν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἀποτέλει ἡ ἐκδοχή, καθ' ἣν ὁ Δοῦλος εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐξελίξει, διὸ δύναται νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὸν Ἰσραηλ. λαόν, εἴτε τὸ σύνολον εἴτε τοὺς συγχρόνους μόνον τοῦ προφήτου (C. Torrey). Τὴν ἄποψιν ταύτην ἠθέλησαν ἄλλοι[92] περαιτέρω νὰ ἀναπτύξουν. Ὁρμηθέντες ἀπό τῆς ἀρχῆς ὅτι ἐν τῇ καθ' ὅλου Ἑβραϊκῇ σκέψει ὕπαρχει εὔκολος μετάβασις ἀπὸ τοῦ συνόλου, ἀπὸ τοῦ λαοῦ, εἰς τὸ ἄτομον, ἐδέχθησαν ὅτι καὶ εἰς τὰ παρόντα κείμενα τοῦ Ἡσαΐου ὑπάρχει ῥευστότης τις, μετάβασις ἀπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τἀνάπαλιν, τὸ ὁποῖον οὕτω παρουσιάζεται ὡς ἐκπροσωποῦν τὸν Ἰσραηλ. λαόν. Ἐντεῦθεν εἰς τὰ κείμενα ἄλλοτε νοεῖται ὁ λαὸς καὶ ἄλλοτε τὸ πρόσωπον. Διὸ χαρακτηριστικὰ προσιδιάζοντα εἰς τὸ ἓν πρόσωπον ἀποδίδονται εἰς τὸ σύνολον καὶ τἀνάπαλιν. Πρὸς τὴν ἄποψιν ταύτην πλησιάζει καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ H. Rowley διατυπωθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων γνώμη[93]. Ὁ H. Rowley ἐκδέχεται ὅτι μία ἐξέλιξις συντελεῖται ἐν τῇ σκέψει τοῦ προφήτου καὶ μετάβασις ἀπὸ τοῦ Ἰσραηλ. λαοῦ εἰς τὸ ἕν πρόσωπον. Ἐκδέχεται δηλ. ὅτι ὁ προ-

90. Πρβλ. καὶ Ὠριγ. Κατὰ Κέλσον Α΄ LV ΒΕΠ. τ. 9. σ. 109.

91. Οὕτω λ.χ. οἱ Rosenmuller Hitzig, Stade, Wellhausen, Budde, Marti, Holscher, P Pfeiffer, A. Peake A. Lods, S. H. Hook κ.λπ.

92. Πρβλ. Wheeler Robinson The Cross of the Servant 1926. O. Eissfeldt Der Gottesknechf bei Deuterojesaja 1933.

93. H. Rowley The Servant of the Lord 1952.

φήτης εἰς πολλὰ μέρη τῶν τεμαχίων τοῦ Δούλου ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἰσραηλ, λαοῦ. ὡς ἔχοντος τὴν ἀποστολὴν νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸν ἐθνικὸν κόσμον τὸν ἀληθῆ Θεόν. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὁ προφήτης μεταπηδᾶ εἰς ἓν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν H. Rowley, οὔτε ἔζησε οὔτε ζῇ καθ' ὃν χρόνον ὁ προφήτης γράφει, ἀλλ' εἶναι μορφὴ τοῦ μέλλοντος, ἡ ὁποία διὰ τῶν παθημάτων θὰ φέρῃ εἰς πέρας ἀνὰ τὰ ἔθνη τὸν ἱεραποστολικὸν σκοπὸν τοῦ Ἰσραηλ. λαοῦ. Τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Δούλου διαβλέπει ὁ H. Rowley ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐρχόμενος οὕτω πλησιέστατα πρὸς τὴν Χριστιανικὴν ἑρμηνείαν.

Ἡ ἑρμηνεία, ἡ δεχομένη ὅτι ὑπὸ τὸν Δοῦλον νοεῖται πανταχοῦ ὁ Ἰσραηλ. λαὸς δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ὀρθή, παρὰ τὴν ἀρχαιότητα αὐτῆς καὶ τὴν σθεναρὰν ὑπὸ πολλῶν ἐκπροσώπησιν. Ἤδη ἡ παρατήρησις μόνον ὅτι ὡς μία τῶν πράξεων τοῦ Δούλου συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ[94] καθιστᾷ τὴν ἀνωτέρω ἑρμηνείαν δυσπαράδεκτον. Περαιτέρω παρατηρητέον ὅτι ὁ Δοῦλος παρίσταται πάσχων διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων, ἂν καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἀναμάρτητος. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ ὅτι ὁ Ἰσραηλ. λαὸς ἔπασχε διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνόμιζε ἑαυτὸν ἀναμάρτητον, ἀφοῦ εἰς πλῆθος χωρίων παρίσταται ἡ αἰχμαλωσία ὡς τιμωρία τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ[95] καὶ ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης σημειοῖ ὅτι τώρα μόλις συνεχωρήθησαν αἱ ἀνο-

94. Ἡσ. 49,5-6.
95. Ἡσ. 42,18-25. 43,22 ἔξ. 47,6 κλπ.

μίαι τοῦ λαοῦ;[96] Εὐστόχως ὁ Ὠριγένης, ἀναιρῶν τὴν ὑπὸ τῶν συγχρόνων του Ἰουδαίων ὑποστηριζομένην περὶ Μεσσίου ἰδέαν, ὡς δηλοῦντος τὸν λαόν, παρατηρεῖ «Μάλιστα δι' ἐδόξαμεν θλίβειν ἀπό τῆς φασκούσης λέξεως τὸ «ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον.» Εἰ γὰρ ὁ λαὸς κατ' ἐκείνους (τοὺς Ἰουδαίους) εἰσὶν οἱ προφητευόμενοι, πῶς «ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ» τοῦ Θεοῦ λέγεται ἦχθαι «εἰς θάνατον» οὗτος, εἰ μὴ ἕτερος ὢν παρὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ;»[97] Ἐπὶ τούτοις παρατηρητέον ὅτι ὁ Δοῦλος φέρει νέον νόμον, ἐνῶ ὁ λαὸς ἔχει ἤδη τὸν νόμον του, ὃν ἀκολουθεῖ. Ἐν διαφορᾷ πρὸς τὸν μικρόψυχον Ἰσραηλ. λαόν, τὸν ἔχοντα ἀνάγκην τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Θεοῦ, ὁ Δοῦλος παρουσιάζεται ἔχων πλήρη πεποίθησιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἤρεμος ἀντιμετωπίζει τὸ πάθος. Περαιτέρω ὁ θάνατος τοῦ Δούλου ἐπέρχεται κατόπιν καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, ὅπερ δυσκόλως ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ μαρτυρεῖ προφανῶς ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἑνὸς μόνον προσώπου. Ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος περὶ τοῦ τάφου καὶ ἡ ὅλη περιγραφὴ τῶν παθῶν παρέχουν ἐναργῆ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ προφήτης περιγράφει οὐχὶ τὸν πολιτικὸν θάνατον τοῦ Ἰσραὴλ ἀλλὰ τὸν πραγματικὸν ἑνὸς μόνου ἀτόμου. Τούτων ἕνεκα δέον μετὰ πλείστων ἐρευνητῶν ν' ἀπορρίψωμεν τὴν συλλογικήν τῆς λέξεως «δοῦλος» ἔννοιαν καὶ ὑπὸ τοῦτον νὰ νοήσωμεν ἓν μόνον ἄτομον.

Οὕτω προβάλλει πλέον τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τοῦ προσώπου, ὅπερ ὁ προφήτης δὲν κατωνόμασεν.

96. Ἡσ. 40,2.
97. Ὠριγ. Κατὰ Κέλσου Α΄ LV ΒΕΠ. τ. 9, σ. 109.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀκριβῶς αἱ γνῶμαι τῶν ἐρευνητῶν διίστανται ἀλλήλων κατὰ πολύ. Ἡ ἔλλειψις σταθερῶν σημείων πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος συνετέλεσεν, ὡς συνήθως εἰς τοιαύτας περιπτώσεις συμβαίνει, ὥστε ἡ φαντασία τῶν ἐρευνητῶν νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα, δι' ὃ καὶ τὸ φαινόμενον τῆς μεταπηδήσεως ἐρευνητῶν ἀπὸ ἐκδοχῆς εἰς ἐκδοχὴν δὲν εἶναι ἐνταῦθα σπάνιον.

Ἤδη ἡ ὅλως ἐξέχουσα θέσις τοῦ «Δούλου» ἤγαγεν ἐνωρὶς Ραββίνους νὰ συσχετίσουν τοῦτον πρὸς τὸ μεγαλύτερον γνωστόν τῆς Ἰσραηλ. ἱστορίας πρόσωπον, τὸν Μωυσῆν, ἣν γνώμην ἐπιστημονικῶς ἐπεχείρησε νὰ κατοχυρώσῃ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ E. Sellin[98]. Οὗτος στηριχθεὶς ἐπί τινων χωρίων τοῦ Ὠσηέ, ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ὁ Μωυσῆς ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἕνεκα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἡ Ἰσραηλ. ὅμως παράδοσις ἀπέκρυψε τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἡ ἀνάμνησις τοῦ ὁποίου διετηρήθη παρὰ τοῖς προφητικοῖς κύκλοις, παρὰ τῷ Ὠσηὲ καὶ τῷ Δευτεροησαΐᾳ. Ἡ Ἰσραηλ. ὅμως παράδοσις οὐδὲν περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Μωυσέως γνωρίζει. Τὰ δὲ ἐκ τοῦ Ὠσηὲ προσαχθέντα χωρία ἄνευ διορθώσεως καὶ ἐξεζητημένης ἑρμηνείας δὲν δύνανται νὰ μαρτυρήσουν τὸ ποθούμενον[99]. Αὐτὸς ἄλλως τε ὁ E. Sellin ἐγκατέλιπε ταχέως τὴν θέσιν ταύτην[100].

Ὁ περιγραφόμενος μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ Δούλου ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐρευνήσουν τὴν Ἰσραηλ. ἱστο-

98. E. Sellin, Mose und seine Bedeutung für die Israaelitisch-jüdische Geschichte 922.

99. Πρβλ. Β. Βέλλα Ὠσηὲ 1947.

100. E. Sellin Israelitisch-Jüdische Religiongeschichte 1933.

ρίαν καὶ ἀνασύρουν ἐξ αὐτῆς τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, ἅτινα πράγματι ὑπέστησαν ἢ φέρονται ὑποστάντα βίαιον θάνατον. Οὕτως οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Δοῦλον ἐξέλαβον ἄγνωστόν τινα μάρτυρα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μανασσῆ, καθ' ἣν κατὰ Δ΄ Βάσ. 21,16 ἔρρευσεν αἷμα προφητῶν (Ewald), οἱ δὲ τὸν γνωστὸν Ἰὼβ (Cheyne), ἄλλοι αὐτὸν τὸν Ἡσαΐαν (Staudlin), ἕτεροι τὸν βασιλέα Ἐζεκίαν (Bahrdt), ἄλλοι τὸν βασιλέα Ἰωσίαν, φονευθέντα κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὴν Μεγιδδὼ (Abravanel), ἄλλοι τὸν πολύπλαγκτον Ἰερεμίαν (Saadja Gaon, Grotius, Bunsen, F. Furley, Stark), ἄλλοι τὸν εἰς Βαβυλῶνα ἀχθέντα βασιλέα Ἰεχονίαν (Sellin ἀρχαιότερον, A Van Hoonacher, Roothstein, Burrows)[101] καὶ ἄλλοι προέτειναν ἄλλους.

Μερικαὶ τῶν ἐκδοχῶν τούτων, ὡς εὐκόλως τις παρατηρεῖ, δὲν ἔχουν οὔτε ἴχνος ἱστορικῆς βάσεως, διότι ἁπλῶς ὑποθέτουν τὴν ὕπαρξιν ἀγνώστου τινὸς μάρτυρος, ὃν τολμηρῷ πηδήματι συνταυτίζουν πρὸς τὸν Δοῦλον. Ἄλλαι τῶν ἐκδοχῶν ἔχουν τοῦτο μόνον τὸ ἱστορικὸν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτῶν προβαλλόμενα πρόσωπα ὑπέφερον, ἐφονεύθησαν ἢ ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον. Οὐδαμοῦ ὅμως τὰ παθήματα τούτων παρίστανται ἔχοντα παγκόσμιον ἀπολυτρωτικὴν σημασίαν καὶ οὐδαμοῦ εἰκονίζονται τὰ πρόσωπα ταῦτα ὡς μέλλοντα νὰ φέρουν ἐπὶ τῆς γῆς νέαν θρησκείαν. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Ἰεχονίου αἱ κακώσεις καὶ φυλακίσεις αὐτοῦ ἦσαν παροδικαί, οὐδὲ ἐπέφερον τὸν θάνατον αὐτοῦ.

101. Οἱ δύο τελευταῖοι δέχονται ὅτι ἐν τῷ Ἰεχονίᾳ προσωποιεῖται ἡ Δαυϊτικὴ δυναστεία, παρελθοῦσα, παροῦσα, καί μέλλουσα.

Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Ἰερεμίου πλήρης παθημάτων ζωὴ πολὺ ἀφίσταται τῶν παθημάτων τοῦ Δούλου, ἀδύνατον δὲ ἦτο νὰ γεννηθῇ ἡ πίστις εἰς τὴν δι' αὐτοῦ ἀπολύτρωσιν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἀφοῦ οὗτος ἀποθνῄσκει εὐθὺς μετὰ τὴν Βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν εἰς Αἴγυπτον, μακρὰν τοῦ κέντρου, ὅπου δημιουργεῖται ἡ περὶ Δούλου διδασκαλία. Ἀπὸ τῶν ἀναφερομένων παθημάτων τῶν ἀνωτέρω προσώπων μέχρι τοῦ νὰ συνταυτίσωμεν ἓν τούτων πρὸς τὸν Δοῦλον ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις, διότι χαρακτηριστικὸν τοῦ Δούλου δὲν εἶναι μόνον ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τὸ πολυσχιδὲς ἔργον καὶ ἡ ἀνὰ τὰ ἔθνη ἐργασία καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ἅτινα δέον νὰ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ζωὴν τῶν κατονομαζομένων προσώπων, διότι ἄλλως μόνον φαντασία δύναται νὰ συνδέσῃ τὰ ἀσύνδετα. Διὸ καὶ πολλαὶ τῶν θεωριῶν τούτων ἐλάχιστους ἔσχον ὀπαδοὺς καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σταθοῦν πρὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐλέγχου. Τὸ πλῆθος ἄλλως τε τῶν προταθέντων ὀνομάτων καὶ ἡ μεταπήδησις ἐρευνητῶν ἀπὸ γνώμης εἰς γνώμην δεικνύουν τὸ ἀσταθὲς τῶν ἀνωτέρω ἐκδοχῶν.

Τέλος δέον νὰ μνημονευθῇ ἡ ἐπ' ἐσχάτων γενομένη ἀπόπειρα τῆς συνταυτίσεως τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου πρὸς τὸν «Διδάσκαλον τῆς Δικαιοσύνης», τὸν ἀναφερόμενον ἐν τῷ «Ἐγχειριδίῳ τῆς πειθαρχίας», ὅπερ ἀνευρέθη τῷ 1947 μετ' ἄλλων ἑβραϊκῶν χειρογράφων παρὰ τὴν Ν. Θάλασσαν, ὑφ' ὃν νοοῦν μάρτυρά τινα τοῦ Α΄ αἰ. π.Χ.[102]. Ἀλλ' ἡ γνώμη

102. Πρβλ. A. Dupon - Sommer, Apperçus préliminaires sur les Manuscrits de la Mer Mort. 1950.

αὐτὴ δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτή, διότι εἶναι ἀδύνατον τὰ περὶ τοῦ Δούλου κεφάλαια τοῦ Ἡσαΐου νὰ ἐγράφησαν εἰς τόσον βραδυτέρους χρόνους, ἀφοῦ ἄλλως τε περιέχονται ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο΄.

Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις προσπάθεια κατεβλήθη, ὅπως ἀποκτηθῇ, εἰ δυνατόν, σταθερόν πως ἱστορικὸν ἔδαφος. Πρὸς τοῦτο ἰσχυρῶς ἐτονίσθη ὅτι ἡ ὅλη περιγραφὴ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Δούλου εἶναι τόσον ζωηρά, ὥστε νὰ μαρτυρῇ ὅτι ὁ προφήτης βλέπει καὶ περιγράφει σύγχρονα ἱστορικὰ πρόσωπα καὶ πράγματα. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἀγόμενοι προσεκολλήθησαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Δευτεροησαΐου καὶ ἄλλοι μὲν τούτων ὑπὸ τὸν Δοῦλον ἐξέλαβον αὐτὸν τὸν προφήτην, τὸν Δευτεροησαΐαν[103] (Mowinckel, Volz, Haller, Balla, Elliger, Gunkel, κλπ.), ἕτεροι δὲ ἐξέχον τι πρόσωπον, σύγχρονον τοῦ Δευτεροησαΐου (Kittel, Rudolph, Oesterley). Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοχήν, ἣν ἀνέπτυξε ὁ Mowinckel, ὁ ἐν Βαβυλῶνι διατρίβων Δευτεροησαΐας, παρορμηθεὶς ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν τοῦ Κύρου, ἐνεφανίσθη ἐν Βαβυλῶνι, προφητεύων τὴν πτῶσιν τῆς Βαβυλῶνος καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰουδαίων, διὸ καὶ ἐφυλακίσθη, ἐμαστιγώθη καὶ τέλος ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ἑπομένως πρόκειται περὶ αὐτοβιογραφίας τοῦ προφήτου. Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη εὐλόγως ἀπεκρούσθη[104] καὶ ὑπὸ τοῦ ἴδιου τοῦ S. Mowinckel καὶ ὑπὸ πολλῶν, ἀκολουθησάντων αὐτὸν κατ'

103. Πρβλ. καὶ Πράξ. 8,34.

104. Πρβλ. H. Rowley, The Servant of the Lord 1952 σ. 11 ἐξ. ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ἀρχάς, ἐγκατελείφθη, διότι οὐ μόνον ἡ περιγραφὴ τοῦ θανάτου παρουσιάζει δυσχερείας, μὴ δυναμένη νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν θανόντα προφήτην, ἀλλὰ καὶ δύσκολον καθίσταται νὰ δεχθῇ τις ὅτι ὁ προφήτης θὰ ὡμίλει περὶ ἑαυτοῦ ὡς ἐν τοῖς προκειμένοις χωρίοις ὁ ἴδιος λαλεῖ, ὡς λυτρωτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, βαστάζοντος τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῆς καὶ ὑπὲρ ταύτης θνῄσκοντος. Τοιοῦτο ἐγωιστικὸν πνεῦμα εἶναι ξένον πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀληθοῦς προφήτου. Ἤδη αὐτὸς ὁ Mowinckel, τὰς δυσχερείας ταύτας ζητῶν νὰ ἄρῃ, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ ὅτι αἱ προφητεῖαι περὶ τοῦ Δούλου δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Δευτεροησαΐου ἀλλ' ὑπό τινος μαθητοῦ ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ Τριτοησαΐου [105].

Ἀλλ' ὅ,τι κυρίως καθιστᾶ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἀδύνατον εἶναι ὅτι αὕτη ἐντοπίζει τὸ ὅλον βάρος τῶν προφητειῶν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἰούδα καὶ οὕτω μεταβάλλει τὸν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα τοῦ Δούλου καὶ μετατρέπει τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀπὸ θρησκευτικοῦ εἰς πολιτικόν. Τούτου δὲ ἕνεκα ἀδυνατεῖ καὶ νὰ τοποθετήσῃ εἰς τὸ οὕτω κατασκευαζόμενον πλαίσιον τὴν ἀνὰ τὰ ἔθνη ἐργασίαν τοῦ Δούλου καὶ ἑρμηνεύσῃ τὸν ἱλαστήριον αὐτοῦ θάνατον. Ὀλίγον τι διάφορος εἶναι ἡ ἄποψις τῶν H. Gunkel καὶ H. Wolff καθ' ἣν ὑπὸ τὸν Δοῦλον νοεῖται μὲν αὐτὸς ὁ προφήτης ἀλλ' οὗτος ἦτο συγχρόνως καὶ τύπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν, ἣν μετὰ δυνάμεως

105. S. Mowinckel, Die Komposition des deuterojesajanische Buches ZAW 1931 σέλ. 87 ἑξ. 242 ἑξ.

ἀνέπτυξεν ὁ G. Kitell[106], ὁ Δοῦλος οὗτος εἶναι ἐξέχον τι πρόσωπον σύγχρονον τοῦ Δευτεροησαΐου, ζῶν ἐν Βαβυλῶνι. Ἐν αὐτῷ ὁ Δευτεροησαΐας καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλοι διέβλεπον τὸν μέλλοντα νὰ λυτρώσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. Ἡ περὶ τὸν ἄγνωστον τοῦτον ἄνθρωπον δημιουργηθεῖσα κίνησις κατέστη ὕποπτος τοῖς Βαβυλωνίοις, οἵτινες συλλαβόντες αὐτὸν ἐφυλάκισαν καὶ τέλος ἐφόνευσαν αὐτόν. Ὁ θάνατος ὅμως αὐτοῦ παρουσίασεν εἰς τὸν Δευτεροησαΐαν τὸ μεγαλύτερον πρόβλημα, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐματαιοῦντο οὕτως αἱ ἐπ' αὐτοῦ στηριχθεῖσαι ἐλπίδες τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἰσραήλ, ἀφ' ἕτερου δὲ τὸ τραγικόν τοῦ ἄνθρωπου ἐκείνου τέλος δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὴν παράστασιν περὶ τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου, ἣν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὁ προφήτης εἶχε, διότι ἡ αἰτιώδης συσχέτισις τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ ἄνθρωπου τύχης πρὸς τὴν ἠθικήν τοῦ ἀτόμου ὑπόστασιν ἦτο ἤδη δόγμα τῆς Ἰσραηλιτικῆς Θεολογίας. Εἰς τὰ προβλήματα ταῦτα ἡ θεολογικὴ τοῦ προφήτου διάνοια ἔδωκε κατὰ τὸν Kitell τὴν ἀναγκαίαν λύσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς θεωρίας ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀπέθανεν οὐχὶ διὰ τὰς ἴδιας αὐτοῦ ἁμαρτίας ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν πολλῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ θανόντος, μεθ' ἣν θὰ σώσῃ τὸν λαόν. Οὕτω δὲ τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, τὸ θανατωθέν, καθίσταται μορφὴ τοῦ μέλλοντος χρόνου.

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη, ἥτις συνδέει τὸ ἱστορικὸν καὶ

106. Ἴδε ἰδίως τὰ ἔργα τοῦ Geshichte des Volkes Istrael τόμ. 3, 1927 καὶ Gestalten und Gedanken in Israel[2]

ἐσχατολογικὸν στοιχεῖον, καίτοι πληρέστερον τῶν ἄλλων ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν περιγραφομένην ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἡσαΐου εἰκόνα τοῦ δούλου καὶ πειρᾶται νὰ ἐξήγησῃ τὴν γένεσιν τοὐλάχιστον τῶν κυρίων σημείων τῆς περὶ τοῦ Δούλου διδασκαλίας, δὲν φαίνεται ὀρθή, διότι καὶ αὕτη ὁρμᾶται ἀπὸ ὑποθετικῆς ἀφετηρίας καὶ ἐν τῇ ἀναπτύξει αὐτῆς ἀφήνει κενά, μετατοπίζει δὲ καὶ τὸ κέντρον τῆς ὅλης περὶ τοῦ Δούλου διδασκαλίας. Ἐν πρώτοις γενικῶς παρατηρητέον ὅτι τοιοῦτός τις περί τινος προσώπου θρῦλος εἶναι δύσκολον νὰ παραχθῇ παρὰ τοῖς συγχρόνοις, διότι οἱ θρῦλοι συνδέονται εὐκόλως μετὰ προσώπων, ἅτινα ἀνήκουν χρονικῶς πολὺ μακράν τῆς ἐποχῆς, ἐν ᾗ οἱ θρῦλοι γεννῶνται. Οὐχὶ ἡ σύγχρονος ἐποχὴ ἀλλ' ἡ μεταγενεστέρα εἶναι ἐπιδέξιος μορφὰς τοῦ παρελθόντος νὰ ἐξιδανικεύσῃ καὶ τὸ σπουδαιότερον νὰ καθιστᾷ αὐτὰς ζώσας προσωπικότητας καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου. Πλὴν ὅμως τούτου καὶ ἡ προκειμένη ἐκδοχὴ μεταβάλλει τὸν «Δοῦλον» εἰς πολιτικὸν ἥρωα καὶ περιορίζει κατ' ἀνάγκην αὐτὸν εἰς τὰ στενὰ ἐθνικὰ Ἰουδαϊκὰ ὅρια, ἐνῷ κατὰ τὸν προφήτην ὁ Δοῦλος εἶναι παγκόσμια προσωπικότης[107].

Τούτου ἕνεκα ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ ἀδυνατεῖ νὰ ἐξήγησῃ τὴν παγκόσμιον διὰ τοῦ δούλου λύτρωσιν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ θέτει τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τοῦ Δούλου μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἣν παρὰ τὸ κεί-

107. Ἀκριβῶς δὲ ἐν τοῖς κεφαλαίοις τούτοις περὶ τοῦ Δούλου ὁ προφήτης ἀποφεύγει τὸ ὄνομα «Ἰσραὴλ» χρησιμοποιῶν γενικωτέρας ἐκφράσεις «ἡμεῖς-πολλοὶ-ἔθνη» (Ἡσ. 42,1. 49,6. 53,4, 6,11-12), ἵνα δείξῃ τὸν παγκόσμιον χαρακτῆρα τοῦ Δούλου.

μενον ὑπερβαλλόντως τονίζει, μεταθέτουσα οὕτω τὴν ὅλην εἰκόνα εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον, ἐνῷ κατὰ τὸ κείμενον τὸ ἔργον τοῦ δούλου συντελεῖται πρὸ τοῦ θανάτου, ὅστις συμπληροῖ τὸ ὅλον ἔργον οὕτως, ὥστε ἡ ἀνάστασις ἔρχεται ὡς θρίαμβος πλέον τοῦ πιστῶς τὸ ἔργον του ἐπιτελέσαντος Δούλου τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀνωτέρω ἐκδοχὴ μεταβάλλει τὴν χρονικὴν σειρὰν τῶν γεγονότων, διότι ἄλλως δὲν δύναται νὰ οἰκονομήσῃ τὰ πράγματα. Ἡ ἀλλοίωσις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Δούλου καὶ ἡ χρονικὴ ἀλλαγὴ τῶν γεγονότων ἀποτελοῦν τὴν ἀχίλλειον πτέρναν τῆς ἑρμηνείας ταύτης.

Ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Δούλου ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς διατύπωσιν τῆς γνώμης, καθ' ἣν ταῦτα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ διαδεδομένον μῦθον τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ ἀνισταμένου Θεοῦ, ἰδίᾳ τῆς Ὀσίριδος καὶ τοῦ Tammuz - Ἀδώνιδος ἢ ὅτι τὸ κέφ. Ἡσ. 53 στηρίζεται ἐπὶ τῶν τελετουργικῶν ὕμνων τῶν θεῶν τούτων[108] καὶ ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ τελετουργικὰ κείμενα τῆς Ras - Shamra (Mowinckel, Jeremias, Engell, Nyberg). Ἀλλ' ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν Θεῶν τούτων εἶναι ἁπλῆ συμβολικὴ παράστασις τῆς ἀπονεκρουμένης καὶ κατόπιν ἀναζωογονούμενης φύσεως καὶ ἀφετηρίαν ἔχει φυσικὸν φαινόμενον, διὸ καὶ ἐλλείπει ἐκ τοῦ ὅλου μύθου οἱαδήποτε ἔννοια λυτρώσεως τοῦ ἄνθρωπου διὰ τοῦ θνήσκοντος θεοῦ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οὐδὲν στοιχεῖον ὑπάρχει, παρουσιάζον τὸν

108. H. Gressmann, Der Ursprung der Israelitish - Judischen Eschatologie. H. Gunkel ἐν RGG. 1912. Ἀμφότεροι βραδύτερον μετέβαλον γνώμην.

Δοῦλον ὡς φυσικόν τινα θεόν. Τοὐναντίον ὁ Δοῦλος παρουσιάζεται παρ' Ἡσαΐᾳ ὡς τελείως ἀποπνευματοποιημένη μορφή, σχεδὸν ὑπερβατή. Περαιτέρω δὲ παρατηρητέον ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὸν προφήτην τοῦτον μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀπολύτου μονοθεϊσμοῦ ἀποκλείεται οἱαδήποτε πρόσληψις ξένων στοιχείων. Ὀρθῶς δὲ ἤδη ὑπ' ἄλλων παρετηρήθη[109] ὅτι εἰς τὸν προφήτην οἰκειότερα ἦταν τὰ ἀρχαιότερα Ἰσραηλιτικὰ τελετουργικὰ κείμενα παρὰ τὰ ξένα. Ὁ εἰδικώτερον περὶ τὰ κείμενα τῆς Ras - Shamra ἀσχοληθεὶς C. Gordon[110] δὲν ἀνευρίσκει ἐν αὐτοῖς τὸν μῦθον τοῦ θνήσκοντος καὶ ἀνισταμένου θεοῦ. Διὸ καὶ ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ ἀπεκρούσθη ὑπὸ πολλῶν[111].

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ φάσει τῆς ἐρεύνης ἡ ἀνωτέρω θεωρία παρουσιάζεται ὑπὸ ἠπιωτέραν μορφήν, καθ' ἣν ὁ προφήτης τῶν τεμαχίων τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ ἐχρησιμοποίησε μόνον λέξεις, ὅρους καὶ φράσεις ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Tammuz - Ἀδώνιδος[112].

Τέλος μνημονευτέα ἡ γνώμη τοῦ Mowinckel[113], δεχομένου ὅτι ἐν τοῖς κειμένοις τοῦ Ἡσαΐου ὁ Κῦρος καὶ ὁ Δοῦλος εἶναι δύο πρόσωπα, δι' ὧν θὰ ἐπέλθῃ ἡ λύτρωσις τοῦ Ἰούδα. Καὶ εἰς μὲν τὸν Κῦρον ἀποδίδεται

109. H. Rowley ἔνθ ἀνωτ. σ. 42.

110. C. Gordon, Ugaritic Literature 1949.

111. Πρβλ. λ. χ. Baudissin, R. Kittel, E. Young, O. Prockach, S. Smith, Dürr, Auvray, Steinnmann κλπ.

112. Πρβλ. λ. χ. M. Haller, Das Judentun 1914. S. Mowinckel ZAW. 1931 κλπ.

113. S. Mowinckel, Deer Knecht Jahwas 1921.

τὸ πολιτικὸν μέρος, εἰς δὲ τὸν Δοῦλον τὸ πνευματικόν. Τὴν θεωρίαν ταύτην παραλαβόντες ἕτεροι ὑπεστήριξαν ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ προφήτης ἀπέβλεψε εἰς τὸν Κῦρον, εἶτα δὲ ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, ἐδημιούργησε τὴν μορφὴν τοῦ Δούλου (Haller, Hempel). Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ ἄνευ μεταβολῶν τοῦ κειμένου καὶ ἀναποδείκτων προϋποθέσεων ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τῶν ἐπὶ μέρους τεμαχίων.

Οὕτω λοιπόν, τῶν ἀνωτέρω ἐκδοχῶν μὴ ἀποδεικνυομένων ὀρθῶν, ἀρκετοὶ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν ἐτράπησαν πρὸς τὴν ὀρθὴν ἐκείνην ὁδόν, ἥν, ἐκτός τῆς Κ. Δ., Ραββῖνοι ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Γ΄ μ.Χ. αἰῶνος ὑπέδειξαν, τῆς συνταυτίσεως τοῦ «Δούλου» τούτου πρὸς τὸν γνωστὸν Μεσσίαν (Delitzsch, Ley, Fullkrug, Gressmann[114], Condamin, Fischer, E. Young, Prockssch κ. ἄ.). Βεβαίως ἡ εἰκὼν τοῦ Μεσσίου τοῦ πρώτου μέρους τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου[115] διαφέρει ἐν πολλοῖς τῆς εἰκόνος τοῦ «Δούλου τοῦ Κυρίου» τοῦ δευτέρου τμήματος τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου. Αἱ δύο ὅμως εἰκόνες δὲν ἀντιτίθενται πρὸς ἀλλήλας ἀλλ' ἡ μία δύναται νὰ συμπληροῖ τὴν ἄλλην. Ἡ εἰκὼν τοῦ Δούλου εἶναι βεβαίως πληρεστέρα καὶ περιέχει στοιχεῖα, ἅτινα ἡ εἰκὼν τοῦ Μεσσίου δὲν περιέχει ἢ μόλις θίγει, ἐνῷ ἀντιθέτως ἄλλα σημεῖα πλατύτερον ἀναπτύσσει. Ἀφ' ἑτέρου ἀμφότεραι αἱ εἰκόνες ἔχουν κοινὰ ἀρκετὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα. Ὡς ὁ Δοῦλος δὲν παρίσταται ὡς εἷς τῶν

114. H. Gressmann ἐν τῷ ἔργῳ του Der Messias 1929.
115. Ἡσ. 7,14. 9,1 ἑξ. 11, 1 ἑξ.

ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ὁ Μεσσίας ἔχει θείαν τὴν καταγωγὴν γεννώμενος ὑπερφυσικῶς[116], ἀμφότεροι φέρουν τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου[117] καὶ ἀμφότεροι χαρακτηρίζονται ὡς «φῶς» τοῖς ἐν χώρᾳ σκοτεινῇ κατοικοῦσιν[118]. Περαιτέρω ἀμφότεροι προορίζονται διὰ μέγα τι ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἔργον καὶ ἀμφότεροι δρῶσι πολὺ πέραν τῶν Ἰουδαϊκῶν ὁρίων, καίτοι ἡ εἰκὼν τοῦ Μεσσίου ἔχει ζωηρότερον ἐθνικὸν χρῶμα. Κατὰ ταῦτα δεχόμεθα ὅτι ὁ Μεσσίας καὶ ὁ «Δοῦλος» τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

Ἀλλ' ἐὰν ἐκ τῆς Π. Δ. τοσαῦτα μόνον δυνάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν σχετικὰ πρὸς τὸν Μεσσίαν, τὸν «Δοῦλον» τοῦτον, ἐκ τῆς Κ. Δ. ὅμως κατανοοῦμεν πληρέστατα τὰ σχετικὰ ταῦτα κεφάλαια, καθ' ὅσον αἱ ἐν αὐτοῖς διαγραφόμεναι προφητεῖαι ἐμφανίζονται ἐκπληρούμεναι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ δὲ ἔργον, τὰ πάθη, ὁ θάνατος καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Μεσσίου ἀνταποκρίνονται πλήρως πρὸς τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον καὶ τὴν ἐπίγειον ζωὴν τοῦ Σωτῆρος. Ὁ προφήτης λοιπὸν τῆς Π. Δ. ὁμιλεῖ οὐχὶ περὶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ οὐδὲ περὶ παρελθόντος ἢ συγχρόνου τινὸς προσώπου ἀλλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐμφανισθῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς Κ. Δ., ἥτις σαφῶς συνδέει τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου μετὰ τῶν προφητειῶν τούτων καὶ ρητῶς ἀναφέρεται εἰς τὰ περίφημα ταῦτα κεφάλαια τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ καὶ δὴ εἰς τὸ Ἡσαΐου 53,6.

116. Ἡσ. 7,14.
117. Ἡσ. 11,2. 42,1.
118. Ἡσ. 9,1 49,6.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων εὐκρινῶς, νομίζω, διαγράφεται ἡ προσωπικότης τοῦ Προφήτου. Ἐνώπιόν μας ἔχομεν ἕνα τῶν μεγαλυτέρων προφητῶν, κατὰ τοὺς δὲ ἐρευνητὰς τὸν μέγιστον τῶν Προφητῶν τῆς Π.Δ. Κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ Προφήτου τούτου εἶναι ἡ βαθειά του πίστις εἰς τὸν ἕνα Θεόν, οὗτινος τὴν ἔννοιαν μὲ τὴν λεπτὴν Θεολογικήν του σκέψιν ἐπεξεργάζεται κατὰ τὸν πλέον ὡραιότερον τρόπον. Πνευματικὸς ἄνθρωπος ὁ προφήτης ἀποπνευματοποιημένην παραδίδει τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ, κεκαθαρμένην ἀπὸ παντὸς ἀνθρωπίνου στοιχείου. Ὅπως μέγας τὸ πνεῦμα, οὕτω μέγας πράγματι καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν παρουσιάζεται ὁ προφήτης. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν λαόν του ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν πλέον ζωηρὸν τρόπον καὶ ἔντονοι ἀκούονται διὰ τῶν γραμμῶν οἱ παλμοὶ τῆς καρδιᾶς κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν τῆς λυτρώσεως τοῦ Ἰσραήλ. Ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν ἀγαπῶσαν καρδίαν τοῦ προφήτου δὲν χωρεῖ μόνον ὁ Ἰσραὴλ ἀλλ' ὁλόκληρος ὁ κόσμος, ὃν στενώτατα συνδέει μὲ τὸν παγκόσμιόν του Θεόν. Κύπτει ὁ προφήτης ἐπάνω εἰς ὁλόκληρον κόσμον, διὰ νὰ τὸν γνωρίσῃ, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν πόνον του, τὸν στεναγμόν του. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς θαυμάζει τις τὸν μέγαν προφήτην, ὅστις δὲν βλέπει ἄλλο τι παρὰ τὴν κυριαρχοῦσαν ἁμαρτίαν, τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὸν ἐθνικὸν κόσμον καὶ δὲν ἀκούει ἄλλο τι παρὰ τὸν πόθον τῆς λυτρώσεως ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Πνευματικὸς ἄνθρωπος ὁ προφήτης, πνευματικὸν καὶ τὸ θέμα τῆς ἱστορίας ἐκλαμβάνει, τὴν ἀπολύτρωσιν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Τὸν πόνον τοῦ ἐθνικοῦ κό-

σμου καθιστᾷ ὁ προφήτης καὶ ἰδικόν του πόνον καὶ ἀγκαλιάζει μὲ τὴν μεγάλην του ψυχὴν ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Ἀνήσυχος εἶναι ὁ προφήτης ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἁμαρτίας. Αἰσθάνεται τὸν ἄνθρωπον ἀδύνατον νὰ λυτρωθῇ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων, διὰ τοῦτο προσδοκᾶ τὴν ἔλευσιν ἑνὸς Λυτρωτοῦ, θείου Ὄντος, καὶ πιστεύει ἀπόλυτα εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, τοῦ ὁποίου τὴν προσωπικότητα ἐπεξεργάζεται κατὰ τὸν πλέον ἀριστοτεχνικὸν καὶ τὸν πλέον δεξιότεχνον θεολογικὸν τρόπον, ὥστε νὰ παρουσιάσῃ ἕνα πνευματικὸν καλλιτέχνημα, ἐφάμιλλον πρὸς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἐν τῇ Π.Δ. Ὅπως ὅλοι οἱ πραγματικὰ πνευματικοὶ ἄνθρωποι πιστεύουν εἰς τὴν νίκην τοῦ πνεύματος, οὕτω καὶ ὁ προφήτης πιστεύει ἀπόλυτα εἰς τὴν νίκην τοῦ Μεσσίου, εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ κακοῦ, εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἠθικῆς ἰδέας. Ὡραιοτάτη καὶ τελείως ἀποπνευματοποιημένη εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ Μεσσίου. Τὰ πάντα εἶναι τοποθετημένα ἐν τῇ πνευματικῇ σφαίρᾳ, ἡ προέλευσις τοῦ Μεσσίου, ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεως, τὰ μέσα τῆς ἐργασίας, ὁ τρόπος τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀντιξοοτήτων καὶ τοῦ θανάτου. Τίποτε τὸ ὑλικὸν δὲν διαταράσσει τὴν ἁρμονίαν καὶ ψυχικὴν ἠρεμίαν τῆς προσωπικότητος τοῦ Μεσσίου. Ἐδῶ εὑρισκόμεθα, ὡς ἔχει ἤδη ὑπὸ πολλῶν παρατηρηθῇ, πρὸ ἑνὸς μεγάλου πράγματι Θεολόγου, πρὸ μιᾶς ἀπηρτισμένης Θεολογικῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν διέγραψε τόσον ὡραία ἡ λεπτὴ τοῦ Προφήτου διάνοια καὶ ἡ ὁποία ἀποτελεῖ βασικὸν θεμέλιον καὶ τῆς Χριστ. διδασκαλίας. Ὑπὲρ τὴν ἐποχήν του αἱρόμενος ὁ

προφήτης ὁραματίζεται τὴν διὰ τοῦ ἀνισταμένου Μεσσίου ἐγκαινιαζόμενην νέαν ἐποχήν, τὴν ἵδρυσιν μιᾶς νέας θρησκευτικῆς κοινότητος, διὰ τῆς ὁποίας θὰ συνεχισθῇ καὶ θὰ τελειωθῇ τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίου καὶ εἰς τὸ ὅραμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον τόσον ζωηρῶς μὲ τόσην πραγματικὴν δύναμιν παρουσιάζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, εὑρίσκει ὁ προφήτης τὴν ψυχικήν του γαλήνην, τὴν πνευματικήν του ἠρεμίαν, τὴν μακαριότητα, εἰς ἣν προσκαλεῖ δι᾽ ὡραιοτάτης ἀποστροφῆς πάντα ἄνθρωπον ποὺ ἔχει μέσα του ἀνησυχίας καὶ προβλήματα καὶ τοῦ ὑπόσχεται ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν ἄνευ χρημάτων θὰ παράσχῃ, τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων καὶ θὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν μακαριότητα, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὅταν λύσῃ τὰ βασανίζοντα αὐτὸν προβλήματα.

Ἡσ. 55,1 «Αἴ, σεῖς ποῦ διψᾶτε,
ἔλθετε πρὸς τὸ ὕδωρ
καὶ σεῖς ποῦ πεινᾶτε, ἔλθετε νὰ φάγετε[119].
Ἔλθετε, ἀγοράσατε χωρὶς χρήματα[120],
δωρεὰν οἶνον καὶ γάλα.
2 Διατὶ πληρώνετε χρήματα διὰ πράγματα
ποὺ δὲν σᾶς χορταίνουν
καὶ τοῦ μόχθου σας τὸ χρῆμα διὰ πράγματα

119. Ὁ προφήτης ἀποτείνεται πρὸς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἶχον πνευματικὴν πεῖναν καὶ δίψαν, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ὁποίας ἐπορεύοντο πρὸς διαφόρους διδασκάλους, πληρώνοντες χρήματα.

120. Ἀδαπάνως ὁ προφήτης παρέχει τὴν διδασκαλίαν του.

ποὺ δὲν σᾶς γεμίζουν;[121]
Ἀκούσατέ με καὶ θὰ φάγετε ἀγαθὰ
καὶ ἡ ψυχή σας θὰ ἐντρύφησῃ μέσα
εἰς τὸ λίπος[122].
3 Χαρίσατέ μου τὴν προσοχήν σας,
ἔλθετε πρὸς ἐμέ,
ἀκούσατε καὶ θὰ ζήσῃ ἡ ψυχή σας.»[123]

Οὕτως ὁμιλεῖ μόνον ἐκεῖνος ὁ προνομιοῦχος, ὅστις κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ μέσα του ἕνα ὅμορφον πραγματικὸν κόσμον. Καὶ πράγματι ὡραῖος εἶναι ὁ κόσμος, τὸν ὁποῖον μᾶς παρέδωκε ὁ προφήτης, ὅπως ὁ ἴδιος ἦτο ἕνα θαῦμα πνευματικῆς ὡραιότητος.

Ἀλλ' ὁ προφήτης δὲν μᾶς παρουσιάζεται μόνον ὡς ὑπέροχος πνευματικὸς ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ ὡς ἕνας ὑπέροχος τοῦ λόγου καλλιτέχνης, πεπροικισμένος μὲ σπάνιον ποιητικὸν τάλαντον, ὑπὸ πάντων ἀνεγνωρισμένον. Μὲ τὴν ποιητικήν του δύναμιν κατορθώνει κατὰ τὸν πλέον ὡραιότερον τρόπον ν' ἀποτυπώνῃ βαθείας σκέψεις καὶ ἔντονα συναισθήματα, τὰ ὁποῖα ἀβίαστα μὲ τέχνην θαυμαστὴν ἀποτυποῦνται ἐπάνω εἰς ἀναριθμήτους στίχους, τὴν χάριν καὶ τὴν ὡραιότητα μιᾶς πραγ-

121. Οἱ ἄνθρωποι ἐνῷ ἐπλήρωνον χρήματα, ἔφευγον ἀπὸ τῶν διδασκάλων των ἀνικανοποίητοι.

122. Ὁ προφήτης ὑπόσχεται ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ ἐκλεκτὴν τροφήν, ἡ ὁποία θὰ καταπαύσῃ τὴν πεῖναν.

123. Δὲν πρόκειται περὶ ἀσημάντου τινὸς πράγματος ἀλλὰ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ δὴ περὶ τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου αὐτῆς. Ὡραιότατα ζωγραφίζεται ἡ εὐθύνη τοῦ πνευματικοῦ ἐργάτου, ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς.

ματικῆς τέχνης ἀποδίδοντας. Καλλιεπὴς καὶ ὡραιοτάτη εἶναι ἡ γλῶσσά του, τῆς ὁποίας κυριαρχεῖ ἀπολύτως καὶ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐχέρειαν. Ὅπου αἱ προφητεῖαι εἶναι ἐκτενέστεραί πως, ἐκεῖ ὁ προφήτης μεταβάλλεται εἰς ἕνα πραγματικὸν ῥήτορα (Πρβλ. λ.χ. 40,12-37 41.2-20. 44,6-20 45,1 ἑξ. κλπ.). Γεμάτη ἀπὸ εἰκόνας εἶναι ἡ γλῶσσά του, τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ κατὰ τὸν πλέον εὔστοχον τρόπον. Λόφοι, βουνά, κοιλάδες, πεδιάδες, ποταμοί, ἔρημα καὶ γόνιμα μέρη, χόρτα, ἄνθη, δένδρα, ἄνεμοι καὶ πλεῖστα ἄλλα προσωποποιοῦνται καὶ ζωντανεύουν καὶ μετέχουν τῆς χαρᾶς τοῦ προφήτου. Ῥυθμικὴ πανταχοῦ ἡ γλῶσσά του, ἀποβαίνει ζωηροτέρα καὶ ἀποκτᾶ ταχύτερον ῥυθμὸν καὶ γίνεται πλέον εὔπλαστος ἐκεῖ, ὅπου ὁ προφήτης διὰ τοῦ λόγου δίδει διέξοδον εἰς τὰ συνέχοντα αὐτὸν ἔντονα συναισθήματα. Διὰ τῆς ἀληθοῦς του τέχνης ὁ Προφήτης ἐδημιούργησε ἄριστα ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀδάμαντας πράγματι τῆς Ἰσραηλιτικῆς φιλολογίας. Ὅπως εἰς τὸν Ἰερεμίαν, οὕτω καὶ εἰς τὸν προφήτην τοῦτον, συνηνώθησαν βαθεῖα καὶ ὥριμος σκέψις καὶ πλούσιον ποιητικὸν τάλαντον.

Εἰς τὸν προφήτην τοῦτον ὁ μὲν Ἰουδαϊσμὸς χρεωστεῖ τὰς ὡραίας περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἰούδα προφητείας, ἐξ ὧν οὗτος εἰς χρόνους δεινῆς αὐτοῦ δοκιμασίας ἤντλει καὶ ἀρύεται ἀκόμη καὶ σήμερον παρηγοριάν, θάρρος καὶ δύναμιν, ἡ δὲ ἀνθρωπότης τὰς σαφεστέρας περὶ ἐλεύσεως τοῦ λυτρωτοῦ Μεσσίου καὶ τοῦ ἱλαστηρίου αὐτοῦ θανάτου προφητείας, αἵτινες ὑπὲρ πᾶν ἄλλο σημεῖον ὡς κρίκος ἀρραγὴς συνδέουν

στενώτατα τὴν Παλαιὰν μετὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν πνευματικωτέραν μορφὴν τοῦ Μεσσίου, ἣν ἐσμίλευσε ἡ λεπτὴ σκέψις του καὶ ὁ ἐπιδέξιός του κάλαμος. Εἰς τὸν προφήτην χρεωστοῦμεν καὶ τὴν περὶ Ἀναστάσεως τοῦ Μεσσίου προφητείαν, τὴν πρόρρησιν συμπήξεως Ἐκκλησίας καὶ τὸν ὡραῖον καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Ἀλλ' εἰς τὸν προφήτην τοῦτον ὀφείλομεν ἀκόμη καὶ τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῆς βαθείας περὶ Ἱστορίας ἀντιλήψεως, ἣν καὶ ἡ Κ.Δ. ἀναγνωρίσασα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου τὸν ὑπὸ τοῦ προφήτου τούτου ἰδίᾳ ἐξαγγελλόμενον Μεσσίαν, ἀπεδέχθη, καταστᾶσαν οὕτω κτῆμα ὁλοκλήρου τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου. Περαιτέρω ἡ προσπάθεια τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀληθοῦς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ δι' ἐπιχειρημάτων εἰλημμένων ἀπό τε τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν προφητειῶν, ἅτινα ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ Ἀπολογητικὴ χρησιμοποιεῖ, ἡ ἔντονος ὑπογράμμισις τοῦ ἀπὸ τῶν δημιουργημάτων ἀρυομένου ἐπιχειρήματος τῆς ἀποδείξεως τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος διδάσκεται ἐκ τῆς θεωρίας τῆς φύσεως νὰ ἀνάγεται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ, ὁ ἰσχυρὸς τονισμὸς τῆς ἀντιθέσεως τοῦ ἀνερευνήτου, ἀληθοῦς καὶ αἰωνίου Θεοῦ πρὸς τὸν πεπερασμένον καὶ ταχέως ὡς τὸ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ παρερχόμενον ἄνθρωπον, ἡ βαθεῖα συναίσθησις τῆς ἁμαρτωλῆς τοῦ ἀνθρώπου καταστάσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας πρὸς λύτρωσιν, ἡ ἐκ τούτου γεννωμένη ἀνάγκη τῆς Θείας ἐπεμβάσεως καὶ ὁ διαγραφόμενος ζωηρὸς πόθος πρὸς λύτρωσιν, εἶναι τὰ ἰδιάζοντα τῷ μεγάλῳ τούτῳ προφήτῃ σημεῖα. Βεβαίως πολλὰ

ὁ προφήτης παρέλαβεν ἐκ τῆς Ἰσραηλιτικῆς διδασκαλίας τῶν προηγουμένων χρόνων, εἰς πλεῖστα ὅμως ἔθηκεν ἀνεξάλειπτον τὸν ἴδιον αὐτοῦ προφητικὸν χαρακτῆρα. Ἐδῶ δὲ ἀκριβῶς εὑρισκόμεθα πρὸ τοῦ αὐτοῦ πάλιν μυστηρίου, ὅπερ καὶ ἄλλοι προφῆται ἐμφανίζουν, ὅταν ἀναλύοντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀδυνατῶμεν νὰ κατανοήσωμεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ προφήτου ὡς προϊόν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τοῦτο εἶναι κοινὸν αἴνιγμα τῶν προφητῶν, οὗτινος τὴν λύσιν εὑρίσκομεν, ὅταν ἀναχθῶμεν εἰς τὴν πνευματικὴν σφαῖραν, εἰς ἣν ὁ προφήτης καλεῖ ἡμᾶς, ὅταν διαβεβαιοῖ τὴν προφητικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν, τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ κλῆσιν.

Τὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαΐου ἐξήσκησε πλείστην ὅσην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς σκέψεως, ἀποβᾶν ἓν τῶν βασικωτέρων βιβλίων τῆς Π.Δ. Ἤδη αὐτὸς ὁ Κύριος παρίσταται ἐν τῇ Κ.Δ. ἀναγινώσκων τὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαΐου[124] καὶ ὁ ἴδιος ἀναφέρει χωρία ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου[125] ἐν συζητήσει μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ ἐκ Παρθένου γέννησις τοῦ Μεσσίου καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ διδασκαλία στηρίζονται ἐπὶ τῶν γνωστῶν κέφ. τοῦ Ἡσαΐου, ὥστε ἡ μορφὴ τοῦ Μεσσίου νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ ἄνευ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου. Εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἀναρίθμητα ἐπανακάμπτουν τὰ ἐκ τοῦ Ἡσαΐου χωρία, ὡς τοῦ μεγαλοφωνοτέρου τῶν προφητῶν. Πλεῖστοι τῶν Πατέρων ὑπεμνημάτισαν τὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαΐου[126].

124. Λούκ. 4,16-21.
125. Μάρκ. 4, 10-12.
126. Ὠριγένης Migne Ε. Π. 13, Εὐσέβιος Migne Ε.Π. 24, Κύ-

Τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου τούτου σημειοῖ πράγματι ἐν τῇ Ἰσραηλιτικῇ Θρησκείᾳ καὶ φιλολογίᾳ μέγαν σταθμὸν διὰ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν καὶ ὡς φωτεινὸν μετέωρον ὑψοῦται εἰς τὸν ζοφερὸν τότε ὁρίζοντα. Ὁ προφήτης διαπερῶν τὰ στενὰ πνευματικὰ ὅρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ πολὺ πέραν τούτων ἐξερχόμενος, διατυποῖ ἐννοίας, περιβεβλημένας αἰώνιον κῦρος καὶ δύναμιν ἀκατάβλητον, διδασκαλίας, αἵτινες ἐπέπρωτο βαθέως νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς Θρησκευτικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ν' ἀποβοῦν κτῆμα ὁλοκλήρου τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ὥστε ὁ προφήτης νὰ ζῇ πάντοτε ἐν ἡμῖν μὲ τὴν ἰδίαν δύναμιν, ἣν ἐνεφάνιζε καὶ τότε ζῶν καὶ δρῶν παρ' Ἰούδα. Τὰ μεγάλα πνεύματα ἀληθῶς οὐδέποτε ἀποθνήσκουν.

ριλλος Ἀλεξ. Migne Ε. Π. 70, Θεοδώρητος Κύρου Migne Ε. Π. 81 καὶ Ἑρμηνεία τοῦ Ἡσαΐου, ἀποδιδομένη εἰς τόν Μ. Βασίλειον Migne Ε. Π. 30).

Ἐπίλογος

«Πέτρος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, κατά πρόγνωσιν Θεοῦ πατρός, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ραντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς»[1].

1. Πέτρου Α΄ α΄ 1-4.

Ἐκδοτική Παραγωγή

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Ἀρδηττοῦ 12-16, 116 36 Ἀθήνα
Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033
www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr